

1975/76:121

Nr 121

Fredagen den 7 maj

Fredagen den
7 maj 1976

Kl. 09.00

*Val av fyra
riksdagens om-
budsmän*

§ 1 Val av fyra riksdagens ombudsmän

Företogs val av fyra riksdagens ombudsmän.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Förslaget till ombudsmän är enhälligt. I överensstämmelse med gällande bestämmelser har samråd ägt rum med de av partigrupperna utsedda ledamöterna av talmanskonferensen. Även de har enhälligt anslutit sig till förslaget.

När JO-reformen nu skall genomföras har JO-delegationen ansett det viktigt att verksamheten kan bygga på erfarenhet av JO:s tidigare arbete. Därför har delegationen varit angelägen om att justitieombudsmannen Lundvik skulle bli administrativ chef och få vissa speciella uppgifter i överensstämmelse med riksdagens beslut. Även i övrigt har delegationen strävat efter att kunna få utnyttja den erfarenhet som finns inom JO-ämbetet och bevara kontinuiteten. Två av de i övrigt föreslagna har varit knutna till JO-ämbetet som ställföreträdande JO resp. kanslichef. Delegationen har också funnit det väsentligt att de föreslagna justitieombudsmännen har erfarenhet från skilda områden. Det har varit möjligt att finna kandidater som svarar mot detta krav.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till delegationens förslag på samtliga fyra punkter.

Herr TALMANNEN:

Valet av fyra riksdagens ombudsmän avser tiden från valet till dess nytt val förrättas under fjärde året härafter. JO-delegationen har föreslagit omval av justitieombudsmannen Ulf Lundvik och till nya justitieombudsmän ställföreträdande justitieombudsmannen Anders Wigelius, kanslichefen Karl-Erik Uhlin och kammarrättslagmannen Leif Ekberg.

Kammaren utsåg för tiden från valet till dess nytt val förrättades under fjärde året härafter till

justitieombudsman, tillika administrativ chef med särskilda befogenheter:
justitieombudsmannen Ulf Lundvik,

justitieombudsmän:

ställföreträdande justitieombudsmannen hovrättslagmannen Anders Wigelius,
kanslichefen Karl-Erik Uhlin och
kammarrättslagmannen Leif Ekberg.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Insyn, integritet och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

§ 2 Justerades protokollen för den 28 april.

§ 3 Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens kammare

Härmed anholder jag om att från och med den 1 juli 1976 bli entledigad från uppdraget att vara fullmäktig i Sveriges riksbank.

Stockholm den 6 maj 1976

Cecilia Nettelbrandt

Denna anhållan bifölls av kammaren.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:2551–2555 till konstitutionsutskottet

§ 5 Insyn, integritet och rättssäkerhet inom sjukvården

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:33 med anledning av motioner om insyn, integritet och rättssäkerhet inom sjukvården m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:1227 av herr Carlshamre m. fl. (m, c, vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att vad i motionen anförts om patientjournaler syftande till ett bättre skydd av patienternas personliga integritet skulle delges medicinalansvarskommittén för beaktande i dess fortsatta utredningsarbete,

1975/76:1263 av fru Johansson i Uddevalla m. fl. (s),

1975/76:1281 av herr Molin m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att medicinalansvarskommittén fick i uppdrag att utarbeta förslag till patienträttighetslag i enlighet med vad i motionen anförts, och

1975/76:1284 av herr Nilsson i Kristianstad m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande informationsfrågor m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1263 och 1975/76:1284,

2. beträffande sekretess m. m. i fråga om patientjournaler att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1227,

3. beträffande patienträttighetslag att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1281.

Reservationer hade avgivits

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Insyn, integritet och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

1. beträffande sekretess m. m. i fråga om patientjournaler av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1227 hos regeringen skulle anhänga att motionen för beaktande överlämnades till medicinalansvarskommittén.

2. beträffande patienträttighetslag av herrar Carlshamre (m), Romanus (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1281 hos regeringen skulle anhänga att motionen för beaktande överlämnades till medicinalansvarskommittén.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! De senaste åren har riksdagen haft att ta ställning till en lång rad förslag som har gällt patienternas intressen inom sjukvårdsorganisationen. Det har varit frågor om integritet och rättsskydd. Det har varit frågor om informationsrätt och mycket annat. Denna aktivitet inom riksdagen motsvaras av en motsvarande aktivitet utanför riksdagen, där under ett antal år en debatt har varit i gång – mycket livligare än tidigare – i dessa frågor. Det bildas intresseorganisationer och patienträttsföreningar och det genomförs uppvaktningar och aktioner av olika slag, allt för att tillvarata vad man uppfattar som patienternas intressen.

Det är väl inte märkvärdigt att det har blivit en ökad livaktighet på det här området. Vår sjukvårdsorganisation och allt vad därtill hör har blivit mer och mer komplicerad. Behandlingsmetoder och läkemedel har blivit alltmer sofistikerade och människorna har blivit ängsliga för vad de egentligen utsätts för. Vi har väl också allmänt blivit mera medvetna och vill veta mer om vad som sker med oss.

I dag har vi, herr talman, några nya sådana ärenden på riksdagens bord i socialutskottets betänkande nr 33. Denna gång handlar det om patientjournalerna och om behovet av en samlad patientlagstiftning. Jag skall bara uppehålla mig vid den första av dessa frågor. Den andra tas om hand av herr Molin i ett efterföljande anförande.

Det är inte någon stor skillnad i uppfattning mellan utskottsmajoritet och reseranter när det gäller reservationen nr 1, frågan om patientjournalerna. Det är såvitt jag förstår ingen skillnad alls i sakfrågan, hur viktigt det är att bereda patientjournaler ett tillfredsställande sekretessskydd. Den punkt där vi skiljer oss åt är i bedömningen av om det just nu finns någon som har uppdraget att utreda denna fråga.

Utskottsmajoriteten menar att frågorna om tillfredsställande sekretess för patientjournaler hör naturligt hemma inom medicinalansvarskommitténs utredningsområde. Vi reseranter, herr Åkerlind och jag, har inte kunnat läsa oss till att det faktiskt är så och har därför ansett att man uttryckligen kan överlämna denna fråga till medicinalansvarskom-

mittén för att få den utredd och bedömd. Detta är en procedurfråga men kan bli viktig som sådan.

Patientjournalerna har varit uppe till diskussion även här i riksdagen flera gånger på senare år. Det har då ibland gällt patientens rätt att själv få ta del av sin journal. Det har också gällt att skapa bestämmelser för att journalerna skall bli korrekta och kunna användas till de ändamål som de är avsedda för. Journalen har ju kommit och kommer att – mer än man säkerligen för några år eller årtionden sedan drömde om – användas som bevismedel i processer. Då är det angeläget att de hålls korrekta. Vi har tidigare t. ex. diskuterat en sådan fråga som att tillämpa bokföringslagen på journaler, så att det inte skall vara tillåtet att ändra dem i efterhand på vilket sätt som helst.

I dag gäller det det egentliga sekretesskyddet. Det har naturligtvis blivit känsligare med åren, framför allt sedan vi har gått in i dataåldern och lever i ett datorsamhälle, där uppgifter om människor samlas upp och lätt kan göras tillgängliga på ett sätt som vi aldrig anade för ganska få år sedan.

Det är oerhört viktigt att förhållandet mellan läkare och patient kan bli så förtroendefullt som möjligt. Varenda läkare kan vittna om hur en patient som lämnar mottagningsrummet efter ett samtal inte sällan vänder sig om och allra sist säger: Säg, doktorn, jag kan väl lita på att allt vad vi har sagt här stannar oss emellan? Det är en självklarhet att man vill ha det förtroendet till sekretessen. Jag tror också att just sjukvården hör till de områden i samhället som har haft den högsta statusen när det gäller tillförlitlighet i fråga om sekretess, förtrolighet och sådant.

Det står väl oftast inte särskilt märkvärdiga saker i en patientjournal, annat än det som direkt gäller sjukdomen, och man kan tycka att det väl inte är mycket att hymla med och vara så hemlighetsfull om. Men det kan faktiskt förekomma andra anteckningar, som inte står i direkt samband med den åkomma man behandlas för. Det kan väl också vara naturligt att så sker, eftersom bakgrunden, hela patientens liv, har betydelse för behandlingen. Även upplysningar om själva sjukdomen är sådant som många människor, när de väl kommit igenom sitt onda, gärna vill hålla för sig själva – ingen annan har något att göra med vad jag har genomgått för sjukdomar. Man tycker så och känner så, och det bör man ha rätt till. Man har väl inte heller varit särskilt orolig för att sådana här uppgifter skall slippa ut.

Men nu är vi inte riktigt lika säkra längre. Över huvud taget håller sekretessen på det här området på att, inte genombrytas men på något sätt mjukas upp och bli svårare att hantera. Vi har ju de senaste dagarna fått belägg för hur enligt en liten ny bevissäkringslag läkares patientkort kan tas fram till granskning av taxeringsmyndigheterna. Ett patientkort kan verkligen innehålla förtroliga uppgifter, som ingen annan än doktorn och patienten bör ha tillgång till.

Då säger man: Det gör väl ingenting, för de som får tillgång till kortet eller, i det fall vi talar om, journalen har ju också tystnadsplikt. Det

är ju myndigheter med tystnadsplikt det handlar om. Det är riktigt, men vi skall ändå vara medvetna om att när vi försöker skydda sekretessen i sådana fall gör vi det med en lag som reglerar hur man skall handskas med hemliga uppgifter och sådant, men vi gör det också, och det är enligt min mening det viktigaste, genom att alltid, så mycket som det någonsin är möjligt, begränsa antalet av de människor som har tillgång till en hemlig uppgift. Det brukar sägas att en hemlighet som delas av två inte är någon hemlighet längre, men vi har väl ansett att det som delas av läkare och patient har varit hemligt och stannat där. Men så fort kretsen vidgas och sådana här uppgifter sprids till andra – det kan vara hur perfekt samvetsgranna människor som helst som är underkastade egen tystnadsplikt och alls icke har för avsikt att bryta den – är det i och för sig en sekretessrisk.

Vi vet av erfarenhet att antalet läckor och risken för läckor växer så fort fler människor invigs. Därför är det viktigt att patientjournaler stannar där de skall vara, så långt möjligt, och att de inte innehåller uppgifter som kan vara obehagliga för patienten. Det är viktigt därför att vi annars riskerar att förtroendet mellan läkare och patient rubbas. Vi riskerar en dubbel journalföring. Vågar doktorn inte lita på att det han har antecknat stannar där det skall vara, slutar han väl till sist med att anteckna och gör egna fickalmanacksanteckningar eller vad det nu kan bli för någonting, som varken patienten eller någon annan har tillgång till. Det är alltså viktigt att vi får klara regler på det här området.

Det särskilt besvärliga kommer nu i datasamhället. Vi har föreslagit i motion, och även i reservation, att personliga uppgifter, som bör skyddas när man för över journalerna på databand, inte bara skall spärras utan över huvud taget inte få följa med in på bandet. De skall inte finnas där. Man har bara ett sätt att effektivt skydda sekretessen när det gäller data, och det är att man inte sätter en spärr för vad som får tas ut ifrån bandet, utan att man sätter en spärr för vad som får läsas in på bandet. Som vi ser det får det inte finnas något onödigt på bandet.

Vi har också begärt att patient som har tillgång till sin egen journal och har rätt att få se den skall kunna begära, och också få denna begäran respekterad, att uppgifter som han tycker inte bör stå där skall tas bort.

Slutligen har vi tyckt att det är onödigt att patientjournaler lagras och arkiveras i nästan det oändliga och är tillgängliga viss tid efter patientens död. Vi menar att det normala bör vara att patientens journaler försvinner samtidigt som patienten själv avlider.

I denna fråga har vi inte gjort någonting annat än att vi har bett att den skall överlämnas för granskning och utredning till medicinalansvarskommittén med det yrkande som framförs i reservationen 1.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservationen.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! En sjuk människa har svårare att ställa krav på sin omgivning än en frisk människa. Det är därför särskilt viktigt att slå vakt

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Insyn, integritet och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

Fredagen den
7 maj 1976

*Insyn, integritet och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

om en sjuk människas integritet och rättigheter. Det gäller i särskilt hög grad människor som läggs in på sjukhus, där det drastiska miljöbytet ofta innebär en svår påfrestning för den enskilde. Det är vanligen äldre människor, som på sjukhusen hastigt får vänja sig vid t. ex. nya matvanor och nya sovtider. De tvingas tillbringa hela dagen med främmande människor. Naturbehoven måste ibland skötas i sjuksalen i andra människors åsyn. Allt detta bidrar till att hos en del patienter skapa ångestkänslor och kan föranleda en rädsla att framställa krav på sjukhuspersonalen – krav som i och för sig vore berättigade.

Patienten skall vara den centrala personen i vårdarbetet. Patienten skall stödjas, och patientens önskemål och synpunkter måste vara utgångspunkt för behandlingen. Patienterna har i princip själva rätt att bestämma vilka undersökningar och behandlingar som skall utföras på dem. Det är då inte minst viktigt att patienterna får ordentlig information både om vilka behandlingsmetoder och läkemedelsalternativ som finns tillgängliga och om vilka rättigheter patienterna har.

Den här problematiken har jag behandlat i motionen 1281 om en särskild patienträttighetslag – en tanke som har fått en del stöd i tidningsdebatten på senare tid. Motionsönskemålet har fått ett kort svar i socialutskottets betänkande nr 33. Utskottet anser helt enkelt att pågående utredningsarbete tillgodoser syftet med motionen. Jag skall här ta upp två punkter av de många som finns i motionen och som visar det aktuella behovet av en lag av det slag som begärs i motionen.

Den första punkt jag helt kort vill beröra gäller patienternas rätt att påverka behandlingen av sig själva. I princip skall patienten ge tillstånd till varje medicinsk behandling utom i de fall, t. ex. vid akut medvetslöshet, då patientens medgivande inte kan inhämtas. För att patienten skall kunna påverka behandlingen av sig själv krävs emellertid adekvat information både om det egna hälsoläget och om vilka medicinska behandlingsmetoder som står till förfogande. Det är därför viktigt att all information från sjukvårdens olika delar kommer patienten till godo.

Lika viktigt är att all den information patienten själv har att ge om sitt hälsotillstånd kommer vårdpersonalen till del. Det är i det sammanhanget väsentligt att man så långt möjligt uppehåller en vårdkontinuitet – vilket krävs av folkpartiet i en annan motion – som gör att informationen om patienternas hälsotillstånd inte blir uppdelad i stycken och bara delvis kommer behandlingspersonalen till godo. Det är över huvud taget viktigt, inte minst vid långvarig sjukdom, att avsätta tillräckligt med tid för att inhämta patientens egna synpunkter på sin behandlingssituation.

Den andra punkten jag skulle vilja beröra och som också berördes av herr Carlshamre gäller sekretessen beträffande enskilda patients patientkort. Patientjournalerna bör naturligtvis inte lämnas ut annat än i mycket speciella fall. Patientjournalen skall vara någonting mellan läkare och patient. Men det finns f. n. mer än 20 olika fall då läkare har anmälningsplikt till annan myndighet och då alltså vissa uppgifter ur pa-

tientjournalen automatiskt blir tillgängliga för andra offentliga myndigheter. I en del fall är det t. o. m. så att dessa uppgifter av annan myndighet förs in på data. Detta aktualiserar då behovet av en väsentligt bättre sekretess mellan myndigheterna vad gäller användning av datamaterial än vad som råder f. n.

I samband med den aktuella diskussionen om skattemyndigheternas arbete har det också framgått att skattemyndigheterna under vissa förutsättningar har rätt att ta del av patientjournaler. Läkarna är skyldiga att på begäran lämna ut sina patientkort till skattemyndigheterna. Det innebär ju att skattemyndigheterna kan få mängder av personliga uppgifter om vederbörande läkares patienter. Detta visar hur viktigt det är att integriteten för den enskilde patienten stärks genom lagstiftning. Patientjournalerna bör betraktas som patientens egendom och bör inte i princip utlämnas från läkaren till någon annan utan patientens eget godkännande.

Herr talman! Det här var två av de punkter som jag menar bör innefattas i en patienträttighetslag, där man i lagens form ger ett stöd åt sjuka människors rättigheter. Det är viktigt att alla sådana regler för att säkerställa integritet och människovärde för patienterna samlas i *en* lag. Jag tycker att det då är ett minimikrav att frågan om en patienträttighetslag får övervägas av medicinalansvarskommittén. Det är vad som yrkas i reservationen 2, som jag yrkar bifall till.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag har ingen anledning att ta upp någon längre diskussion med vare sig herr Carlshamre eller herr Molin. Vad de har sagt är mycket viktiga ting. Det som skiljer mellan de båda föregående talarna och utskottet är emellertid att utskottet i sitt betänkande pekar på att det pågår ett utredningsarbete på detta område som täcker vad herrar Carlshamre och Molin har varit inne på. Under sådana förhållanden finns det ingen anledning att genomföra några ytterligare utredningar på området.

Medicinalansvarskommittén, som har arbetat ett par år, har börjat komma in i ett skede där en rad frågor som utredningen har att handlägga håller på att lösas. Medicinalansvarskommittén har att göra bl. a. en allsidig översyn av reglerna för samhällets tillsyn över personalen inom hälso- och sjukvården. Som utskottet framhållit har utredningen ett allmänt bemyndigande att ta upp frågor om rättssäkerhet och integritet som kan bli aktuella under arbetets gång. Kommittén skall också ta upp informationsfrågorna, och jag avslöjar säkert ingen hemlighet från kommitténs arbete om jag säger att just de frågorna ingår som ett viktigt led i arbetet. Utredningen har vidare att syssla med patientskyddet, och någon anledning att till utredningen översända motionen av herr Carlshamre m. fl. finns det enligt utskottets mening inte.

Eftersom frågan om patienternas rättigheter ingår i direktiven till utredningen och arbetet är på god väg finner jag ingen anledning att närmare ta upp en diskussion om patient- eller vårdombudsman i detta sam-

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Insyn, integritet och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

Fredagen den
7 maj 1976

*Insyn, integritet och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

manhang.

De frågor som kommittén har att handlägga är alltså under arbete, och med hänvisning till detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Får jag då tolka socialutskottets ordförande så att han menar att medicinalansvarskommittén redan har uppdraget att överväga en särskild patienträttighetslag?

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Det står herr Molin fritt att tolka mitt uttalande precis som han vill.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 235
Nej - 43
Avstår - 11

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Carlshamre m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Carlshamre m. fl.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Hälso- och sjukvård

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 205
Nej – 73
Avstår – 10

§ 6 Hälso- och sjukvård

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:34 med anledning av motioner om utbyggnad av hälso- och sjukvård, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna
1975/76:215 av herr Börjesson i Falköping (c),

1975/76:269 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 a, 2 a, 2 b, 3 b och 4) hemställets

a) att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att utredningen om hälso- och sjukvårdslagstiftningen fick i uppdrag att lägga fram förslag till genomförande av ett husläkarsystem enligt de riktlinjer som angetts i motionen,

b) att riksdagen hos regeringen begärde förslag till en utbyggnadsplan för långtidsvården omfattande minst 20 000 platser under den närmaste tioårsperioden,

c) att riksdagen hos regeringen begärde förslag till statsbidrag till hem-sjukvården,

d) att riksdagen hos regeringen begärde att ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälsovården och sjukvården förelades riksdagen i enlighet med de riktlinjer som angetts i motionen,

e) att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om angelägenheten av att tillvarata ideella insatser,

1975/76:1251 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställets att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om tillsättandet av en fempartiutredning om en offensiv hälsovård enligt i motionen anförda riktlinjer,

1975/76:1297 av herrar Sellgren (fp) och Westberg i Ljusdal (fp), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om angelägenheten av att ge frivilligorganisationer ökade möjligheter att bistå sjukvårdspatienter,

1975/76:1306 av herr Werner i Malmö (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en parlamentarisk utredning med uppgift att undersöka verkningarna av enhetstaxereformen inom sjukvården,

1975/76:2009 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

a) ge regeringen till känna vad som i motionen 1975/76:1979 anförts om en kraftig utbyggnad av hemsjukvården under den närmaste 10-årsperioden,

b) som sin mening uttala vad i motionen 1975/76:1979 anförts om införande av ett husläkarsystem som bl. a. garanterade att patienterna alltid kunde vända sig till samma läkare,

1975/76:2061 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära en utredning angående nya regler för statsbidrag till primär- och landstingskommunernas service och omvårdnad för äldre, vid vilkas utformning man borde eftersträva att genom enhetliga statsbidragsregler underlätta en effektiv samordning av nämnda verksamhet,

1975/76:2074 av fru Hjalmarsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en utredning om den psykiatriska vårdens innehåll och organisation, och

1975/76:2078 av herr Svensson i Malmö m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om snabb och grundlig omformulering av mentalvårdens mål och inriktning enligt främst följande linjer, nämligen (a) avskaffande av det individ- och symptomorienterade sjukdomsbegreppet, (b) avskaffande av passiviserande och föråldrade behandlingsmetoder, (c) aktiv, demokratisk medverkan från patienterna.

Utskottet hemställde

1. beträffande införande av ett husläkarsystem att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:269 (yrkandet 1 a) och motionen 1975/76:2009 (yrkandet 2),

2. beträffande utbyggnad av hemsjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2009 (yrkandet 1),

3. beträffande stöd till hemsjukvården att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:269 (yrkandet 2 b) och motionen 1975/76:2061 hos regeringen skulle anhänga att motionerna överlämnades till kommunal-ekonomiska utredningen,

4. beträffande ökade resurser för långtidssjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:215,

5. beträffande en utbyggnadsplan för långtidssjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:269 (yrkandet 2 a),

6. beträffande en parlamentarisk utredning om verkningarna av enhetstaxereformen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1306,

7. beträffande den psykiatriska vårdens inriktning m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2074 och 1975/76:2078,

8. beträffande en offensiv hälso- och sjukvård att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1251,

9. beträffande ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälso- och sjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:269 (yrkandet 3 b),

10. beträffande tillvaratagande inom sjukvården av frivilliga insatser att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:269 (yrkandet 4) och motionen 1975/76:1297.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande införande av ett husläkarsystem av herrar Carlshamre (m), Romanus (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:269 (yrkandet 1 a) och med anledning av motionen 1975/76:2009 (yrkandet 2) hos regeringen begärde att utredningen om ny lagstiftning för hälso- och sjukvården fick i uppdrag att lägga fram förslag till genomförande av ett husläkar-system,

2. beträffande utbyggnad av hemsjukvården av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2009 (yrkandet 1) gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

3. beträffande en utbyggnadsplan för långtidssjukvården av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:269 (yrkandet 2 a) hos regeringen begärde förslag till en utbyggnadsplan för långtidssjukvården omfattande minst 20 000 vårdplatser under den närmaste tioårsperioden,

4. beträffande en parlamentarisk utredning om verkningarna av enhetstaxereformen av herrar Carlshamre (m), Romanus (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1306 hos regeringen skulle anhålla om skyndsamt tillsättande av en sådan utredning,

5. beträffande den psykiatriska vårdens inriktning m. m. av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2074 och 1975/76:2078 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

6. beträffande en offensiv hälso- och sjukvård av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa
att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1251 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

7. beträffande ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälso- och sjukvården av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:269 (yrkandet 3 b) hos regeringen begärde att ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälso- och sjukvården förelades riksdagen i enlighet med de riktlinjer som angetts i motionen.

8. beträffande tillvaratagande inom sjukvården av frivilliga insatser av herrar Carlshamre (m), Romanus (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:269 (yrkandet 4) och motionen 1975/76:1297 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I socialutskottets förevarande betänkande nr 34 behandlas en rad motioner om utbyggnad och utformning av hälso- och sjukvården. De flesta frågorna är sådana som har tagits upp vid tidigare riksdagar och som nu återkommer. Flera av de motionsförslag som avstyrkts av utskottsmajoriteten har vi från moderat sida ansett vara så angelägna att vi avgivit reservationer till förmån för dem.

Den första reservationen handlar om införande av ett husläkarsystem. Den frågan har tagits upp i två motioner, dels i en partimotion från folkpartiet, dels i en partimotion från moderata samlingspartiet.

Den stora fördelen med ett sådant system är – som också sägs i motionerna – att den som blir sjuk skall kunna komma till samma läkare som han brukar gå till och inte behöva byta läkare så ofta. Meningen är att man efter fritt val skall få utse sin läkare och anmäla sig som "stamkund" hos honom, oavsett om läkaren är verksam i offentlig tjänst eller är privatpraktiserande. Personkretsen måste naturligtvis då avgränsas till några tusen personer hos varje läkare.

Det anförs flera skäl i motionerna för ett sådant system. Ett skäl som särskilt bör framhållas är den förbättrade trygghet för både barn och äldre personer som ligger i att man kan återkomma till en läkare som man känner och har fått förtroende för.

I reservationen 1 sägs att sjukvårdslagstiftningen i fråga om den öppna vården bör vara baserad på husläkarsystemet. Vi begär där att utredningen

om en ny lagstiftning för hälso- och sjukvården får i uppdrag att lägga fram förslag till genomförande av ett husläkarsystem.

I reservationen 2 tar vi upp frågan om hemsjukvården. Det är inte svårt att finna skäl för en utbyggnad av hemsjukvården. Det känns tryggt för den som är sjuk att få vara kvar i sin invanda miljö och bland sina närmaste. Det är ofta otrivsammare på institution. Många tycker inte om att dela rum med andra människor, särskilt inte när man är sjuk. I allmänhet ställer sig också vård i hemmet betydligt billigare än vård på institution, och det måste vara varje människas rätt att, om hon så önskar, få tillbringa sin konvalescenstid eller sina sista dagar i det egna hemmet. Man kan här anföra en hel rad argument, av vilka de som jag här har nämnt bara är en del. Samhället måste kunna tillfredsställa sådana önskemål under så betryggande omständigheter som möjligt.

Det har under senare tid och från olika håll visats ett ökat, positivt intresse för dessa frågor, och det är ju glädjande. Men vi reserverar oss anser att man måste visa ett ännu större intresse och ställa målen ännu högre när det gäller så pass angelägna behov. Vi anser att målsättningen för utbyggnaden av hemsjukvården skall vara att år 1985 minst 100 000 patienter kan vårdas i hemmet.

I reservation nr 4 tar vi upp den vid tidigare riksdagar behandlade frågan om en utvärdering av *enhetstaxereformen*. Det har från skilda håll hävdats att enhetstaxereformen medverkat till att bl. a. göra väntetiderna långa och försämrat vårdkontinuiteten. Vi anser det motiverat att genom en parlamentarisk utredning utvärdera vilka verkningar enhetstaxereformen har fått och vad som kan göras för att motverka eventuella negativa effekter i olika avseenden. Det är självklart att man fortlöpande skall följa verksamheten inom olika myndigheter. Men det är inte tillräckligt. Det behövs en övergripande parlamentarisk utredning. Att en sådan kommer till stånd är väl inget att vara rädd för?

I reservation nr 8 tar vi upp frågor om tillvaratagande inom sjukvården av frivilliga insatser. Vi menar att enskilda frivilliga insatser på vårdområdet innebär ett värdefullt och nödvändigt komplement till samhällets insatser. Enskilda frivilliga insatser har betytt mycket för vårdens utformning och volym, och vi anser att de enskilda vårdhemmen fyller en viktig funktion i vårdorganisationen. Med tanke på arbetsbelastningen för personalen i sjukvården är det också angeläget att viljan till frivilliga insatser från olika ideella organisationers och enskildas sida tas till vara. Det är viktigt att sjukvårdshuvudmännen i samråd med de anställdas organisationer finner lämpliga former för dessa insatser. Särskilt för långvarigt sjuka kan det ha stor betydelse att t. ex. få kontakt med frivilliga patientbesökare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 8 vid socialutskottets betänkande nr 34.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Hälso- och sjukvård

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Sverige har antagligen världens bästa sjukvård när det gäller svårt sjuka. Om jag fick välja vilket land som helst att bli sjuk i, så skulle jag utan tvekan välja Sverige. Och det skulle många andra också göra, även icke-svenskar. Våra sjukhus står tekniskt och medicinskt på toppen, personalen är kvalificerad, forskningen ligger väl framme.

Men om nu allting är så bra, varför lägger man då fram ett vårdprogram, som folkpartiets landsmöte gjorde i höstas? Ja, allting är inte bra med den svenska sjukvården. Det är mycket som inte fungerar som det skall. Trots den höga standarden är det många som känner otrygghet. Först och främst, otrygghet för att inte få vård i tid. Väntelistorna är långa i vissa specialiteter.

Otrygga känner sig också många när de kommer till sjukhus. Miljön är främmande, stålblank, full av hårda ljud. Alla tycks ha bråttom, ilar fram och tillbaka medan man sitter i ett väntrum eller ligger på en bår i korridoren. Personalen pressar sig till det yttersta, men känner sig ofta ändå otillräcklig.

Att få ett hembesök av en läkare är praktiskt taget omöjligt. Många som inte kan komma i kontakt med läkare på vanligt sätt ser ingen annan utväg än att åka in till akutmottagningen på sjukhuset, även om de inte är särskilt akut sjuka.

Många frågar: Varför möter jag varje gång en ny doktor, som inte känner till mig och min sjukdom, så att jag måste berätta min sjukhistoria igen för hundra gången?

Det mesta av de här problemen kan sammanfattas under rubriken Bristar i den personliga omvårdnaden. Kan vi avhjälpa dem, då skapar vi en mänskligare vård. Genom att bygga upp ett husläkarsystem tror vi att man kan komma en bra bit på väg. Jag skall försöka beskriva hur ett sådant system skulle fungera.

Var och en skulle vara knuten till en läkare – varje människa skulle alltså ha sin egen läkare. Till honom eller henne skulle man först vända sig när man blev sjuk. Om det behövdes specialistvård skulle läkaren då ge remiss till en specialist. Husläkarna skulle kunna vara vanliga allmänläkare, alltså distriktsläkare, men också privatpraktiserande. Man skulle ha rätt att välja sin läkare. Var man inte nöjd skulle man kunna byta till en annan läkare. Men man skulle hålla sig till *en* läkare. Det skulle de flesta uppskatta.

Vi menar inte att man absolut skall införa ett remissväng. Om den som har remiss från sin husläkare får förtur hos specialisten, kommer systemet i praktiken att fungera så att behandlingen ändå hålls ihop av en läkare.

Vi har naturligtvis inte heller tänkt oss att husläkaren skulle vara livegen, att han som de gamla provinsialläkarna förr skulle fungera dygnet runt, året om. Det moderna sättet för allmänläkare att arbeta är ju i vårdcentral, med kanske fem eller sju läkare. Då är det möjligt för dessa läkare att tillsammans svara för den öppna jourtjänsten, att alltså ta en

natt i veckan var och svara för varandras patienter. Det fina med det systemet är att man dagen därpå kan rapportera tillbaka till patientens ordinarie läkare, som då kan ta över behandlingen.

Någon frågar sig kanske om detta system kan fungera i verkligheten. På det kan jag svara: Det fungerar redan i verkligheten, inte i Sverige men i England. Många förutsättningar är olika i England och i Sverige, det finns en hel del i det engelska systemet som vi inte skall ta efter. Men det är uppmuntrande att se att just den personliga omvårdnaden kan fungera. Och detta trots att man inte satsar några oerhörda resurser på sjukvården; det är tvärtom ett både mänskligt och effektivt sätt att bedriva sjukvård. Det kan fungera också i ett land där den överväldigande delen av läkarna är i allmän tjänst. Det är alltså inte fråga om att återuppliva eller utvidga den privata sektorn utan det är fråga om att ge en mänsklig, personlig omvårdnad i den allmänna sjukvården.

Att resa runt i landet och diskutera folkpartiets förslag till husläkar-system, som jag har ägnat mig åt en del under våren, har varit mycket uppmuntrande. Både patienter och de som arbetar inom sjukvården har tagit emot programmet positivt. Så gott som alla jag har träffat – distriktsläkare, distriktsköterskor, sjukhusläkare, övrig sjukvårdspersonal och patienter – har hållit med om att de bärande tankarna är riktiga, att man bör få en fastare anknytning mellan patient och läkare. Naturligtvis har det kommit många frågor och invändningar, och det är klart att var och en betonar att man önskar större resurser till sin egen sektor. Men alla håller med om behovet av en fastare personlig kontakt.

Jag kan ta som exempel ett improviserat besök som jag gjorde på Örnköldsviks hälsovårdscentral, där man faktiskt har kommit en ganska bra bit på väg mot husläkaren. I hela Örnköldsviks kommun, som har 60 000 invånare, har man 14 distriktsläkare. Hälften av dem arbetar på läkarcentralen och hälften i de mindre orterna runt om i kommunen. Men alla är samordnade i ett jourssystem. Varje läkare är alltså jour var fjortonde natt och vart sjunde veckoslut, lördag eller söndag. Det är inte en alltför betungande jourbörda. Man behöver alltså inte lasta över juren på ett stort anonymt sjukhus utan det är fortfarande den öppna läkarvården som har hand om den.

Där söker man så gott det går att låta patienten välja läkare och komma tillbaka till samma läkare. Problemet är naturligtvis väntetiderna. Den som behöver komma snabbt till läkare får kanske acceptera att träffa en annan läkare än förra gången. Som riktpunkt har vi sagt att varje läkare skulle svara för 3 000 människors primära sjukvård. Det betyder att man i Örnköldsvik skulle behöva ytterligare sex läkare utöver de 14 man har. Det låter mycket, men det är ingen utopi. Sedan jag var i Örnköldsvik har jag sett att man i landstinget nu planerar för att uppnå den målsättningen inom några få år.

Vi räknar med att Sverige i mitten av 1980-talet har 18 900 vidareutbildade yrkesverksamma läkare, medan vi hade ca 10 000 under år 1974.

Det är alltså nästan en fördubbling. 3 000 patienter per läkare är naturligtvis inte något heligt tal – det är direkt hämtat från England, där många läkare dock föredrar att komma ned mot 2 500 patienter. Distriktsöverläkaren i Örnsköldsvik ansåg att man borde sikta mot ett ännu lägre antal, för att läkaren verkligen skall få tid att ge personlig omvårdnad, kunna lyssna på patienten och kunna bli den vän till familjen som en sådan här läkare i en idealsituation skall vara.

Nog borde det vara möjligt att välja ut ett antal försöksdistrikt, där personalen är positiv till husläkartanken, och försöka få systemet att fungera där. Örnsköldsvik, som jag besökte, tror jag skulle kunna vara lämpligt. Man borde där få sina sex nya läkartjänster. Man borde få resurser att knyta ihop varje människa i kommunen eller – rättare sagt – varje familj med en av dessa 20 läkare. Sedan skulle man studera hur stor del av sjukvårdsbehovet denna primära sjukvårdsorganisation kunde klara. För det beskedet har vi fått från flera håll: Många av de fall som nu kommer in direkt till sjukhusens akutmottagningar eller specialister skulle kunna klaras bra – kanske bättre – av de vanliga familjeläkarna. Men man åker in på "akuten" för att slippa väntetiderna.

Många läkare har vittnat om att man mycket bättre kan bedöma patienterna om man känner till familjen och dess sociala situation sedan tidigare. Jag har också mött ett starkt stöd för uppfattningen att hembesök borde bli vanligare. Men ofta tvekar läkarna att börja med hembesök när de har flera veckors väntetid.

Ett problem som vi har funderat mycket över är, om man kan göra husläkarjobbet tillräckligt lockande, eller om det ger så mycket högre status att vara specialist att alltför få kommer att vilja stanna som allmänläkare. Det är en tendens som man tyvärr har kunnat se under några år i svensk sjukvård. Men även på den punkten var besöket i Örnsköldsvik uppmuntrande. Där har man redan i dag lyckats besätta de flesta distriktsläkartjänsterna. Det verkar som om unga medicinare stimuleras av uppgiften att ge en bra primär sjukvård. Och ännu mer attraktivt skulle jobbet bli, trodde de läkare jag talade med i Örnsköldsvik, om varje läkare verkligen fick ansvaret för en bestämd grupp människor, blev "deras doktor". Just för rekryteringen till allmänläkarbanan tror jag att en satsning nu genast på några försöksdistrikt skulle få stor betydelse. Där skulle man kunna visa upp husläkarens arbetsuppgifter när systemet fungerar.

Man kan fråga sig, om det behövs någon riksdagsmotion om detta, om inte det här kommer av sig självt. Nej, det tror jag inte tyvärr. Den ökade läkartillgången under de närmaste tio åren innebär stora möjligheter att ge en bättre personlig omvårdnad. Men nu gäller det om den chansen också skall tas till vara. Det räcker inte med fler tjänster till allmänsjukvården. Det behövs också en medveten satsning på en organisation, som knyter ihop patient och läkare. Det är därför som vi för fram det här förslaget och vill att den nyligen tillsatta utredningen om hälso- och sjukvården skall arbeta ut sådana modeller. Vi föreslår

också i många landsting att man skall sätta i gång med försöksverksamhet. Det betyder inte att man slaviskt måste följa samma modell överallt. De lokala förutsättningarna är naturligtvis olika.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till reservationen 1, som bygger på folkpartiets motion om husläkarsystem, och på vårt vårdprogram som lades fram i höstas.

Det andra stora problemet inom sjukvården är långtidsvården. Man har talat om åldringsexplosionen. Det låter kanske litet makabert. Men sanningen är att den äldre delen av vår befolkning ökar mycket snabbt, särskilt den allra äldsta delen. Det är många tusen människor som inte kan få den vård som är nödvändig och som de borde ha en självklar rätt till. Därför ber jag att få yrka bifall till reservationen 3, som lägger fast ett minimiprogram för utbyggnad av långtidsvården.

Hemsjukvården är det också viktigt att få utbyggd. Det är många som föredrar att bo kvar i sitt hem så länge som möjligt, och den rätten bör de få. Men jag vill varna för tanken att man skulle kunna spara en massa pengar genom att satsa på hemsjukvård. För svårt sjuka människor är hemsjukvården inte någon särskilt billig vårdform. Om man vill att också de som utför hemsjukvård skall ha en anständig betalning, om man inte bara vill dra nytta av deras idealitet, blir det inte mycket billigare med hemsjukvård. Det är emellertid i många fall en humanare vårdform att människan får bo kvar i sin gamla miljö. Därför skall vi satsa på hemsjukvården. Vi måste ändra på det orimliga förhållandet, att det i dag utgår statsbidrag till den sociala hemvård som kommunerna bedriver, men däremot inte till den hemsjukvård som sköts av landstingen. Vi har föreslagit att statsbidrag skall utgå även till denna vård, och vi hoppas att de utredningar som pågår skall leda till det resultatet.

Även på sjukhusen behövs en bättre vårdkontinuitet. Det är många som tror att enhetstaxereformen är en av orsakerna till att man ständigt träffar nya läkare. Det är möjligt att det blev en sådan följd av enhetstaxereformen. Jag tror inte att det hade blivit så, om man från början varit medveten om den här risken. Men det var man inte, och därför är det nog nödvändigt med en utvärdering av enhetstaxereformen. Framför allt måste man utarbeta organisationsmodeller för hur kontinuiteten på sjukhusen skall fungera så att patienterna får träffa samma läkare när de kommer tillbaka på återbesök. Det är glädjande att Läkarförbundet nu har satt i gång en viss försöksverksamhet i detta syfte.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 4, som handlar om detta.

Det är angeläget att ta till vara frivilliga krafter inom sjukvården. Det skall ske på ett sådant sätt, att inte personalen uppfattar det som ett intrång i deras arbete. Här är det någonting som har gått snett i Sverige. Socialutskottet har varit ute och rest i andra länder och sett hur man där tar till vara frivilliga krafter som patientbesökare och i kontaktverksamhet. Det uppfattar personalen som ett stöd, för de hinner inte syssla med sådant – att tala med patienterna och ge intryck utifrån. Det är en tragedi om vi inte i Sverige kan ta till vara den idealitet och den

vilja att hjälpa medmänniskor som finns utan att man därigenom kommer i konflikt med sjukhuspersonalen. Verksamheten måste organiseras på ett sådant sätt att personalen accepterar den. Jag tror, om jag får framföra en fundering, att man skall lägga upp denna verksamhet som besöksföreningar eller kontaktföreningar och inte ha frivillig uniformerad personal som ger intryck av att ingå i personalstyrkan på sjukhusen.

Jag yrkar bifall till reservationen 8, som handlar om frivilliga insatser inom sjukvården.

Slutligen, herr talman, en demokratisk fråga när det gäller sjukvårdens organisation: Vem skall lägga fast riktlinjerna? Det är självklart att landstingen, som är huvudmän för sjukvården, skall fatta besluten, men det behövs också vissa centrala riktlinjer – det är vi alla överens om. Landstingen bör få större frihet – det har folkpartiet föreslagit – men skall de centrala riktlinjer som behövs läggas fast av tjänstemän och en verksstyrelse, eller skall de läggas fast av riksdagen? Det är en demokratisk fråga, och vi har under flera år begärt att de utredningar som socialstyrelsen har gjort och att de vårdprogram som socialstyrelsen lägger fram skall redovisas för riksdagen och godkännas av riksdagen. Därför ber jag att få yrka bifall också till reservationen 7.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Mig veterligt är det första gången riksdagen diskuterar den psykiatriska vårdens målsättning.

Psykiska störningar vållar en tredjedel av alla vård dagar inom sjukvården. De vållar 11 % av alla sjukdagar. Bakom en tredjedel av samtliga sjukdagar ligger någon psykisk komponent. Därutöver finns en mycket hög frekvens obehandlade psykiska fall. 20 % av genomsnittsbefolkningen har svårigheter att klara sin dagliga tillvaro på grund av nervösa besvär. Var fjärde person har ett hjälpbehov på grund av psykiskt insufficiens-tillstånd.

Politikerna kommer inte ifrån att häri ligger politiska frågor som de måste ta ett ansvar för, som inte bara är en sak för experter. Vilken social filosofi ligger bakom vården och dess inriktning? Så måste frågan ställas.

20 % av läkartjänsterna i psykiatri är vakanta, mot bara 12 % inom hela sjukvårdssektorn. Ytterligare 27 % upprätthålls av folk utan formell behörighet. Detta är en social fördelningsfråga, inte bara en expertfråga.

Flertalet psykiater är kroppsläkare som fått en summarisk påbyggnad i psykiatri. Utbildningen vilar alltså på biologisk grund, inte på samhälls- eller beteendevetenskaplig. Detta trots att psykiska störningar ändå i väsentlig mån är icke-fysiska, icke-biologiska. De biologiskt orienterade psykiaterna överflyglar antalsmässigt och maktpolitiskt vida de beteendevetenskapligt orienterade psykologerna. Trots brytningarna mellan olika linjer härvidlag, trots den allt påtagligare vetenskapliga nyorienteringen i annan riktning godtar vi alltså dominansen från en traditionell syn.

De nya riktningarna har lagt stark tonvikt på de sociala relationernas betydelse för sjukdomsanalysen. Även för en lekman står det klart att här måste huvudmaterialet finnas för den själsliga processen. Ändå är det i ringa och osystematisk grad som familje- och samhällsanalys förs in i behandlingen. Individens störning betraktas alltså som kärnpunkten, churu den verkliga kärnpunkten mycket väl kan ligga på helt annat håll.

Robert Laing, vars fallstudier gett upphov till bl. a. den gripande filmen *Family Life*, har visat hur en utåt sett normal familj driver en i grunden helt sunt reagerande ung flicka in i den djupaste psykos.

Är trögheten att dra in familjemedlemmarna i analysen ett uttryck för den idealisering av cellfamiljen, som de flesta politiker i etablissemanget understöder? Själva skillnaden mellan myt och verklighet kan i själva verket vara en störningsframkallande faktor av högsta rang, såsom Antonio Ferreira bl. a. påpekat. Jag fruktar att det är så.

Varför spelar människans samhällseliga relation alltså en så undanskymd roll i analys och behandling? Varför är individen sjuk och samhället friskt? Är det för att etablissemangets intressen kräver att det skall vara så? Jag menar att det i hög grad förhåller sig på det sättet. Har vi då som politiker inga skyldigheter att undanröja rädslan för samhällskritiska följder, om den är ett hinder för att klarlägga den psykiska problematiken? Jag anser att vi har en sådan skyldighet.

Psykisk störning kan bl. a. uppstå på grund av s. k. dubbelbindning, dvs. när en människa utsätts för ett komplex av helt motsägande attityder från omgivningen. En förälder t. ex. som döljer sin olust inför barnet bakom en mask av kärleksfullhet kan ge upphov här till. Men är då inte hela samhället fullt av dubbelbindningar? Fostrar inte skolan officiellt till jämlikhet och solidaritet – men i verkligheten till konkurrens och utslagning? Står inte talet om demokrati i skarp motsättning till människors faktiska maktlöshet inför små gruppers maktpolitiska dominans i samhället? Fostrar inte barnen till att vara "snälla", samtidigt som de utsätts för ett godtycke och ett våld som oftast är helt utan appell? Varför är inte dessa förhållanden ett regelmässigt inslag i vårdfilosofin? Finns det en rädsla för att avslöja samhälleligt hyckleri? Och vad drar vi för slutsatser av detta?

Varför tillåts psykofarmaka att spela en sådan roll i vården? Det säljs psykofarmaka i det här landet för närmare 200 milj. kr. om året. Vid Långbro nyttjas psykofarmaka för nära en halv miljon. Men i den psykiatriska verksamheten i Luleå används de nästan inte alls, utan att någon därför påstår att vården blir sämre. Varför frågar vi oss inte vad medicineringsfilosofin betyder för patientens egen förmåga att delta i bearbetningen av sin situation? Varför godtar vi passiviseringen? Detta är en social maktfråga.

100 000 intagningar sker årligen på psykiatriska kliniker. Inräknat återintagningar efter försöksutskrivningar sker 20 000 av dem tvångsvis. Varför finns det länder som tycks klara sig med 2–3 % av denna frekvens

tvångsomhändertaganden?

Varför godtar vi denna massiva rättslöshet, denna underordning under anstaltsdisciplinen? Hur kan vi tillåta ett primitivt straff- och belönings-system vid institutionerna? Hur kan man ge patienter tempoarbete som terapi och belöna dem med poäng, som kan omvandlas i kaffe eller cigarretter? Vi känner alla sexualitetens stora betydelse för den psykiska hälsan. Varför förvarar vi så många människor under villkor som allvarligt försvårar möjligheterna till ett normalt sexualliv?

Jag har ställt dessa problem till diskussion, på ett helt lekmannamässigt sätt, därför att de sedan länge diskuterats av den nya generationen inom vårdpersonalen och inom forskningen.

Utskottet har hänvisat till att expertredovisningar är att motse i saken. Vi har redan sett en del av dessa. De finns bl. a. i socialstyrelsens rapport från 1973 om den psykiatriska vårdens målsättning och organisation. I denna skrift på 280 sidor ställs inga egentliga problem till debatt. Man försvarar utbildningens biologiska profil, samtidigt som man nödgas erkänna dess otillräcklighet.

Man diskuterar inte brytningarna inom vetenskapen, man omnämner dem i förbigående. Det ges i denna redovisning inget stoff för beslutsfattarna att diskutera den sociala ideologin inom vårdfilosofin.

Det ankommer på politikerna att framtvinga sådan information. På grundval av den måste vi försöka socialt och politiskt värdera den. Vi kan inte överlämna detta åt expertisen. Vi måste dra upp grundlinjerna. Det är ett ansvar som vi inte kommer ifrån. Avstår vi ifrån den diskussionen, bär vi ju ansvar för de förhållanden som nu råder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 5.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag tycker det var bra sagt av herr Romanus när han poängterade att den svenska sjukvården står på en mycket hög nivå internationellt sett. Det var ett värdefullt konstaterande i denna debatt, för ibland när man lyssnar till en del diskussioner om sjukvården, förefaller det som om vi skulle befinna oss på något u-landsstadium. Det gör vi inte. Svensk sjukvård ligger i en mycket hög klass internationellt sett. Också jag vill konstatera detta.

Detta betänkande från socialutskottet berör en mängd hälso- och sjukvårdsfrågor, alltifrån frågan om husläkare till den psykiatriska vården och långtids- och hemsjukvården.

Om jag i mitt anförande håller mig till den ordning som reservationerna numrerats i, har jag först herrar Romanus, Carlshamres och Åkerlinds reservation om husläkarsystemet. Jag vill gärna säga att det är säkert utomordentligt bra med husläkare. Det är ett alldeles förträffligt system. Det är bara det att det är svårt att inplacera ett sådant system i vårt nuvarande sjukvårdssystem.

Jämförelserna med England haltar naturligtvis ganska mycket, eftersom England och Sverige i grunden har helt olika strukturer när det

gäller sjukvården. Men jag undrar ändå om man inte, när vi får tillräckligt med läkare i vårt land, vid de centraler som vi nu håller på att bygga upp runt om i landet kan organisatoriskt ordna det så att patienterna kan få komma till samma läkare varje gång. Det är fråga om organisation i mycket hög grad, och det är fråga om att vi skall ha tillgång på läkare. Det är det som styr denna utveckling.

Det är klart att vi kan stå här och hålla vackra tal om husläkarsystemet, men den frågan kan inte lösas under nuvarande förhållanden. Jag tror som sagt att det system med vårdcentraler som vi bygger upp och de resurser som vi skapar genom dem är vad som lämpar sig för det svenska samhället. Kan man sedan, när man har fått det systemet färdigt, utveckla det ytterligare, har jag ingenting emot detta.

Men f. n. – i dagens situation – är den tanke som herr Romanus gav uttryck åt närmast mer romantisk än verklig. Begäran om utredning av detta system har utskottet avvisat, och jag vill poängtera att vi ställer oss helt bakom det.

Reservationen om hemsjukvården ger mig bara anledning till följande kommentar. Det är inget tvivel om att hemsjukvården betyder oerhört mycket. Den gör det möjligt för många äldre människor att få vara kvar i hemmet längre tid än som eljest skulle ha varit fallet. Den kommer att få ökad betydelse allteftersom åldersstrukturen ändras i det svenska samhället – som går mot ett allt större antal åldringar. Jag vill mycket klart understryka hemsjukvårdens stora betydelse. Den är också till fördel för korttidssjuka patienter, som behandlas vid sjukhus och sedan får återvända hem. Men eftersom det pågår utredningsarbete om hemsjukvården har utskottet inte funnit anledning att tillstyrka bifall till motionen om ytterligare utredning. Spri och Landstingsförbundet utreder f. n. den frågan. Det mål reservanterna sätter upp – att 100 000 patienter skall kunna vårdas i hemmen 1985 – är kanske inte i och för sig realistiskt, men antalet låter onckligen högt. Men de pågående utredningarna får ge besked om våra möjligheter på den punkten.

Den tredje reservationen, som handlar om en utbyggnadsplan för långtidsvården, är enligt utskottsmajoritetens mening tämligen överflödigt, eftersom utskottet gör samma bedömning som reservanten. Man räknar med att under en tioårsperiod kunna utöka antalet platser vid långtidssjukvården med 20 000. Det är vad reservanten själv också vill ha. Önskemålet om denna utbyggnad har skisserats i socialstyrelsens program för hälso- och sjukvården under 1980-talet, som bör kunna anses ha giltighet. Vi kommer inte längre om vi kallar detta program för plan och förelägger riksdagen detsamma.

För några dagar sedan hölls en konferens på Harpsund, där representanter för Landstingsförbundet och pensionärsorganisationerna fick säga sin uppfattning om långtidsvården tillsammans med regeringen. Det var en konferens som regeringen hade inbjudit till. Där togs frågan om en utbyggnad av långtidsvården upp mycket seriöst. Det är inget tvivel om att man från samhällets sida kommer att satsa mycket på den verk-

Fredagen den
7 maj 1976

Hälso- och sjukvård

samheten under de kommande åren. Det är en nödvändighet att så sker. Vi kan tryggt utgå från att detta kommer att bli något som samhället kommer att prioritera.

Den fjärde reservationen är en gammal bekant som återkommer. Den gäller frågan, om en parlamentarisk utredning skall överse verkningarna av enhetstaxereformen. Riksdagen har tidigare varje år avvisat liknande propäer. Jag har ingen anledning att utveckla det som tidigare sagts i det ärendet, utan jag kan kort och gott säga att utskottets förslag att denna begäran skall avvisas har haft stöd i riksdagen tidigare. Det finns ingen anledning att ta någon annan ställning nu heller, eftersom den här frågan ständigt följs, bl. a. av riks försäkringsverket.

Reservationen 5 som lämnats av herr Hagberg i Borlänge rör den psykiatriska vårdens inriktning. Det är givetvis en utomordentligt viktig fråga för vårt samhälle. Jag skall inte ge mig in på Jörn Svenssons mer filosofiska utläggningar om de här problemen. Jag vill bara helt instämma i det han framhöll i slutet av sitt anförande, att vi socialt och politiskt måste ta ställning till och diskutera de här frågorna. Det är en mycket viktig uppgift för det svenska samhället att klara av.

Vi vet att den psykiatriska vården har stora brister f. n., men eftersom frågan har utretts sedan lång tid tillbaka och den utredningen kommer att redovisas under hösten finner utskottet ingen anledning att just vid det här tillfället ta upp frågan om en ny utredning. Den utredning som har arbetat mycket länge måste redovisa sitt arbete innan ställning kan tas. Jag är övertygad om att man, när den redovisningen kommer, måste fullfölja den på ett eller annat sätt.

Med anledning av kravet att få till stånd en utredning om en offensiv hälso- och sjukvård, som tas upp i reservationen 6, säger utskottet:

”På hälso- och sjukvårdsområdet pågår eller har nyligen avslutats en omfattande utredningsverksamhet som är av central betydelse för utvecklingen av hälso- och sjukvården i framtiden.”

Man pekar alltså på de utredningar som socialstyrelsen gjort om vårdstrukturfrågor, på den utredning som pågår om hälsoundersökningar och annan förebyggande hälsovård, på kommunalekonomiska utredningens verksamhet, på sjukvårdskostnadsutredningen och på den utredning som tillsattes i höstas och som gäller landets sjukvårdslagar. Under dessa förhållanden avvisar utskottet kravet på en utredning.

Om reservationen 7, som på nytt tar upp ett gammalt folkpartikrav, kan jag bara säga att ingenting har skett som föranleder oss att nu inta en ny ställning.

Med anledning av reservationen 8, som behandlar den frivilliga vården, vill jag slutligen säga att det är uppenbart att frivilliga krafter även här kan göra mycket men att det kan vara farligt att, som herr Romanus gjorde, jämföra med vad som sker i andra länder. Det är skillnad mellan Sverige och en rad andra länder i det här avseendet. Jag menar inte att man inte skall ta till vara frivilliga krafter men vill mycket starkt understryka, att det måste ske med personalens medverkan. Något annat

kan inte komma i fråga. Det ligger också en del faromoment i att släppa in vissa krafter på sjukvårdsområdet som man kan befara inte kommer att ge så goda resultat. Vi avvisar följaktligen inte tanken på frivilliga insatser, men jag vill återigen betona att personalen måste godta dessa.

Herr talman! Jag har försökt koncentrera min framställning. Jag yrkar med detta bifall till utskottets förslag.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande anser att det är svårt att placera in ett husläkarsystem i vår svenska sjukvård. Ja, det är kanske svårt, därför att vi har haft en utveckling där vi satsat förhållandevis för litet på den primära sjukvården och en alltför stor del på den tunga och dyrbara slutna sjukvården. Men i så fall är det så mycket viktigare att vi nu vänder den utvecklingen. Göran Karlsson kan vara säker på att människor vill ha ett husläkarsystem. De vill ha en läkare som är en vän till familjen och som de vet att de alltid kan vända sig till – en läkare som känner till dem och kan ge dem en personlig omvårdnad, inte bara en medicinskt kroppslig vård. Ju svårare det är att placera in detta i den svenska sjukvården, desto viktigare är det att vi sätter i gång med detsamma, i varje fall i några försöksområden, så att vi ser hur det fungerar.

Det är alldeles riktigt, och det sade jag också, att vi med ökad läkartillgång får bättre möjligheter att förverkliga detta mål. Men det kommer inte av sig självt. Det är inte så att vi bara därför att vi får vårdcentraler får också denna personliga omvårdnad, utan det fordras att vi satsar på en ny organisation och gör det medvetet. Det är därför som vi väckt våra motioner.

Det exempel från Örnsköldsvik som jag anförde avsåg att visa att det inte är fråga om någon romantik utan något som går att förverkliga, om man vill. Om de som arbetar inom sjukvården är inställda på att få till stånd en sådan organisation, behöver det inte vara så avlägset. Därför beklagar jag att, som utskottets ordförande sade, utskottet avvisar en vidare utredning av denna modell. Jag anser att man bör ändra den inställningen, eftersom den motsvarar människornas önskemål om sjukvården i framtiden.

Det är glädjande att Göran Karlsson håller med om målsättningen för utbyggnaden av långtidssjukvården. Men då borde man också ha tillstyrkt motionen. Det hade varit det naturliga om man verkligen vill ha denna utbyggnad. Det är också viktigt – och det borde jag kanske ha nämnt i mitt förra inlägg, eftersom vi också fört fram det – att man får en bättre ordning på vem som skall vara huvudman för åldringsvård och långtidssjukvård, så att inte äldre sjuka personer bollas fram och tillbaka mellan kommun och landsting. Det får inte vara som här i Stockholm t. ex., där kommunen sviker då det gäller att bygga ut åldringsvården. Då tvingas en mängd människor ligga på sjukhus, fast de i själva verket skulle kunna vistas i en mindre vårdbetonad miljö. Det vore bättre för dem själva och också bättre för samhället. Här måste vi få en ordning

på huvudmannaskapet, och jag hoppas att problemet kommer att lösas när den motionen kommer upp till behandling.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det i herr Karlssons i Huskvarna första anförande trots allt verkar finnas en positiv grundton beträffande husläkare, men han anser att det behövs fler läkare om systemet skall kunna fungera och att det därför inte går att genomföra. Men det utbildas dock f. n. allt fler läkare, och vi begär i reservationen 1 att utredningen om ny lagstiftning om hälso- och sjukvården får i uppdrag att lägga fram förslag till genomförande av ett husläkarsystem. Ett sådant system kan inte genomföras omedelbart, men när ett eventuellt förslag från utredningen föreligger är läkartillgången säkert betydligt bättre än nu.

Jag instämmer i herr Romanus beklagande av att utskottet avvisar utredningskravet.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna är allmänt välvillig, och det kan han ju vara – det kostar ju ingenting. Men anledningen till att vi ställt det skärpta utredningskravet är just att de utredningar som hittills har kommit, och till vilka herr Karlsson delvis refererar, vid en läsning ger vid handen – jag förmodar att herr Karlsson har läst den här skriften från socialstyrelsen – att det finns en klar tendens att gå vid sidan av den problematik som jag i mitt inledningsanförande försökte lyfta fram. Då måste man se till att dessa saker på något sätt tas upp, ty annars får vi inte det stoff för en politisk och social målsättningsdiskussion som vi som politiker behöver.

Jag kan t. ex. peka på detta att socialstyrelsen direkt försvarar en traditionell utbildningsform genom att utnämna psykiater med en biologisk profil till den kategori som har god kompetens att ta hand om de tunga vårdfallen, psykoserna. Det sägs nämligen uttryckligen på s. 232. Jag är inte den som har någon klockartro på beteendevetenskapens möjligheter att bota psykos, men nog är det väl ändå så att den allmänna vetenskapliga tendensen mycket starkt går i riktning mot en inbrytning för uppfattningen att det även i dessa tunga fall, och kanske i synnerhet i dessa, föreligger ett mycket starkt behov av en beteendevetenskapligt orienterad behandling. Det är därför litet beklämande att se vad man måste uppfatta som ett försvar för traditionella tankegångar.

Vidare är det oss inte obekant att det pågår en ganska påtaglig maktstrid mellan olika riktningar inom den psykiska vården. Häromdagen uttalade sig en vårdchef vid ett stort sjukhus mycket hårt om de beteendevetenskapligt orienterade riktningarna. Återigen, utan att ha någon klockartro på deras allmakt, måste jag säga att det är oroväckande när den traditionella psykiatrin på detta mycket grova sätt söker försvara sina maktpositioner. Därför menar vi att det är motiverat med en skärpt beställning så att säga av material och diskussion på denna punkt.

Sedan menar jag, utan att blanda mig i den debatten över huvud taget, att man inte skall ägna sig åt alltför mycket idealisering av tillståndet inom svensk sjukvård. Det kan i alla fall ta tre år för en allergiker att bli behandlad vid Huddinge sjukhus. Att läkartätheten inte är vad den skall vara samt att det inom stora delar av sjukvården i hög grad råder en desorganisation trots den tekniska fulländningen skall man inte heller blunda för.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte idealiserat den svenska sjukvården utan bara konstaterat de fakta som föreligger. Det betyder inte att svensk sjukvård inte skulle ha vissa brister, brister som vi försöker att eliminera.

När det gäller frågan om den psykiatriska vården vill jag säga till herr Jörn Svensson i Malmö att jag inte försvarar traditionella tankegångar utan bara konstaterar att det finns en utredning som kommer att redovisas i höst och att vi får ge oss till tåls tills den kommer. Sedan får vi ta upp frågan om den är tillräcklig eller om det behövs nya, tag, och då är utskottet säkerligen berett att pröva det på ett sakligt och allvarligt sätt.

Herr Romanus återkommer till frågan om husläkare och säger att det är väldigt bra med en personlig omvårdnad. Jag skulle vilja ställa en motfråga till honom: Menar herr Romanus verkligen att läkarna på vårdcentraler och sjukhus inte ger patienterna personlig omvårdnad? Eller hur skall jag tolka hans uttalande? Enligt mitt förmenande gör den svenska sjukvårdspersonalen – läkare, sköterskor, biträden och alla övriga grupper – en utomordentligt fin vårdinsats. Det går följaktligen inte att spela ut dem gentemot husläkarsystemet. Jag är helt övertygad om att om man börjar analysera situationen så fungerar vården bra på sjukhusen.

Det är något av romantik över husläkarsystemet. Vi har inte i dag resurser att genomföra de tankegångar som ligger bakom herr Romanus önskemål. Det är säkerligen ett bra system för de människor som kan komma under behandling av en husläkare, men eftersom vi har brist på läkare har vi ingen chans att tillämpa husläkarsystemet nu och knappast heller under överskådlig tid. Jag vidhåller vad jag sade förut, att när vårdcentralerna är utbyggda tillräckligt i landet kommer vi att få bättre möjligheter att ta emot patienterna än vad som nu är fallet.

Beträffande långtidsvården vill jag bara understryka vad jag sade tidigare. Vid Harpsundskonferensen i tisdags var man klart medveten om från regeringens, Landstingsförbundets och pensionärsorganisationernas sida att detta område borde ägnas mer aktivitet och att det borde sättas in mer pengar för det ändamålet. Detta kommer följaktligen att ske, och jag vill bara understryka att just den här konferensen betydde mycket för en ökad satsning inom detta område.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande frågar mig: Ger inte de läkare som

nu arbetar inom sjukvården en personlig omvårdnad och gör de inte bra insatser? Jo, jag tror att jag nämnde det också i mitt första inlägg. Det görs strålande insatser av många inom den svenska sjukvården. Men många läkare, och annan personal också som jag har träffat, säger själva att de inte klarar av att ge den personliga omvårdnad som de skulle vilja ge, bl. a. därför att de har för stor arbetsbörda, men också därför att organisationen inte är sådan att en patient får träffa samma läkare.

Det är klart att om en person, som kommer till sjukhus sex gånger, får träffa sex olika läkare blir det en sämre omvårdnad därför att läkaren då inte har samma bakgrund som annars för att bedöma fallet. Om en familj som bor på ett ställe kan ha samma läkare i tio år blir det givetvis en bättre personlig omvårdnad. Det är den enkla tanken. Jag har blivit övertygad om detta under den här våren när jag rest en hel del och diskuterat sjukvård. Det här är ett resonemang som läkare och sjukvårdspersonal instämmer i. De vill ge bättre personlig omvårdnad än vad de anser sig kunna i dag, med den organisation som finns.

Då invänder herr Karlsson i Huskvarna att vi inte har resurser. Men om vi inte har resurser, vem har det då? Vi är ändå världens rikaste land räknat per invånare. Vi har större läkartäthet än något annat land jag känner till. Har inte vi resurser att ordna sjukvården så att det blir en bra personlig omvårdnad? Det är en fråga om hur resurserna används. När vi nu fördubblar läkarantalet på mindre än tio år, borde vi samtidigt kunna ge människor en garanti för att de får en personlig läkare, naturligtvis inte en läkare som de kan träffa dygnet runt men som de under normal dagtid kan vara säkra på att få komma till och som kan göra hembesök hos dem och på detta sätt få bättre kunskap om deras situation.

Herr Karlsson i Huskvarna sade i ett tidigare inlägg att ingenting hade skett, när det gäller folkpartiets förslag om att riksdagen och inte bara socialstyrelsen skulle fastlägga de allmänna riktlinjerna för hälso- och sjukvården. Ja, socialstyrelsen är kanske fortfarande bättre än riksdagen från socialdemokratisk synpunkt. Men inte har väl dess ställning stärkts i det allmänna medvetandet så till den grad att det skulle vara helt ur vägen om riksdagen fick föra en diskussion och också fatta beslut om riktlinjerna.

Visst kan det vara en skillnad mellan Sverige och andra länder när det gäller utnyttjande av frivilliga krafter. Den beklagliga skillnaden är ju just att vi inte tar till vara frivilliga krafter på samma sätt som andra länder gör. Vi borde göra det, eftersom det finns ett behov av att människor som ligger på sjukhus får den kontakt som de frivilliga krafterna kan erbjuda.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Kort till herr Karlsson i Huskvarna.

Jag har ju försökt läsa det utredningsmaterial som hittills kommit ut rörande den psykiatriska vårdens målsättning, inriktning och organisa-

tion. På basis av den genomläsningen har jag fått grundade farhågor för att man har en stark tendens att undvika den väsentliga sociala och politiska problematik som ligger här – och det är orsaken till att vi har ställt skärpta krav.

Nu har herr Karlsson lovat att om det utredningsmaterial som beräknas föreligga senare i höst inte ger ett rimligt och bra underlag för sådana politiska och sociala ställningstaganden, skall han verka för att ett sådant material kommer fram. Om jag, som jag hoppas, kommer att vara kvar i denna kammare i höst, skall jag då påminna herr Karlsson om hans löfte.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jörn Svensson behöver inte påminna mig om den saken, jag har ett gott minne själv.

Till herr Romanus vill jag säga att jag återigen är glad över att få citera vad herr Romanus sagt. Det är värdefullt att en av landets ledande oppositionspolitiker konstaterar att Sverige är världens rikaste land. När man lyssnar till andra oppositionstalare får man ibland det intrycket att Sverige skulle ligga långt ned på skalan. Jag tackar herr Romanus för det erkännandet vid sidan om diskussionen om sjukvården.

Så till det här med husläkarna igen. Som jag bedömer det är det i mångt och mycket en organisationsfråga. Jag är övertygad om att de vårdcentraler där man har tillräckligt med läkare och personal i övrigt kan åstadkomma någonting av vad herr Romanus söker efter med sitt tal om husläkare, nämligen att patienterna så långt det över huvud taget går skall ha chans att få komma till samma läkare. Jag är helt medveten om att det är ett stort värde att man, varje gång man söker en läkare, får träffa samma läkare. På den punkten har herr Romanus och jag inga som helst delade meningar. När allt kommer omkring är kanske detta ungefär vad herr Romanus är ute efter när han talar litet romantiskt om husläkarsystemet.

Herr Romanus och jag är nog överens i sak, även om jag inte tror på den där "goda tanken" som han framför – att ett husläkarsystem skulle kunna lösa alla dessa problem när det gäller människorna och deras kontakt med sjukvården.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna har redan i sitt anförande kommenterat reservationen 6 och hänvisat till utskottsmajoritetens avstyrkande av vpk-motionens förslag om en fempartiutredning om sjukvårdens inriktning och samhällsfunktion. Jag börjar därför med att säga att jag inte delar den uppfattning som kommer till uttryck i utskottets skrivning. Det vore utan tvivel värdefullt om det gjordes en utredning som hade det tolvpunktsprogram som vi också redovisar i vår motion till utgångspunkt för sitt arbete.

Vårdkrisens omfattning just nu pekar på ett uppenbart glapp mellan

å ena sidan de målsättningar och abstrakta planer som utredningarna presenterar och å andra sidan det praktiska genomförandet av dessa planer. Den här skillnaden mellan ideal och realitet uppstår i stor utsträckning i beslutsledet, där det ofta visar sig att de politiska instanserna inte är beredda att ta de politiska konsekvenserna av olika förslag till utvecklingsarbete. Jörn Svensson har nyligen gett exempel på detta från ett område inom sjuk- och hälsovården.

Man gör prutningar på resurstilldelning, och av det följer organisatoriska lika väl som kvantitativa och kvalitativa justeringar. Genom de här förändringarna uppkommer sidoeffekter som man inte har någon kontroll över, och man befinner sig plötsligt i en situation som aldrig har varit avsedd eller önskad.

En annan viktig orsak till att dessa situationer uppstår är att många för vårdorganisationen väsentliga förhållanden aldrig berörs i utredningsarbetet. Det gäller t. ex. sådana frågor som dem vi tar upp i tolvpunktsprogrammet för en offensiv hälsovård.

Hälso- och sjukvården är en landstingsuppgift. Därför måste de ekonomiska förutsättningarna skapas för att landstingen skall kunna klara denna viktiga angelägenhet. Landstingen har i dag inte de nödvändiga ekonomiska resurserna, trots att hälso- och sjukvården ännu bara tar en relativt liten del av samhällets samlade utgifter. Andelen måste tillåtas öka i framtiden om det skall vara möjligt att åstadkomma en tillfredsställande standard och göra sjuk- och hälsovården tillgänglig för alla människor. Det går förmodligen att åstadkomma förbättringar genom administrativa och organisatoriska åtgärder, men mot bakgrund av de problem som vi i dag har inom vårdsektorn och de uppenbara brister som också finns är det inte möjligt att åstadkomma några genomgripande förbättringar den vägen.

Det står alltså klart att landstingen måste tillföras resurser eller avlastas utgifter. Detta kan exempelvis ske genom statsbidrag eller genom att landstingen befrias från moms och arbetsgivaravgifter för sina vårdkostnader.

Enligt vpk:s mening är det också viktigt att vidga det politiska inflytandet över vårdens innehåll. Det gäller vilka behov vården skall fylla och på vilket sätt den skall göra det. Detta är inte bara expertfrågor utan i högsta grad just frågor av politisk karaktär. Med det här sammanhänger också den auktoritära maktstrukturen inom sjukvården. Den måste brytas ner och alla personalgrupper ges möjlighet att självständigt komma i kontakt med patienter och delta i beslutsfattandet.

Utvecklingen mot en total åtskillnad mellan administrativt och vårdande ansvar har varit mycket olycklig. Den har lett till att de administrativa enheterna fungerar som de anslagsgivande instansernas förlängda arm. De har som främsta uppgift att pressa kostnadsramarna, utan att ha de nödvändiga kunskaper och erfarenheter som bara det dagliga deltagandet i det direkta vårdarbetet kan ge. Detta är en källa till ständiga konflikter mellan administrativ och vårdande personal; vi har

färsk exempel på det från mitt eget hemlän. Sådana konflikter kan undvikas genom att vårdpersonalen får inflytande över de administrativa funktionerna och den administrativa personalen får delta i vårdarbetet.

När det gäller den öppna vården framstår Sverige i jämförelse med många andra länder, främst då socialistiska länder, mer eller mindre som ett u-land. Det pågår ett utvecklingsarbete – det är sant – men det sker alldeles för långsamt och under sådana ekonomiska restriktioner att framstegen förefaller ytterst tveksamma. Enligt vpk:s uppfattning måste det ske en snabb utbyggnad av en kvalitativt bra och lättillgänglig öppen vård.

Långa väntetider och i stora delar av landet långa avstånd och dåliga kommunikationer gör att människor drar sig för att söka vård. Gjorda undersökningar visar att detta gäller inte bara vid banala åkommor utan också vid tämligen allvarliga sjukdomstillstånd, där den sjuke borde ha sökt läkare. Det bör därför uppföras vårdcentraler i anslutning till människornas bosättning. I glesbygder måste man tänka sig att till vårdcentralerna knyta rörliga vårdgrupper för att ge avlägset boende samma möjligheter till sjukvård som människorna i tätorter har. Till sådana vårdcentraler bör också knytas socialt utbildad personal.

Långtidsvården har tagits upp i flera motioner till årets riksdag. Av och till har man i massmedia redovisat upprörande förhållanden på kliniker och sjukhus för långtidsvård. Det har framför allt gällt de passiviserande och deprimerande förhållanden som patienterna levt under, i stor utsträckning isolerade från allt som kan kallas ett normalt socialt liv. Sysslolöshet, kontaktlöshet och undermålig vård har varit återkommande teman. Men det har också handlat om vårdpersonalens arbetsförhållanden. Och jag menar att detta är en lika viktig fråga. Långvårdspersonalen har ett tungt och dåligt betalt jobb, och detta är en av de grundläggande orsakerna till svårigheterna att rekrytera personal. För mig framstår det som självklart, att om man med någon grad av framgång skall lyckas angripa problemen inom långtidsvården, så måste det bli mer och bättre utbildad personal. Och för att åstadkomma det måste lönerna och arbetsmiljön förbättras på ett radikalt sätt.

F. ö. bör anstaltsanknytningen av långtidsvården så långt möjligt brytas. Och för att uppnå detta är det nödvändigt att åstadkomma en samordning av olika samhällsinsatser: bostadspolitiska, socialvårdande och öppenvårdsinsatser. I det sammanhanget är det viktigt att peka på en principiell fråga, nämligen att hemsjukvården måste skötas av välutbildad, välavlönad och fast anställd personal, inte som nu i stor utsträckning av underbetalda anhöriga, som knappast ens har fått någon vägledning för sitt svåra jobb.

Olika undersökningar har mycket klart visat att sjukdom och ohälsa i avgörande utsträckning är betingade av den sociala miljön. Detta gäller såväl lindrigare sjukdomstillstånd som allvarliga sjukdomar och skador. Det finns alltså sociala förhållanden och miljöer som är sjukdomsframkallande. Dessa måste angripas, om begreppet förebyggande hälsovård

skall få någon mening. Först och främst handlar det här om åtgärder när det gäller arbetsmiljön och utbyggnaden av arbetshälsovården. Vpk har i andra partimotioner tagit upp de frågorna. Men det handlar också om att ge människor som lever under svåra förhållanden i andra avseenden möjlighet till bättre vård. Här fordras det en aktiv uppsökande verksamhet, och för att stimulera till sådana åtgärder bör statsbidrag till verksamheten utgå.

För att kunna angripa sjukdomsframkallande förhållanden i samhället på ett framgångsrikt sätt måste de sjukvårdsanställda få möjlighet – och även rättighet – att gå in och undersöka sådana förhållanden. På det området fordras en lagstiftning som upphäver möjligheten att under hänvisning till privat äganderätt stoppa undersökningar, som det är ett samhällsintresse att få genomförda.

En sådan utredning som den vpk har föreslagit i sin motion bör också ta upp frågan om att göra sjukvården avgiftsfri. Även om vårdavgifterna står för en ganska blygsam del av sjukvårdens intäkter har det visat sig att avgifterna drabbar skilda patientgrupper mycket olika. Avgifter anses inte förenliga med andra delar av primär social service och bör enligt vår uppfattning också slopas inom sjukvården. De är orättvisa, och dessutom är de dyra att administrera. Administrationskostnaden skulle helt försvinna om också avgiftsdelen övertogs av försäkringskassan.

En annan fråga som det är viktigt att ta ställning till är sjukskrivning på eget ansvar, dvs. sjukvården skulle avlastas uppgiften att bedöma om människor är kapabla att arbeta eller inte, en bedömning som mycket ofta är omöjlig att göra vid en enda kort konsultation men som med nuvarande bestämmelser ändå måste göras.

Till sist, herr talman, vill jag ta upp frågan om produktionen av läkemedel och sjukvårdsmateriel.

Gång efter annan har det inträffat att läkemedel och sjukvårdsmateriel visat sig vara farliga för de människor som de har varit avsedda att hjälpa. Jag skulle kunna göra en lång uppräknig av sådana produkter, men jag skall avstå från det, eftersom jag utgår ifrån att detta är ting som är väl kända av riksdagens ledamöter. Det har rört sig om mediciner som saluförts som mer eller mindre undergörande. Det har rört sig om felaktiga och hafsiga konstruktioner. Man har inte gett sig tid att pröva, och man har tagit chanser med ibland katastrofala följder. Detta är utslag av kapitalägarnas jakt efter profiler. Produktion av sjukvårdsmateriel och läkemedel får enligt vpk:s uppfattning inte vara underkastad privat vinstintresse utan bör ske i samhällets regi och underordnas samhällsnyttan.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen 6 i socialutskottets betänkande.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! När nu fru Marklund svängt sitt trollspö och förklarar

hur lätt det är att lösa den svenska sjukvårdens problem har vi som dagligdags sysslar med dessa problem bara att erkänna att vi inte på något sätt kan höja oss till samma nivå som vpk:s representant. Hon har visat oss hur man skall klara sjukvården i vårt land.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Hälso- och sjukvård

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om jag svänger trollspön så svänger herr Karlsson i Huskvarna väldigt onyanserade uttalanden omkring sig. Hade jag trott att vpk:s motion gav den slutgiltiga lösningen på sjukvårdsproblemen här i landet skulle jag givetvis inte ha yrkat på någon utredning. Men jag menar alltså att det behövs en utredning för att klara ut hur man på bästa sätt skall lösa de problem som jag i mitt inlägg försökt visa på. Dessa problem tas inte upp av nu sittande utredningar. De är verksutredningar som inte har den politiska förankring som en fempartiutredning av det slag vi föreslår skulle få.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! I de svenska landstingen arbetar man varje dag med att förbättra vår sjukvård. Staten har efter hand givit större anslag till den verksamheten och mer kommer säkerligen. Vi kan inte nå bättre resultat, fru Marklund, än man praktiskt kan genomföra vid varje tillfälle. Vi är lika intresserade av att lösa sjukvårdens problem som någonsin fru Marklund. Det är bara det att vi har att hålla oss till realiteter.

Fru HJALMARSSON (s):

Herr talman! Man har i dag på flera håll talat om den svenska sjukvårdens höga standard, och det är inget tvivel om att den har en hög standard. Men det finns en sektor inom den svenska sjukvården som inte ens vid en internationell jämförelse kan sägas ha en hög standard, och det är psykiatin.

Vi är några socialdemokratiska riksdagsledamöter som i motionen 2074 begärt en utredning av den psykiatriska vårdens innehåll och organisation. Samma krav ställdes redan förra året.

Det är med besvikelse man konstaterar att motionen även i år har avstyrkts. Utskottet är dock i år något försiktigare i sin skrivning. Man påstår inte, som föregående år, att den grupp som socialstyrelsen tillsatte 1970 skall ha gett en allsidig belysning av problemställningarna. Utskottet verkar t. o. m. självt litet tveksamt om socialstyrelsens förmåga att komma med något konkret förslag, som skulle vinna gehör hos alla personalkategorier och hos den stora allmänheten. Socialstyrelsen har i snart 25 år med jämna mellanrum utrett det psykiatriska vårdområdet.

1958 utkom ett betänkande, som hette Planering och organisation, 1965 kom ytterligare ett betänkande, Målsättning och utformning, och 1973 kom en remisshandling, Den framtida psykiatrins innehåll och organisation. Jag vill liksom förra året tala om hur den senaste utredningsgruppen var sammansatt, för jag tycker att det är oerhört anmärknings-

värt.

Den bestod av 14 personer – elva var läkare, en planeringschef och en socialchef. Den fjortonde deltagaren var en politiker, och han var inte ens med i utredningsarbetet trots att han stod upptagen i grupp-sammansättningen. Det var meningen att han skulle delta i det avsnitt som berörde de ekonomiska frågorna, och det avsnittet behandlades aldrig. Den expertgrupp som utredde den psykiatriska vårdens målsättning och arbetsuppgifter bestod av tre docenter, en överläkare, en planeringschef och en socialchef.

Man kan sannerligen fråga sig om någon tror att en planeringschef och en socialchef kan ha en så gedigen kunskap om psykiatrisk vård utöver sitt eget arbetsfält att de kan driva en psykiatrisk målsättningsdiskussion mot tre docenter och en överläkare. Ingen skall få mig att tro att det har förekommit någon större diskussion i denna grupp annat än mellan de läkarutbildade deltagarna. Alltså har vi här ett förslag om den psykiatriska vårdens målsättning grundat enbart på läkares uppfattning.

Den grupp som kallas rollgruppen har bättre sammansättning. Men det är rätt ointressant att innan man har fastställt den psykiatriska vårdens innehåll och målsättning diskutera de olika rollerna i teamet. Man kan dock konstatera att här har läkare, psykologer och kuratorer tilldelat sig specialistrollerna men att den övriga mentalvårdspersonalen, som egentligen har den mest frekventa kontakten med patienten, har fått en mer allmän roll. Detta har lett till irritation i denna personalgrupp, då de som ingår i den anser att de i lika hög grad är specialister och därför borde tilldelas andra arbetsuppgifter i teamet.

Expertrapporten har utsänts för yttrande. Utsändningslistan omfattade 47 instanser, bl. a. alla landsting i landet. 30 remissorgan har svarat men endast 11 av de 28 sjukvårdshuvudmännen. Utöver remissorganen har flera läkarföreningar svarat. Den utmätta remisstiden var mellan tre och tre och en halv månader, och det är helt omöjligt för sjukvårdshuvudmännen att under denna korta remisstid hinna låta de olika personalgrupperna lägga synpunkter på expertrapporten. Här har klinikchefer inom den psykiatriska vården svarat för remissuttalandena. Det betyder att det övervägande flertalet remissvar har kommit från läkargrupper i samhället.

Expertrapporten var konturlös, tydligen i förhoppning om att alla skulle bli nöjda och att man inom psykiatrin skulle komma fram till någon gemensam målsättning. Denna förhoppning har helt grusats. Uppfattningarna om den psykiatriska vården är om möjligt ännu mer splittrade än tidigare. Läkarna inom den psykiatriska vården har alltid varit oense och alltid haft svårt att samarbeta. I dag verkar det som om det vore svårare än någonsin på grund av de olika uppfattningarna om behandlingsinriktningarna. Detta återverkar naturligtvis på personalen som blir villrådig. Patienterna kommer också i kläm i denna vårdapparat, där intresset för dem är mindre än för den egna prestige.

Tillströmningen till den psykiatriska läkarutbildningen har markant avtagit. Detta är helt förståeligt, då AT-läkarna under sin praktiktjänstgöring vid de psykiatriska sjukhusen upplever motsättningarna som så stora att man inte inom överskådlig framtid kan se en ny målsättning eller organisationsomläggning. De anser då att de bör satsa sitt arbetsverksamma liv på ett annat vårdområde.

Dock är att märka att det bland AT-läkarna finns ett mycket stort intresse för den psykiatriska vården och att de vid sina första kontakter med de psykiatriska sjukhusen upplever det som om de här verkligen skulle kunna göra en insats. Men vid den närmare och djupare kontakten finner man att de nya strömningar som finns i samhället i dag är helt omöjliga att tillgodose inom den psykiatriska vården.

Det här är f. n. mycket oroande. Vi har redan en brist på psykiatrer, och denna brist kommer att bli ytterst besvärande om några år. Det är svårt att tro att den genomsnittliga allmänläkaren skulle kunna uppnå så hög kompetens inom det psykiatriska vårdområdet som expertgruppen förutsätter. Det torde då fortsättningsvis bli så att allmänläkarna och läkarna på de somatiska sjukhusklinikerna, precis som i dag, kommer att använda psykofarmaka i en omfattning som är absolut förkastlig. Utskottet säger i sitt betänkande att socialstyrelsen har för avsikt att redovisa sina synpunkter i ett betänkande, där man skall ta upp innehåll, avgränsning samt vissa organisatoriska frågor och samordningsproblem. Detta är helt riktigt. Det sitter någon läkare på socialstyrelsen som i dagarna har börjat skriva på betänkandet. Men eftersom remissvaren har varit så negativa och motsägelsefulla har jag svårt att förstå hur man skall få ihop något som skall kunna vinna gehör ute på fältet. Dessutom innehöll remisshandlingen ingenting om barn- och ungdomspsykiatri. Om man inte angriper dessa problem, har man heller ingen utsikt att nå framgång inom vuxenproblematiken.

Det mest förvånansvärda är emellertid att socialstyrelsen anser att läkare är kompetenta att dra upp riktlinjerna i avgränsningsproblematiken. En avgränsning berör i stort sett alla samhällsområden: det sociala fältet, arbetslivet, miljön, osv. Det är helt självklart att dessa frågor skall diskuteras och beslut fattas gemensamt inom hela fältet. Detta är även en politisk fråga. Hur vill vi ha samhället och hur vill vi ha en god, fungerande mentalhälsovård? Hur kan man låta en så snäv grupp av experter få utreda och fatta beslut om vårdproblem och framtida omstrukturering?

Vi vet att i dag varje klinikchef har oinskränkt makt att planera och organisera och tillämpa de behandlingsmetoder som han anser vara riktiga och att patienterna är helt utlämnade åt de behandlingsmetoder som läkaren har accepterat.

Psykoterafi utförs i dag vid många av våra psykiatriska sjukhus, och flera av psykoterapeuterna har inte fullständig psykoterafiutbildning. En sådan psykoterafi kan vara till mer skada än nytta, och jag anser att socialstyrelsen därför bör utfärda direktiv att psykoterafi icke får utföras

utan att vederbörande har behörig examen. I dag finns det endast privata utbildningsanstalter för psykoterapi. Jag hoppas emellertid att psykoterapin får ett sådant gehör att man snarast inrättar offentliga utbildningslinjer. Psykologi är en relativt ny vetenskap, och det finns inga statistiska underlag för att psykoterapi och beteendeterapi skulle ha den undergörande effekt som psykologerna själva anser. Därför är det oerhört viktigt att politikerna börjar diskutera psykiatrin, som har varit ett styvmoderligt behandlat fält inom vårdsektorn, och att politikerna tar ansvar för den stora grupp av människor som det här gäller, som själva inte orkar föra sin talan och som inte har några påtryckningsgrupper.

Utskottet uppger att socialstyrelsen skall framlägga sin redovisning hösten 1976. Jag vill dock påpeka att jag har haft kontakt med socialstyrelsen och att man där uppger att man tidigast om ett år kommer att lägga fram sin redovisning. Den skall sedan gå ut på remiss, och det är troligt att det tar något decennium att genomföra de intentioner som möjligen kan finnas i redovisningen. Och under denna tid har kanske nya forskningsresultat framkommit, nya målsättningar uppställts och nya motsättningar mellan läkare och psykologer framkommit.

Herr talman! Jag kan i stort sett instämma i allt som framförs i vpk-motionen och i det som herr Svensson i Malmö här anförde. Däremot kan jag inte ansluta mig till att-satserna. Jag kan inte anse att det är riktigt att riksdagen ger en utredning klart utsagda specialdirektiv. Dessutom anser jag att förslaget om avskaffande av det individ- och symptomorienterade sjukdomsbegreppet är orealistiskt.

Att män bör tona ned dessa individ- och symptomorienterade begrepp är helt klart, men fortfarande finns det och kommer det att finnas organiska sjukdomar där man måste uppehålla just dessa begrepp inom psykiatrin.

Eftersom jag kommer att yrka bifall till den socialdemokratiska motionen föreslår jag herr Svensson att han röstar på min motion. I så fall kommer vi kanske att få en utredning med en allsidig sammansättning och utan specialdirektiv.

Jag förstår att utskottet har ansett det svårt att tillstyrka en motion när ett ämbetsverk arbetar på någon form av skrivning. Men eftersom socialstyrelsen i 25 års tid hållit på att utreda den psykiatriska vården och ännu ej kommit fram till något konkret förslag och eftersom alla de psykiatrer som jag haft kontakt med är helt övertygade om att även denna skrivning kommer att möta samma öde, tystnad, ber jag kammararens ledamöter frångå en princip om att inte begära utredning under pågående skrivning i ämbetsverk. Vi skall ha klart för oss att vi måste tillvarata en stor grupp människors intressen, en grupp som ej orkar föra sin talan själv och som är utsatt för mycket auktoritetstänkande, och att vi politiker måste ta ansvaret och förändra situationen för dem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 2074.

I detta anförande instämde fru Hansson och fru Sundström, herr Eriksson i Ulfsbyn, fru Landberg samt herrar Karlsson i Malung, Mellqvist och Green (samtliga s).

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Hälso- och sjukvård

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion med fru Hjalmarsson om hennes motiv för att inte rösta på vår reservation, som även har upptagit och nämnt hennes motion. Jag förstår att hon djupare sett nog har en annan motivering än den som hon här uppger. Det är uppenbart att även när det gäller somatiska åkommor är ett vidare perspektiv än det rent individcentrerade sjukdomsbegreppet nödvändigt, så det var väl litet grand av den obotfärdiges förhinder. Vi skall emellertid inte tvista om det, för vi representerar i så oerhört hög grad en gemensam grundsyn på detta problem – det vill jag gärna vitsorda.

Men fru Hjalmarsson sade någonting som delvis kastade ett nytt ljus över utskottets hantering av den här saken. Det framgår av fru Hjalmarssons anförande att den motivering för att avstyrka hennes motion och vpk:s reservation som utskottet anført är oriktig. Det är inte så som utskottet säger att det kommer en redovisning i höst. Utskottet har alltså en oriktig motivering och har inte hos socialstyrelsen tagit reda på hur det verkligen förhåller sig. Vad har de som är ansvariga för utskottets skrivning att säga om detta som fru Hjalmarsson nämnde?

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Låt mig allra först instämma i uttalandena här om att den svenska sjukvården hävdar sig mycket bra i jämförelse med sjukvården i andra länder, alltså i internationellt hänseende. Men därmed inte sagt att den svenska sjukvården inte har några brister – det är de bristerna vi skall vara medvetna om och samtidigt försöka att rätta till.

Socialutskottet har haft att behandla även en motion, nr 215, där jag begärt att vid fördelningen av samhällets ekonomiska resurser långtidsvården skall ges en mycket hög prioritet. Det krävs ökade personalresurser framför allt för att patienterna skall kunna få en mer personlig omvårdnad. Vi kan som exempel ta långvårdspatienterna. Bristen på vårdpersonal och det relativt vårdkrävande klientelet medverkar till att dessa patienter inte alltid får den vårdomsorg som de har rätt att kräva. Det förekommer exempelvis att patienter under lördagar och söndagar får ligga kvar i sina bäddar av brist på vårdpersonal. Detta kan inte vara acceptabelt och överensstämmer inte med vår grundidé om en mänsklig och human sjukvård.

Vidare har jag i min motion framhållit behovet av att patienter i större utsträckning får tillgång till eget rum vid långtidssjukhusen. Jag vill här med kraft understryka detta krav – samtidigt som jag beklagar att utskottet funnit att allt i stort sett är så bra att min motion kan avstyrkas.

Jag tror också att en hel del förbättringar kan bli möjliga, men det hade varit utomordentligt värdefullt om utskottet med bifall till min

motion velat markera hur viktigt det är att bristerna i långtidssjukvården elimineras till enskilda människors fromma. Utskottets talesman har i denna debatt betygat att man i fortsättningen kommer att prioritera långtidsvården. Detta noterar jag med tillfredsställelse.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande, men givetvis återkommer jag i ett annat sammanhang till de krav jag framlagt i min motion.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Den här diskussionen har handlat om sjukvård och sjukvårdens inriktning. Det är ett område som de svenska landstingen har ansvar för, och det finns anledning att säga något om den delen också.

Får jag bara först poängtera ett par saker. Målsättningen för sjukvården måste vara att alla skall ha rätt till den sjukvård som hälsotillståndet motiverar. Man skall ha rätt vård, på rätt plats, vid rätt tidpunkt. Med andra ord: Vi måste söka finna en sjukvårdsorganisation som ger utrymme för denna målsättning.

Målsättningen för sjukvården är även den att patienten skall befinna sig i centrum. I sjukvårdsverksamheten – det skall jag återkomma till – får vi aldrig glömma att det är den lilla, ensamma människan det gäller. En människa som blir sjuk är ju utlämnad till den vård hon över huvud taget kan få. Det är utomordentligt angeläget att man kommer ihåg det.

Det är som sagt landstingen som har ansvar för sjukvården. Det har omvitnats här i dag att vi har hög standard på sjukvården i vårt land. Det är inget tvivel om den saken. Men man kanske ändå skall föra den diskussionen litet mer nyanserat än som skett. Fru Marklund hänvisade till hur bra det är i öst, andra har talat om hur bra det är på andra håll i världen. Jag tror vi har att lära av varandra. Det är få områden där man har så nära kontakter internationellt med varandra – inte minst på den medicinska forskningens område – som man har inom sjukvården. Jag tror att detta är väsentligt med hänsyn till den medicinska utvecklingen.

Landstingen har fått ökade uppgifter på sjukvårdsområdet. Jag vill erinra om att landstingen i början av 1960-talet fick ansvaret för den öppna sjukvården, dvs. provinsialläkarväsendet. Man fick, efter omfattande utredningar av dåvarande medicinalstyrelsen, ansvaret för den utbyggda regionsjukvården. Vidare har mentalsjukvården flyttats över till landstingen.

Det finns två skäl för de organisatoriska förändringar som gav landstingen nya huvudmannauppgifter. Landstingen har fullgjort sina uppgifter på ett utomordentligt bra sätt. Man har en hög standard på sin sjukvårdsverksamhet.

För det andra – och det är väsentligt att hålla i minnet – behövs det en samordning av sjukvården till en huvudman, en samordning på ett sätt som skulle gagna vården av patienterna.

Det har diskuterats prioriteringar här, och det har sagts att vi måste

satsa på den öppna sjukvården och på långtidssjukvården. Det satsas i dag på att bygga ut den öppna vården. Man har kommit fram till att 92-95 % av sjukvården kan lämnas inom den öppna verksamheten. 5-8 % av de vårdsökande behöver remitteras från den öppna till den slutna sjukvården. Då är det också angeläget att vi får en öppen sjukvård som fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Jag sade nyss att alla skall ha rätt till sjukvård, och detta är bakgrunden till den taxereform som Landstingsförbundet för några år sedan träffade överenskommelse med statsmakterna om, den s. k. 7-kronorsreformen. På grund av kostnadsutvecklingen och landstingens situation i övrigt blev 7-kronan 12 kronor, och avgiften är i dag uppe i 15 kronor. Syftet med reformen var att stimulera den öppna sjukvården och öka möjligheterna för patienter att söka sig till den. Jag tror att man har lyckats med det. Därför har jag svårt att förstå vad man skulle vinna med den utvärdering om enhetstaxan som man här är ute efter. Menar man att det nuvarande systemet med denna låga taxa för sjukvård inte har stimulerat och främjat den öppna vården?

Men när man ser vilka möjligheter som finns, frågar man sig ändå: Varför fungerar inte sjukvården tillfredsställande i dag? Varför har vi köer? Var har vi brister? Fru Marklund och fru Hjalmarsson har tagit upp en rad av problem som ligger i dessa frågor. Jag blev nästan skrämmd av den svartmålning som fru Marklund gjorde av sjukvården. Jag vet inte om det var erfarenheterna från Norrbotten som låg bakom. I så fall är fru Marklunds svartmålning en allvarlig kritik mot den sjukvårdsverksamhet som bedrivs i Norrbotten. Jag har emellertid sett en del av sjukvården i detta län och har svårt att förstå att fru Marklund kan ha underlag för sin allvarliga kritik. Så illa ställt är det ändå inte med svensk sjukvård som fru Marklund målar ut det. Det måste jag säga till de svenska landstingens försvar, och jag påstår, fru Marklund, att jag inte är alldeles okunnig på det här området.

När det gäller mentalsjukvården, som fru Hjalmarsson talade om, skall det erinras om att landstingen blev huvudman för den vården den 1 januari 1967. Sedan dess har det skett en mycket stor upprustning inom mentalsjukvården, med stöd från statsmakterna och på grundval av det avtal som på det området träffades mellan landstingen och statsmakterna. Det skall man i sanningens namn också erkänna. Landstingens organisatoriska insatser i samråd med statsmakterna har bidragit till en väsentlig upprustning på detta område.

Fru Marklund och fru Hjalmarsson har också gjort medicinska utvärderingar. Sådana skall jag avstå från att göra. Vi politiker kan fundera på hur samhället fungerar och vad man kan göra i det avseendet. Men i fråga om den medicinska vården tror jag att man, liksom på andra områden, skall överlämna åt dem som kan verksamheten att göra bedömningarna.

I den situation som vi har i dag, med vårdköer osv. måste man emellertid fråga sig: Var är det brister? Vi vet att man på sina håll har ny-

öppnade sjukvårdsavdelningar som inte kan tas i anspråk. Ett grannlän till Kopparbergs län har allvarliga bekymmer i det avseendet. Det är läkarbrist. Man har svårt att få sjuksköterskor, och man kan ha brist på vårdpersonal i övrigt.

Det pågår ändå inom landstingen en verksamhet för att komma till rätta med dessa problem. Landstingen ligger långt framme i sin utbyggnadsverksamhet för att tillgodose sjukvårdsbehovet och för att leva upp till vad socialstyrelsen har uttalat i sin skrift Sjukvården inför 1980-talet, nämligen att man skall sträva till offensiv sjukvård. Det är på den sidan landstingen har gjort insatser. Man har ibland byggt fortare än personalresurserna har medgett. Då är det självfallet att man frågar sig vad det är för sorts planering.

Men läkartillgången ökar. 1970 hade vi en läkare på 1 000 invånare i det här landet. 1975 hade vi en läkare på 500 invånare. År 1980 räknar man med att vi skall ha en läkare på 400 invånare. Det måste innebära ökade resurser och ökade möjligheter att tillgodose efterfrågan på sjukvård.

Då kommer jag över till vad som diskuterats i debatten i dag, inte minst det som framförts av herr Romanus som representant för folkpartiet, nämligen frågan om husläkarsystemet. Vi har mött den också i landstingen. Det låter mycket bra. Tänk att ha en egen läkare, en egen husläkare! Det är ingenting nytt. Det hade man också på den tiden då det gamla privatsialläkarväsendet fanns – dvs. de människor som hade sådana kontakter att de hade tillgång till den läkaren. Men alla de människor som inte hade tillgång till läkare, som inte hade de kontakterna, de hade inget husläkarsystem på den tiden utan de var utlämnade. Hann läkaren med kunde de komma under läkarvård. Men vi skall inte tro att möjligheterna var större om man hade en läkare på 2 000, 3 000 eller 4 000 invånare mot det som man har i dag, en läkare på 500 invånare. Man kom helt enkelt inte under läkarvård på den tiden. Den gamla goda tiden, som en del talar om här, var min själ ur de många människornas synpunkt ingen god tid på det här området. Det fanns ytterst svaga vårdmöjligheter. Vi skall inte tappa bort det i sammanhanget.

Jag sade att vi har läkarbrist på många håll, vilket vi upplever inom den öppna sjukvården, inom distriktssjukvården i dag. Det är ett av landstingsvärldens mycket stora bekymmer, hur man skall fylla ut de luckorna. Men så länge vi inte kan göra det är diskussionen om husläkarsystemet egentligen ett slag i luften. Och när man har läkare på läkarcentraler är det en fråga om organisation, hur man skall kunna organisera verksamheten där, så att patienterna i största möjliga omfattning får komma till samma läkare. Det behövs inga centrala utredningar i den delen. Det behövs inga riksdagsbeslut om detta, utan det är fråga om hur man kan organisera verksamheten på resp. distriktsläkarstation eller läkarcentral. Läkarförbundet har redovisat tre-fyra olika skisser över hur det här problemet lösts på olika håll i landet. Jag skulle vilja rekommendera den som vill fundera på husläkarsystemet att ta del av

de skisserna och försöka finna lösningar. Vi kan inte klara den delen här.

Får jag ställa frågan på följande sätt. Det låter mycket bra, och man kan få mycket beröm för förslaget till husläkarsystem om man åker omkring i landet. Men hur skall det klaras ut inom de områden där man inte har läkare? Vad blir det där? Det är klart att de människorna säger: Nog skulle det vara skönt om vi hade husläkare.

Men låt oss se på realiteterna, såsom vi upplever dem i dag. Då tror jag att den här diskussionen kan föras ned på jorden. Vi skall inte försöka föra fram förslag om någonting som det inte finns reellt underlag för att kunna genomföra i dag. För oss som upplever verkligheten ute på fältet är det inte så enkelt som att man genom centrala beslut skall lösa problemen för den öppna sjukvården i landet. Som jag har sagt tidigare: Där det finns tillräckligt med läkare på läkarcentralerna kanske husläkarsystemet är möjligt. I övrigt skall vi försöka se till att vi får tillräckligt antal läkare för att kunna fylla luckorna och klara den öppna sjukvården.

Det vore mycket mer att säga på denna punkt, herr talman. Vi lär om någon dag få en diskussion om den ökade sjukfrekvensen i det här landet. Vi hade under förra året 106,8 miljoner sjukdagar, ersatta från riks försäkringsverket. Det är 22,4 dagar per försäkrad. Då frågar man sig vad orsaken kan vara. Det finns anledning att börja fundera över varför antalet sjukdagar ökar i vårt land. Har vi en för dålig förebyggande vård? Är vi vårdslösa med vår hälsa över huvud taget? Jag hade för några år sedan tillfälle att se på sjukvården i Amerika. Vi reste i tre veckor genom Staterna och studerade sjukvården. Bl. a. var jag på Mayokliniken i Rochester. Där fanns en utställning, där man visade hur olika sjukdomar påverkar människokroppen. Jag måste säga att det var en skrämmande utställning, där man fick belägg för hur vårdslösa vi är med vår egen hälsa. Så länge hälsan står oss bi och tiger still tänker vi inte på vilka risker vi utsätter oss för. Den utställningen blev en allvarlig påminnelse om att vi också själva har ett ansvar för vår egen hälsa. Det behöver också sägas när vi diskuterar frågan om den förebyggande vården.

Den utveckling vi har i dag, där sjukvårdsefterfrågan bara tenderar att öka, innebär att vi kommer att ställas inför utomordentligt svåra problem också framöver. Det är därför som den förebyggande vården är så viktig, och det är också anledningen till att landstingen alltmer engagerar sig på det området.

Den förebyggande vården kan minska efterfrågan på sjukvård. Det medför också ett ökat utrymme för det som landstingen har gjort till sin uppgift, nämligen att organisera och sköta sjukvården på ett sådant sätt att vi kan leva upp till den gamla läkaretikens bud "*att läka, lindra och vårda*". Det är de svenska landstingens ambitioner. De har också visat att de kan leva upp till dem, och från de utgångspunkterna, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Hälso- och sjukvård

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var onekligen ett klart besked som vi fick från centerpartiet genom herr Carlsson i Vikmanshyttan. Det var ett ledsamt besked att centerpartiet är så negativt till att skapa ett husläkarsystem och menar att det skulle vara ett slag i luften och ingenting att komma med. Jag tror att människorna kräver av landstingspolitikerna att de ser till att kravet på kontinuitet, på att man kan få komma tillbaka till samma läkare, tillgodoses bättre än hittills. Om nu herr Carlsson har ett stort inflytande i landstingssammanhang, vilket jag har en känsla av, är det ledsamt att han är så negativ.

Vi är inte ute efter några centrala direktiv, men när man utreder riktlinjerna för sjukvården, vilket man gör i den nya kommitté som, såvitt jag förstår, även centerpartiet är representerat i, och när socialstyrelsen utformar planer tycker vi att de skall bygga på vettiga principer. En sådan princip är just att det skall vara en nära anknytning mellan patient och läkare.

Sedan är det självklart att planerna skall förverkligas genom initiativ i landstingen. Folkpartiets företrädare i landstingen står bakom vårt program, och det är inte så konstigt, eftersom det är utformat i samarbete med dem. Många har också fört fram initiativ i sina landsting för att få det förverkligat. Jag skulle tro att de har lika god kontakt med verkligheten som herr Carlsson i Vikmanshyttan, även om de inte är fullt så konservativa och negativa i sin inställning till nya tankar och till vad som händer i andra länder. Jag kan också försäkra att de kontakter jag haft med människor som arbetar i sjukvården visat att de är mycket positiva till en sådan fastare anknytning patient-läkare som vi talar om. Det är i stor utsträckning en organisationsfråga, inte bara en fråga om ökade resurser.

Jag nämnde exemplet Örnsköldsvik, och jag skulle kunna räkna upp också andra exempel, där det inte fattas mycket till det önskade läget i fråga om resurser i den öppna vården. Vad jag har velat hävda är att en sådan organisation av arbetet att läkaren känner ett ansvar för en grupp av patienter också gör arbetet i den öppna vården mer attraktivt. Ett av problemen har varit att den öppna vården har haft svårt att dra till sig läkare. Det har varit finare att vara specialist. Om den öppna vården på detta sätt blir mer attraktiv, ökar också förutsättningarna att ge en bra sådan vård.

Jag förstår inte varför herr Carlsson i Vikmanshyttan drar upp det som han kallar för den gamla goda tiden, när man hade en läkare på 2 000 människor. Jag har inte talat om den tiden utan om dagens situation, där vi har en läkare på 500 invånare. Skall vi inte då kunna ge människorna den goda primärvård som de begär och organisera vården så att de vet vilken läkare de hör till? Människorna anser inte att de har den sjukvården i dag. Gå ut och fråga dem hur de uppfattar sjukvården! De uppfattar den tyvärr alltför ofta som anonym – de vet inte hos vem de hamnar och måste ständigt på nytt lägga fram sina problem.

Det är ledsamt att se företrädare för landstingen inta en sådan försvarsställning som herr Carlsson i Vikmanshyttan, i stället för att erkänna problemets allvar.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har sagt att hälso- och sjukvården är en landstingsuppgift och att det därför måste skapas ekonomiska förutsättningar för landstingen att klara denna viktiga uppgift. Jag förstår inte att herr Carlsson i Vikmanshyttan kan uppfatta mitt resonemang som kritik av landstingen och deras ambition att vilja göra det bästa möjliga i den situation de befinner sig i. Men även de har brist på resurser. Inte ens i Norrbotten, som herr Carlsson i Vikmanshyttan av någon anledning trodde att jag hade tagit som exempel, har man möjlighet att ge all den sjukvård som människorna behöver i detta stora glesbygdslän. Jag vill verkligen beträffande Norrbottens landsting och dess ambitioner inom hälso- och sjukvården läsa in i protokollet att jag tror att länet ligger väl så bra till som övriga delar av landet. Men det finns, som sagt, begränsningar även där. Mycket av det man skulle vilja göra kan man inte göra, därför att medlen inte räcker till. Av den anledningen har jag hänvisat till de möjligheter som staten måste skapa för att klara problemen.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan beskyllde mig sedan för att svartmåla situationen inom hälso- och sjukvården. Nej, det gör jag verkligen inte. Jag har redovisat situationen sådan som den är och som den framstår enligt de undersökningar som har gjorts, undersökningar som visar att människor trots uppenbara vårdbehov inte har sökt läkare, vilket har haft att göra med kommunikationsproblem men också med de långa väntetiderna och övriga problem. Beträffande kommunikationsproblemen har jag alltså hänvisat till den här lösningen med rörliga vårdgrupper.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan var också upprörd över att jag har synpunkter på medicinska frågor, som han menar att i stället folk med kunskap på området skall syssla med. Jag har naturligtvis inte talat om vad för slags behandling eller vilken sorts medicin som skall komma i fråga, utan jag har talat om på vilket sätt man genom att organisera vårdpersonalens samarbete skulle kunna skapa bättre möjligheter för vården på våra inrättningar.

Vidare har jag påtalat att samhället måste stå för produktionen av sjukvårdsmateriel och läkemedel och att detta inte får vara ett vinstintresse. Här har det nämligen också visat sig att människor har kommit till skada av sådant som har skrivits ut, därför att det skrivits ut inte av den anledningen att det är till nytta för folk utan därför att det ger en vinst.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall börja med att citera författaren Sloan Wilson, som en gång har sagt att "i de bästa av motiv lägger man in de sämsta av avsikter". Det är ungefär vad jag skulle kunna säga om herr Romanus.

Hälso- och sjukvård

när han tolkade vad jag sade.

Jag tog upp en diskussion, inte från några partipolitiska utgångspunkter utan med utgångspunkt i den verklighet som de svenska landstingen lever i i dag. Det var det jag redovisade. Och, herr Romanus, vad sade jag då? Jo, jag sade att vi måste arbeta för ett samhälle med tillgång till fullgod sjukvård, på rätt tid och på rätt plats och på sådana villkor att alla också kan komma i åtnjutande av denna sjukvård. Då måste jag säga till herr Romanus, och det kan jag också säga till fru Marklund: Vad ligger det för negativt i detta över huvud taget eftersom man säger att jag var så negativ mot sjukvården i detta land? Vad ligger det för negativt i detta att alla människor skall få fullgod sjukvård?

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte negativt att säga att alla skall ha tillgång till god sjukvård. Någon har sagt om herr Carlssons i Vikmanshyttan parti att man är för det som är positivt och mot det som är negativt, och det övriga har man inte tagit ställning till. Detta var väl också det ungefärliga innehållet i herr Carlssons senaste inlägg. Det negativa är att herr Carlsson sade att husläkarsystemet inte var någonting som han ville stödja, utan att det var ett slag i luften. Jag tror inte att människor uppfattar det så. Jag tror att folk vill ha just ett sådant system, där de vet vilken läkare de hör till och får komma tillbaka till i första hand.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan är talesman för centerpartiet i sjukvårdsfrågor. Jag beklagar att jag fått negativt besked om förslaget om husläkare. Att herr Carlsson tycker att människor skall få sjukvård betvivlar jag inte. Men det gäller att ordna den på ett sådant sätt att önskemålet om den personliga omvårdnaden och kontinuiteten kan tillgodoses. Och där säger herr Carlsson tyvärr nej.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt nej till husläkarsystemet. Men jag har sagt att där det finns tillräckliga resurser på distriktsläkarstationerna kan dessa frågor lösas utan centrala beslut. Jag har också sagt att när vi har brist på läkare kan vi inte lösa dessa problem, oavsett vilka beslut vi fattar här. Jag har visat på den verklighet som vi lever i.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Med anledning av det inlägg som gjordes senast av herr Jörn Svensson i Malmö, där han tycktes tro mer på uppgifter som lämnades av fru Hjalmarsson än på vad utskottet skriver i sitt betänkande, vill jag säga att fru Hjalmarsson inte är något orakel som utskottet kan tillfråga.

Utskottet har tillfrågat socialstyrelsens planeringsavdelning, och den 15 mars meddelade avdelningen att det utredningsarbete som pågår inom socialstyrelsen på detta område beräknades vara färdigt hösten 1976.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Carlshamre m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Hälso- och sjukvård

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Carlshamre m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 219
Nej - 78
Avstår - 3

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251
Nej - 46
Avstår - 3

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-

Fredagen den
7 maj 1976

Hälsö- och sjukvård

reservationen nr 3 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Carlshamre m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 4 av herr Carlshamre m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 224

Nej - 73

Avstår - 2

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 5 av herr Hagberg i Borlänge samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2074 av fru Hjalmarsson m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Då fru Marklund begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Hjalmarsson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 7 anta reservationen nr 5 av herr Hagberg i Borlänge röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2074.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 20

Nej - 91

Avstår - 189

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 2074.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hjalmarsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 217
Nej - 76
Avstår - 7

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 19
Avstår - 2

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Carlshamre m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Hälsa- och sjukvård

begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Carlshamre m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 216
Nej - 78
Avstår - 5

§ 7 Bidragsförskott

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:37 med anledning av propositionen 1975/76:116 med förslag om ändrad administration av bidragsförskott, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:116 hade regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott,
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”På grundval av resultatet av överläggningar mellan företrädare för socialdepartementet och Svenska kommunförbundet föreslås i propositionen att administrationen av bidragsförskotten fr. o. m. den 1 oktober 1977 förs över från kommunerna till de allmänna försäkringskassorna och riksförsäkringsverket. Förslagen i propositionen innebär att försäkringskassorna skall besluta i ärenden om bidragsförskott och att riksförsäkringsverket skall ha hand om utbetalningen.

Kostnaderna för administrationen beräknas minska genom den föreslagna ordningen. Genom den nya administrationsformen kan man också få till stånd en samordnad utbetalning av bidragsförskott och barnbidrag och bättre kontrollmöjligheter. I propositionen föreslås samtidigt vissa andra ändringar i bidragsförskottslagen.”

I detta sammanhang hade behandlats de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:568 av herr Svensson i Malmö (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle besluta upphäva 2 § d) lagen om bidragsförskott och därmed

omöjliggöra att hot om förlust av rätt till bidragsförskott kunde användas som påtryckning i samband med faderskapsärenden, samt

1975/76:757 av fru Hörnlund (s) och fru Håvik (s), vari hemställts att riksdagen skulle besluta att 2 § d) lagen om bidragsförskott upphävdes och att 4 § fjärde stycket utgick.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bidragsförskott

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med anledning av motionerna 1975/76:568 och 1975/76:757 skulle anta det vid propositionen 1975/76:116 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott.

2. att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Reservation hade avgivits beträffande vårdnadshavarens medverkan till fastställande av faderskapet, m. m. av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag samt motionerna 1975/76:568 och 1975/76:757 skulle anta det vid propositionen 1975/76:116 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott med den ändringen att 2 och 4 §§ skulle erhålla av reservanten föreslagen lydelse, innebärande att kravet på vårdnadshavarens medverkan vid fastställande av underhållsbidrag eller faderskap som gällde som villkor för underhållsbidrag eller höjning av underhållsbidrag helt skulle slopas.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Socialmyndighet har alljämt rätt att använda hot om indraget bidragsförskott som påtryckning mot en mor som inte vill medverka i faderskapsutredning. Vänsterpartiet kommunisterna plus några enskilda socialdemokrater vill ha bort denna olämpliga och ovärdiga bestämmelse.

Utskottet försvarar bestämmelsen med en misstänksam byråkratisk-klassisk motivering, nämligen att missbruk kan uppstå om bestämmelsen tas bort. Det påståendet kan svårligen tas på allvar. Antingen är fadern inte i stånd att betala underhållsbidrag, och då får man i vilket fall som helst utge bidragsförskott, eller också är han en genomsnittlig inkomsttagare, och då finns det vanligen inget ekonomiskt motiv för att missbruka bidragsförskott. Det underhållsbidrag som då kan utgå är som regel högre än bidragsförskottet.

Det är alltså tydligt att en mor som vägrar medverka i faderskapsutredning har rimliga personliga skäl, vilka inte har med någon önskan om missbruk att göra. Jag tycker att vi skall respektera dessa skäl.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationen.

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Denna fråga behandlades också av 1975 års riksdag. Den gången fick utskottet gehör för sina synpunkter, och en mera begränsad spärregel har därför satts in. Utskottet har den uppfattningen att det är angeläget att faderskapet till ett barn fastställs, och då måste det finnas någon form av spärregel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	276
Nej	–	19
Avstår	–	1

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8 Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1975/76:39 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt gäller kulturändamål m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 9 Kammarrättsorganisationen

Föredrogs justitieutskottets betänkanden

1975/76:35 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller

allmänna förvaltningsdomstolarna jämte motioner och

1975/76:36 med anledning av propositionen 1975/76:138 om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Herr TALMANNEN:

Justitiekottets betänkanden nr 35 och 36 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Justitiekottets betänkande nr 35

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkten D 3 (s. 52–57) föreslagit riksdagen att dels besluta att en kammarrätt i Jönköping inrättades den 1 januari 1977, dels bemyndiga regeringen att inrätta en ordinarie tjänst för president i kammarrätten i Jönköping med beteckningen o och att flytta ordinarie domartjänster för en avdelning från kammarrätten i Göteborg till kammarrätten i Jönköping, dels bemyndiga regeringen att inrätta en ordinarie tjänst för kammarrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, i FO 25 i kammarrätten i Jönköping samt de ordinarie tjänster för kammarrättsråd i FO 23/24 som förordats i propositionen, dels ock till Allmänna förvaltningsdomstolarna för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 58 700 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:299 av fru Swartz (fp),

1975/76:536 av fru Fränkel (fp) och herr Molin (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade avslå regeringens förslag om flyttning av en avdelning från kammarrätten i Göteborg till kammarrätten i Jönköping,

1975/76:537 av herr Henmark m. fl. (fp, s, c, m, vpk),

1975/76:540 av herr Johansson i Malmö m. fl. (s),

1975/76:541 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att den föreslagna nya kammarrätten lokaliserades till Kalmar,

1975/76:717 av fru Kristensson (m) såvitt nu var i fråga (yrkande 2),

1975/76:721 av herr Schött m. fl. (m, c), vari hemställts att riksdagen beslutade att den 1 januari 1977 inrätta en kammarrätt med två ordinarie avdelningar i Kalmar i stället för i Jönköping,

1975/76:1052 av herr Adamsson m. fl. (s, c, m, fp),

1975/76:1056 av herr Bengtsson i Göteborg (c) och fröken Rogestam (c), vari hemställts att riksdagen skulle avslå regeringens förslag om inrättande av en kammarrätt i Jönköping,

1975/76:1058 av herrar Dahlgren (c) och Mattsson i Skee (c), vari hemställts att riksdagen skulle avslå regeringens förslag under punkten D 3:1–3 samt att riksdagen som sin mening skulle ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om överväganden rörande kammarrättsorganisationens framtida utveckling, samt

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

1975/76:1072 av fru Lindquist m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen beslutade att den utbyggnad av kammarrättsorganisationen som föreslagits för Jönköping kom kammarrätterna i Göteborg och Stockholm till godo och att i vart fall utbyggnaden av kammarrättsorganisationen genomfördes utan att någon minskning av kammarrätten i Göteborg skedde.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande inrättandet av en ny kammarrätt med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:536, 1975/76:1056, 1975/76:1058 och 1975/76:1072 beslutade att en ny kammarrätt skulle inrättas den 1 januari 1977,

2. att riksdagen beträffande lokaliseringen av en ny kammarrätt med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:299, 1975/76:537, 1975/76:540, 1975/76:541, 1975/76:721 och 1975/76:1052 beslutade att den nya kammarrätten skulle förläggas till Jönköping,

3. att riksdagen beträffande plan för fortsatt utbyggnad av kammarrättsorganisationen gav regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

4. att riksdagen beträffande bemyndigande att inrätta tjänster med anledning av regeringens förslag bemyndigade regeringen att i kammarrätten i Jönköping inrätta en ordinarie tjänst för kammarrättspresident med beteckningen o, en ordinarie tjänst för kammarrättslagman i Fo 27 samt de ordinarie tjänster för kammarrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, i Fo 25, och kammarrättsråd i Fo 23/24 som utskottet förordat i betänkandet,

5. att riksdagen beträffande medelsberäkningen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:717 i denna del (yrkande 2) till Allmänna förvaltningsdomstolarna för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 58 700 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. av fru Kristensson (m) som beträffande inrättandet av en ny kammarrätt ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:536, 1975/76:1056, 1975/76:1058 och 1975/76:1072 skulle avslå regeringens förslag att en ny kammarrätt skulle inrättas i Jönköping den 1 januari 1977,

2. av herr Schött (m) som beträffande lokaliseringen av en ny kammarrätt ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:541 och 1975/76:721 samt med avslag på regeringens förslag och motionerna 1975/76:299, 1975/76:537, 1975/76:540 och 1975/76:1052 beslutade att den nya kammarrätten skulle förläggas till Kalmar.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Jönsson i Malmö (s).

Justitieutskottets betänkande nr 36

I propositionen 1975/76:138 hade regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta ett i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

I propositionen hade föreslagits den lagändring som behövdes med anledning av förslaget i årets budgetproposition att en kammarrätt skulle inrättas i Jönköping.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle bifalla propositionen 1975/76:138.

Reservationer hade avgivits

1. av fru Kristensson (m), som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 i utskottets betänkande 1975/76:35 – ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle avslå propositionen 1975/76:138,

2. av herr Schött (m), som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 i utskottets betänkande 1975/76:35 – ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle anta det i propositionen 1975/76:138 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar med den ändringen att 1 § tredje stycket skulle erhålla av reservanten föreslagen lydelse, innebärande att den nya kammarrätten skulle förläggas till Kalmar.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! De av riksdagens ledamöter som brukar ägna intresse åt justitieutskottets betänkanden har säkert kunnat iakttä utskottet under en följd av år har ägnat stort intresse åt problem som rör kammarrätterna. Vi har varit fullt medvetna om den svåra arbetsbalans som råder inom våra kammarrätter. Vi har särskilt förra året i enighet beslutat om en ytterligare förstärkning av kammarrätternas personal i förhållande till propositionens förslag. Även i år är utskottet helt enigt om att ytterligare förstärkningar behövs, men vi är oense när det gäller hur en sådan förstärkning skall åstadkommas.

I propositionen tänker man sig att en ny kammarrätt skall inrättas. Den skulle placeras i Jönköping och få två avdelningar. Förslaget innebär emellertid ett nettotillskott på endast en ordinarie avdelning, och det är därför verkligen inte något omfattande förslag.

I en motion av fru Lindquist m. fl. har föreslagits att man skall förstärka kammarrätterna i Stockholm och Göteborg och vänta med att inrätta en ny kammarrätt tills man litet bättre kan överblicka situationen. Jag har tyckt att det legat mycket i den motionen och har därför i en reservation följt upp den.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Kammarrättsorganisationen

Fredagen den
7 maj 1976

Kammarrättsorganisationen

Mitt resonemang har därvid varit att det ändå tar några år innan en ny kammarrätt finner sin form och kan fungera tillfredsställande. Jag vill erinra om att kammarrätten i Göteborg inrättades så sent som den 1 januari 1972 och hela tiden har arbetat med betydande balanser och svårigheter. Först nu, efter drygt fyra års arbete, har kammarrätten någorlunda kommit i kapp och fungerar relativt hyfsat. Därför har det väckt stor uppståndelse i kammarrätten i Göteborg att enligt propositionens förslag en ordinarie avdelning skulle flyttas därifrån. Ännu större uppmärksamhet har det väckt att man inte har haft något som helst samråd med personalen vid kammarrätten i Göteborg. När vi i justitieutskottet ändå befann oss i de trakterna besökte vi därför kammarrätten i Göteborg och blev informerade om situationen.

Jag tycker att skälen för att man i stället gör den begränsade förstärkning som propositionen innebär av de redan befintliga kammarrätterna i Stockholm och Göteborg överväger de skäl som till äventyrs kan tala för att en ny kammarrätt inrättas i Jönköping. Kammarrätten i Jönköping skulle enligt propositionen bara arbeta på två avdelningar. Det är en alldeles för liten organisation för att kunna utgöra en självständig kammarrätt. Jag vill erinra om att när vi fick kammarrätten i Sundsvall var den redan från början utrustad med tre avdelningar. Vidare blir det naturligtvis merkostnader om man inrättar en ny kammarrätt – det blir administrativa kostnader av olika slag.

Dessutom torde det vara förenat med ganska stora rekryteringssvårigheter att få den här typen av befattningshavare till Jönköping. Det är väl därför som justitiedepartementet endast vågar föreslå en ordinarie avdelning i Jönköping; man trodde sig förstå att det skulle vara förenat med rekryteringsproblem att inrätta fler avdelningar. Enligt min mening är det tveksamt om man kan rekrytera personal till två ordinarie avdelningar. Ännu större tveksamhet känner jag inför det förslag som utskottsmajoriteten har antytt, nämligen att man skulle kunna tänka sig tre avdelningar. Vi har fått en redovisning av rekryteringsmöjligheterna, och den visar med all önskvärd tydlighet att om det skulle bli en ny kammarrätt borde den förläggas till sydligaste Sverige, eventuellt till Malmö. Då skulle man utan större problem kunna få ett gott rekryteringsunderlag.

Som jag ser det borde det alltså nu vara tillräckligt att få den begränsade förstärkningen i Stockholm och Göteborg. Därefter bör en plan utarbetas för hur den fortsatta utbyggnaden av kammarrättsorganisationen skall ske – detta av hänsyn till personalen och till att verksamheten måste fungera bättre om man har en utarbetad plan så att alla berörda vet vad de har att vänta.

Skulle man nu bestämma sig för en ny kammarrätt, tror jag att det vore bättre att förlägga den till Malmö. Inte mindre än 30 % av målen i Göteborg kommer från Skåne. Och man bör ju, som någon som var med på en hearing i utskottet sade, lägga en domstol där människorna finns. Men i avsaknad av en närmare utredning om förutsättningarna

härför tycker jag som sagt personligen att det är riktigare att man förstärker de befintliga kammarrätterna och att man dessutom får en plan utarbetad för den fortsatta utbyggnaden av kammarrättsorganisationen.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservationen I i justitieutskottets betänkande nr 35. I anslutning härtill yrkar jag också bifall till reservationen I i justitieutskottets betänkande nr 36, vilken innehåller en konsekvensändring.

I detta anförande instämde fru Lindquist (m).

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Justitieutskottets ärade ordförande, fru Kristensson, har så pass utförligt redogjort för justitieutskottets betänkanden att jag kan fatta mig kort. I huvudsak vill jag kommentera en av mig till betänkandet nr 35 avgiven reservation, som gäller lokaliseringen av den nya kammarrätten.

I motsats till fru Kristensson har jag den uppfattningen att en ny kammarrätt nu bör komma till stånd. I likhet med departementschefen och utskottsmajoriteten anser jag att man har den största möjligheten att komma till rätta med de besvärande balanserna inom kammarrättsorganisationen genom inrättandet av en ny kammarrätt. Man bör således inte bygga ut de nuvarande kammarrätterna för att sedan efter något år minska ned dem och företa besvärlig omplacering av personalen.

I motionerna 541 och 721 har föreslagits att den nya kammarrätten skall placeras i Kalmar i stället för i Jönköping, vilket senare föreslås av departementschefen och nu av utskottsmajoriteten. I motionerna uttalas förvåning över departementschefens förslag om Jönköping som kansliort och över motiveringen härför. Enligt motionärernas uppfattning kan det inte vara riktigt att tillmäta domstolsverkets placering någon betydelse när det gäller att välja lämpligaste platsen för en ny kammarrätt. Vidare bör betydelsen av att det finns en hovrätt på orten inte överskattas. Departementschefen har på denna punkt varit relativt återhållsam. Han säger att "av olika skäl" är det likaså en fördel om den nya kammarrätten förläggs till en ort, där förutom domstolsverket finns även en hovrätt.

Det är att märka att utskottsmajoriteten däremot på s. 4 talar om vilken "uppenbar fördel" det är att kammarrätten förläggs till en ort där det redan finns en hovrätt. Utskottet säger också att det "i ett längre perspektiv" kan vara bra, eftersom man möjligen skulle kunna få ett närmare samgående mellan hovrätt och kammarrätt. Detta, herr talman, är nya signaler som riksdagen tidigare inte alls har tagit någon ställning till. Jag tycker att det är mycket anmärkningsvärt att man nu gör ett sådant uttalande. Det binder den framtida utvecklingen på ett olyckligt sätt. Det är direkt olyckligt för orter som nu inte är begåvade med någon hovrätt.

Slutligen är det anmärkningsvärt att departementschefen anför att rent lokaliseringsspolitiska synpunkter skulle tala för en placering i Jönköping.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

dit som bekant redan lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens jordbruksnämnd och domstolsverket har lokaliserats.

Som framhållits i de av mig nämnda motionerna talar däremot många skäl för en lokalisering av den nya kammarrätten till Kalmar. Jag vill här särskilt peka på den ogynnsamma befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i Kalmar län och på den omständigheten att detta län blivit i så hög grad missgynnat vid utlokalisering av statlig verksamhet. Befolkningsutvecklingen i länet kännetecknas av att invånarantalet är detsamma som för 100 år sedan, medan invånarantalet i landet sedan dess fördubblats.

När det gäller omlokalisering av statlig verksamhet vill jag erinra om riksdagens uttalanden 1971 och 1973 och hänvisar därvid till inrikesutskottets betänkanden nr 15 resp. nr 22. Riksdagen framhöll 1971 att Kalmarområdet borde prioriteras och 1973 att det förelåg ett behov av statliga satsningar i sydöstra Sverige utöver vad som innefattades i riksdagsbeslutet angående lokaliseringspolitiken.

Sedan dess har läget i Kalmar län förvärrats. Efter 1973 har således enbart Kalmar kommun förlorat ca 600 arbetstillfällen genom beslutet att nedlägga Kalmar flygflottilj, genom flyttningen av Fo-staben från Kalmar och genom rationaliseringar och omdisponeringar inom televerket. Sistnämnda åtgärd har inneburit att Kalmar inte ens fått den blygsamma utlokalisering av del av televerket som riksdagsbeslutet avsåg.

I samband med riksdagens olyckliga beslut om nedläggning av flygflottiljen – vilket innebär det orimliga förhållandet att Kalmar län med sitt utsatta läge blir det enda län i riket som saknar försvarsförband – uttalade riksdagen att de genom beslutet indragna arbetstillfällena skulle kompenseras. Arbetsmarknadsministern har också tillsatt en särskild arbetsgrupp med uppgift att lämna förslag i syfte att återställa den regionala balansen. Det framstår såsom anmärkningsvärt att nämnda arbetsgrupp icke synes ha förordat den nya kammarrättens placering i Kalmar. Huruvida gruppen över huvud taget agerat i ärendet framgår inte.

Ett beslut att välja Kalmar som kansliort för den nya kammarrätten skulle även psykologiskt betyda mycket för Kalmar län, som utan tvivel är missgynnat i fråga om fördelningen av statliga resurser på olika områden.

Herr talman! Om riksdagen menar allvar med sina tidigare uttalanden om angelägenheten av att söka åstadkomma regional balans, har den i dag ett tillfälle att bevisa detta genom att stödja reservationen nr 2 vid betänkandet nr 35, till vilken reservation jag härmed yrkar bifall.

Samtidigt ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 2 vid betänkandet nr 36.

I detta anförande instämde herrar Börjesson i Glömminge (c) och Krönmark (m).

Herr LARFORS (s):

Herr talman! Kammarrättsorganisationen har under 1970-talet kraftigt utbyggt. Den 1 januari 1972 hade vi två kammarrätter, en i Stockholm och en i Göteborg med tillsammans 15 avdelningar. Då var två av kammarrättens i Stockholm avdelningar förlagda till Sundsvall. Den 1 juli 1974 avskildes dessa avdelningar från Stockholms kammarrätt och blev underlag för inrättandet av en tredje kammarrätt i Sundsvall. De tre nuvarande kammarrätterna har 18 avdelningar och därutöver extra förstärkningar som motsvarar en halv avdelning vardera i Stockholm och Sundsvall. En av avdelningarna i Göteborg är en extra avdelning.

Trots denna utbyggnad har kammarrätternas arbetsbörda ökat, vilket också klart framgår av att målbalansen vid 1974 års utgång uppgick till ca 25 000 mål. Även om man bortser från mål av engångskaraktär, såsom körkortsutbytesmålen, har antalet inkomna mål kraftigt ökat från 1974 till 1975.

Utskottet är därför helt ense med justitieministern om att en fortsatt utbyggnad av kammarrättsorganisationen är nödvändig.

Fastän enighet föreligger om behovet av en ytterligare utbyggnad av kammarrättsorganisationen, har i motioner och under utskottets behandling av ärendet en del mot propositionen avvikande åsikter om hur utbyggnaden skall ske anmälts.

Vad gäller förstärkning av kammarrätten i Sundsvall, så att den från den 1 juli 1976 kan arbeta med tre ordinarie och en extra avdelning, har ingen erinran anförts. Utskottet är ense med departementschefen om att detta är både lämpligt och nödvändigt.

I propositionen föreslås också att en ny kammarrätt inrättas. Den nya kammarrättens domkrets skulle bildas av Östergötlands och Örebro län från kammarrätten i Stockholm och Jönköpings och Kalmar län från kammarrätten i Göteborg. Den nya kammarrätten föreslås lokaliserad till Jönköping och, enligt utskottets förslag, arbeta på två ordinarie avdelningar, varav en skulle tas från kammarrätten i Göteborg.

Om inte en ny kammarrätt inrättas skulle alternativet vara att nya avdelningar inrättas vid kammarrätterna i Stockholm och Göteborg. Jag vill i detta sammanhang erinra om att vid många tillfällen krav förts fram om en regionalisering av statlig verksamhet. Om så sker kommer den verksamhet som handhas av den statliga förvaltningen att knytas närmare till de människor som den berör.

Vill man hålla fast vid en regionalisering av den statliga förvaltningen måste det vara olämpligt att, som tidigare sagts av herr Schött, först bygga ut kammarrätterna i Stockholm och Göteborg för att sedan någon gång i framtiden krympa dessa kammarrätter och inrätta en ny kammarrätt, lokaliserad till annan ort. Utskottet har därför anslutit sig till att en ny kammarrätt inrättas med kansli i Jönköping.

Liksom departementschefen anser utskottet att den nya kammarrätten skall starta med två ordinarie avdelningar, men utskottet föreslår att båda dessa avdelningar nyinrättas. Någon ordinarie avdelning skall så-

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

ledes, enligt utskottets förslag, inte tas från kammarrätten i Göteborg.

Utskottet anser att kammarrätten i Göteborg bör fortsätta att arbeta med sju avdelningar på grund av dels den stora målbalansen, dels att antalet inkomna mål synes fortsätta att öka.

Fru Kristensson sade i sitt anförande att förstärkningen skulle begränsa sig till endast en avdelning. Jag vill då erinra om vad utskottet sagt mitt på s. 5 i sitt betänkande nr 35: "I vad mån denna extra avdelning" – dvs. den vid kammarrätten i Göteborg – "bör behållas får avgöras av regeringen med beaktande av måltillströmningen, personalintressen och tillgängliga resurser. Detsamma bör enligt utskottets mening gälla de tillfälliga förstärkningar som f. n. finns vid kammarrätten i Stockholm. En lösning som särskilt bör övervägas är att utnyttja förstärkningsresurserna så att den nya kammarrätten kan arbeta på tre avdelningar."

Jag tror att vi som i utskottet varit med om att bereda ärendet och lyssnat på den hearing vi haft med statssekreterare Andersson är medvetna om att det finns vissa förstärkningsresurser i budgeten.

Flera motioner har väckts om lokalisering av den nya kammarrätten till annan ort än Jönköping.

Utskottet har på s. 4 och 5 redovisat de skäl som ligger till grund för utskottets tillstyrkan av att den nya kammarrätten lokaliseras till Jönköping.

Jag anser mig därför inte behöva upprepa vad där anförts. Dock vill jag framhålla att stora fördelar ur personalsynpunkt vinnes om kammarrätternas kanslier förläggs till orter där hovrätterna redan har sina kanslier. Detta gäller både jurist- och biträdespersonalen. Jag vill också erinra om de diskussioner som förts om ett närmare samarbete, kanske också samgående, mellan hovrätt och kammarrätt. Om detta skall kunna ske någon gång i framtiden, är det en fördel att nu förlägga den nya kammarrättens kansli till en ort där hovrätt redan finns. Jag vet att domare vid både hovrätter och kammarrätter delar denna åsikt. Vi har också hört det från en hovrättsdomare under en uppvaktning inför justitieutskottet i detta ärende.

Jag kanske också skall säga några ord om en alternativ placering av kammarrätten till Malmö. Det är nog riktigt att detta alternativ ligger närmast alternativet Jönköping, som utskottet förordat. Men om riksdagen ville besluta lokalisering av en ny kammarrätt till Malmö just nu, skulle detta medföra följande.

Kammarrätten i Göteborg skulle berövas en mycket stor del av sitt underlag, ungefär en tredjedel. Det skulle bli besvärligt att upprätthålla kammarrättens i Göteborg verksamhet i följd av de ingrepp detta skulle medföra. Det skulle också gå ut över personalen vid Göteborgs kammarrätt. Samtidigt skulle man vara tvungen att förstärka Stockholms kammarrätt därför att man inte gärna kan tänka sig att lägga Östergötlands län under en kammarrätt i Malmö. Därmed skulle man snart få en snedbelastning – minska i Göteborg, bygga ut ytterligare i Stockholm. Därför måste i nuläget den lämpligaste orten för lokalisering av den nya kam-

marrätten vara Jönköping.

Vid utskottets betänkande har fogats endast två reservationer. Fru Kristensson har, som hon har verifierat från denna talarstol, ingen erinran mot att kammarrätsorganisationen utbyggs men anser att utbyggnaden bör ske på så sätt att kammarrätterna i Stockholm och Göteborg tillförs nya avdelningar. Fru Kristensson anser att det skulle vara lättare att få personal till kammarrätterna i Stockholm och Göteborg än till en ny kammarrätt på annan ort. Både i propositionen och i utskottets betänkande har skälen för inrättandet av en ny kammarrätt redovisats. Jag har också talat om detta tidigare i mitt anförande. Låt mig bara tillägga att fru Kristenssons motiv för en fortsatt utbyggnad ligger långt från de tankar om utlokalisering av statlig verksamhet som så ofta framförts här i kammaren. Jag anser också att fru Kristenssons reservation präglas av ett kortsiktigt tänkande. Det långsiktiga perspektivet att mer eller mindre samordna kammarrätter och hovrätter blir svårt att förverkliga om man följer vad fru Kristensson anført i sin reservation.

Fru Kristensson säger vidare att indragningen av en ordinarie avdelning i Göteborg väckt stor oro bland personalen där. Jag vill påpeka att utskottet inte föreslår flyttning från Göteborg av någon ordinarie avdelning. Kammarrätten i Göteborg skall enligt utskottets förslag även i fortsättningen arbeta på sju ordinarie avdelningar.

Den andra reservationen har avgivits av herr Schött. Han accepterar att en ny kammarrätt inrättas men anser att dess kansli skall förläggas till Kalmar.

Jag kan ha förståelse för att herr Schött vill slå vakt om sin hemort. Vid lokaliseringen av en ny kammarrätt måste dock hänsyn tas till vad som bäst gagnar den nya kammarrättens arbetsförhållanden. Jag vill även här hänvisa till vad jag tidigare anført om kriterierna för val av kansliort för kammarrätt.

Till detta vill jag lägga att om fru Kristenssons farhågor om möjligheterna att få personal till en kammarrätt i Jönköping vore riktiga, då skulle dessa farhågor sannolikt gälla i än högre grad vid en lokalisering till Kalmar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vad utskottet hemställt i betänkandena 35 och 36.

I detta anförande instämde herr Johansson i Jönköping (s).

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle inte vilja skriva under det som herr Larfors säger om att min inställning är kortsiktig. Jag har den uppfattningen att regeringen redan borde ha utarbetat en plan innan man kom med ett förslag om en ny kammarrätt.

Av hänsyn till befintlig personal och till oss som skall besluta i de här frågorna hade det varit utomordentligt angeläget att man presenterat någon form av plan för den fortsatta förstärkningen av kammarräts-

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrätsorga-
nisationen*

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

organisationen, som vi alla är överens om och inser nödvändigheten av. Att utarbeta en sådan plan behövde inte ta så lång tid i anspråk. Jag vill rikta kritik mot departementet på den här punkten. Det hade varit ändamålsenligt om en sådan plan funnits som underlag för ställningstagandet till var en ny kammarrätt skulle ligga. Det är kanske främst med hänsyn till personalen och rekryteringsmöjligheterna som denna plan hade varit nödvändig.

Precis som utskottsmajoriteten utgår jag sedan ifrån att regeringen åstadkommer de förstärkningar som är möjliga inom ramen för medelstilldelningen. På den punkten råder det inga delade meningar mellan regeringen och mig – det är alldeles givet.

Men jag kan inte dela herr Larfors inställning att vi inte behöver hysa några egentliga farhågor för rekryteringsfrågorna när det gäller kammarrätten i Jönköping. Som jag sade tidigare tror jag personligen att det hade gått mycket lättare att starta en ny kammarrätt i Malmö. Där finns människorna, dvs. det stora befolkningsunderlaget, och möjligheterna att rekrytera den personal som behövs.

Den nya kammarrättsdomkrets som kommer att replicera på Jönköping får en mycket egendomlig utformning. Den betyder att människor från sydöstra Sverige, Blekinge och Kronobergs län, får passera en domkrets, nämligen Jönköping, för att komma till Göteborg, de skall ju fortfarande höra dit. Det är en arrondering som ser mycket egendomlig ut.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är anmärkningsvärt att utskottets talesman vill trycka så hårt på att vi i framtiden skall räkna med ett samgående av hovrätten och kammarrätten. Det är anmärkningsvärt att man är beredd att göra sådana uttalanden. Jag anser att en sådan allvarlig fråga fordrar en särskild utredning innan man tar ställning till den och gör så här pass bindande uttalanden.

Sedan noterar jag att det inte finns någon förståelse för att minska den regionala orättvisa som råder. Här talas om att det till varje pris gäller att få en så gagnrik lösning för kammarrättens arbete som möjligt. Det är klart att man skall ordna det väl för den kommande kammarrätten, men detta måste vägas in i ett större sammanhang. Det är ganska orimligt att låta sydöstra Sverige, speciellt Kalmar län, vara utarmat på statliga institutioner. Någon gång måste man börja och här hade funnits ett lämpligt tillfälle att hjälpa denna landsända genom att placera kammarrätten där.

Jag ber än en gång, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr LARFORS (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Kristensson återkom till frågan om det är kortsiktigt eller långsiktigt handlande att placera den nya kammarrätten i Jönköping. Jag anser att om kammarrätterna i Stockholm och Göteborg byggs ut och görs ännu större är det en kortsiktig lösning. Man binder sig hårdare

vid att ha kammarrätterna kvar där och sedan blir det än svårare att flytta delar av dem.

Fru Kristensson tror att de föreslagna förstärkningsåtgärderna skulle få bättre effekt om de koncentrerades till de befintliga kammarrätterna i Stockholm och Göteborg. Ett sådant påstående tycker jag också är knutet till det kortsiktiga perspektivet och åtminstone delvis grundat på en felsyn. Om vi i det här landet hade tillgång till ett antal färdigutbildade, högeffektiva och rutinerade förvaltningsdomare som bara satt och väntade på att det skulle inrättas ett antal nya tjänster och nya kammarrättsavdelningar på den ena eller andra orten skulle de med all sannolikhet döma lika bra, lika säkert och lika fort, oavsett om de sitter i Stockholm, Göteborg eller Jönköping. Men tyvärr är det så, och därom tror jag att fru Kristensson och jag är överens, att tillgången på färdigutbildade och rutinerade förvaltningsdomare ännu inte är helt tillräcklig. Om de icke färdiga domarna sätts på det ena eller andra stället är ändå deras takt att avverka ärendena ungefär densamma.

Fru Kristensson nämnde också om svårigheterna att få kvalificerade befattningshavare till nya tjänster i Jönköping. Jag har svårt att förstå att det finns fog för ett sådant antagande. Skulle det t. ex. vara svårare att rekrytera personal till kammarrätten i Jönköping än till hovrätten i Jönköping eller till domstolsverket? Jag vet att varken hovrätten eller domstolsverket har några svårigheter att få juristpersonal.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larfors ifrågasätter mitt påstående att det kommer att bli svårt att rekrytera kvalificerad personal till kammarrätten i Jönköping. Han säger att det över huvud taget är ont om kvalificerade domare på det här området. Det kan jag hålla med om. Men jag påstår att det från rättssäkerhetssynpunkt är mer tillfredsställande att oerfaren personal får tillfälle att arbeta på ett ställe där det redan finns inkörd arbetskraft som är kunnig och erfaren än att de placeras på en liten kammarrätt med kanske bara två avdelningar, där de inte får någon kontakt med erfarna kolleger.

Dessutom vill jag åter erinra om att man – något som herr Larfors naturligtvis inte är okunnig om – i kammarrätten i Stockholm och framför allt i kammarrätten i Göteborg har uttalat stor oro inför tanken att viss personal måste bryta upp och lämna kammarrätterna. I Göteborg har man först nu börjat komma i gång på ett riktigt sätt; det tar några år av inkörning innan en kammarrätt fungerar tillfredsställande. Att man i ett läge när man börjar få grepp om situationen skall börja med en utlokalisering av folk som dessutom tidigare varit föremål för utlokalisering känns tveksamt.

Herr LARFORS (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hann i mitt förra inlägg inte replikera herr Schött. Jag har, som jag tidigare sade, en mycket stor förståelse för herr Schöts

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

kamp att lokalisera företagsamhet – även statlig förvaltning – till Kalmar. Men detta är inte enbart ett lokaliseringsärende. Det är också ett organisationsärende inom kammarrättsorganisationen, och därför måste man väga olika saker mot varandra.

Herr Schött vände sig mot att förlägga kammarrätterna till städer där det finns hovrätter. Skulle det verkligen vara bättre att lägga en kammarrätt t. ex. i Kalmar eller en annan stad som inte har hovrätt för att sedan om ett visst antal år tvingas flytta kammarrätten från Kalmar – eller någon annan stad – till en hovrättsstad? Jag tycker att det vore oklokt om vi handlade så.

Personal som tjänstgör i både hovrätten och kammarrätten tycker att det är en mycket stor fördel om båda dessa domstolar ligger på samma ort. Juristerna kan lättare klara sin karriär om dessa domstolar ligger på samma plats. Man och hustru, som båda är jurister, har lättare att få anställning på samma ort, om där finns flera domstolar.

Fru Kristensson tog upp frågan om att personalen vid kammarrätterna i Göteborg och Stockholm hyser oro för vad som förestår. Jag vill än en gång erinra om att det beslut som riksdagen föreslås fatta inte innebär någon som helst flyttning från Stockholms och Göteborgs kammarrätter av några ordinarie avdelningar. Skulle juristpersonal vid dessa domstolar som har extra tjänster vilja söka de nyinrättade kammarrättsrådstjänsterna i Jönköping eller annan ordinarie domarbefattning där, önskar de en befordran och förflyttningen sker då frivilligt. Någon tvångsförflyttning av ordinarie personal från Göteborgs eller någon annan kammarrätt medför icke detta beslut.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är givetvis fullt på det klara med att detta inte i första hand är en lokaliseringsfråga, men det är ju orimligt att vilja göra gällande att kammarrätten vid en placering i Kalmar inte skulle kunna verka på ett tillfredsställande sätt.

Här har sagts att inget är vunnet med att placera en kammarrätt i Kalmar och sedan flytta den därifrån om ett par år. Jag tycker ett sådant uttalande är ytterligt anmärkningsvärt. För mig framstår det som alldeles klart att om nu statsmakterna äntligen på något sätt ville hjälpa Kalmar län och placera en institution där, borde det vara otänkbart att den sedan skulle flyttas därifrån.

Herr talman! Än en gång ber jag att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Starka skäl har redovisats för en utbyggnad av kammarrättsorganisationen. Inte minst de hearings justitieutskottet haft i frågan har övertygat mig om behovet av en successiv utbyggnad. Tillströmningen av mål visar ingen tendens till avmattning. Tämligen säkra prognoser pekar på en årlig ökning av antalet fall med ca 5 %. För rea-

lismen i denna bedömning talar de besvär i ökad utsträckning som med all sannolikhet blir resultatet av de många reformerna på förvaltningsrättens område, bl. a. då det gäller skatte- och taxeringsfrågorna med den skärpta skattekontrollen, då det gäller de nya körkortsreglerna osv. Härtill kommer det ökade arbetskraftsbehovet med anledning av utvecklingen mot ett allt större antal fall med offentlig process och med besiktningar, samt måhända också de krav på ytterligare personal som tillkomsten av nämndemän i vissa mål kan skapa.

I den mån vi i framtiden får självständiga länsdomstolar, i ersättning för de nuvarande länsrätterna, i instansordningen länsdomstol-kammarrätt-regeringsrätt, vilket inte kan uteslutas, kommer troligen även med anledning därav kammarrätternas arbetsuppgifter att öka.

Mot den här bakgrunden är utbyggnadsförslaget väl dimensionerat. Däremot har det varit ägnat att väcka den allra största förvåning att regeringsförslaget inte innehåller någon redovisning för fortsättningen, dvs. en samlad bedömning av utbyggnadsbehovet framöver och en plan för den fortsatta utbyggnaden. Anmärkningsvärt är också att regeringsförslaget inte synes på ett tillfredsställande sätt ha föregåtts av kontakt med berörd personal.

Nu står ett enigt utskott bakom förslaget att riksdagen skall begära att regeringen låter utarbeta en plan för den fortsatta utbyggnaden.

Beträffande den bristande kontakten med berörd personal utgår jag ifrån att det inträffade är ett olycksfall i arbetet som inte skall behöva upprepas.

Hur skall man då se på den erforderliga utbyggnaden? Skall man, som föreslås i den moderata reservationen, förstärka befintliga kammarrätter, dvs. i första hand i Stockholm och Göteborg, eller skall man etablera en ny kammarrätt? De skäl som anförts för en förstärkning av kammarrätterna i Stockholm och Göteborg är förvisso starka. Likväl har jag inte helt kunnat övertygas om att detta alternativ är det på sikt bästa. Förr eller senare blir ett ytterligare utbyggnadsbehov akut, och kammarrätterna i Stockholm och Göteborg måste troligen tappas på personal och tjänster för en dirigerings söderut och möjligen också norrut. Personalpolitiska hänsyn talar starkt mot en sådan lösning.

De farhågor som reservanterna har beträffande majoritetsförslaget tror jag är något överdrivna. Det är dock uppenbart att initialsvårigheterna under uppbyggnaden av en ny kammarrätt innebär att en alldeles speciell uppmärksamhet måste ägnas effektivitets- och rättssäkerhetsfrågorna i vidare mening. Men, som sagt, en utbyggnad på annan eller andra platser än de nu befintliga kansliorterna kommer att så småningom tränga sig på, och de nämnda svårigheterna kommer inte att vara mindre då. Risken är snarare att de ackumulerats på ett sätt som gör det ännu svårare att bygga upp en ny kammarrätt.

I sammanhanget bör uppmärksammas – och det har redan gjorts här tidigare – att utskottsmajoriteten inte följt regeringsförslaget att en av de två ordinarie avdelningarna i Jönköping skall tas från Göteborgs kam-

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

marrätt. Båda avdelningarna i Jönköping skall nyinrättas. Inga tjänster skall med andra ord flyttas från Göteborg till Jönköping. Därmed är, såvitt jag förstår, syftet med motionen 536 av fru Fränkel och herr Molin tillgodosett.

Lokaliseringsorten för den nya kammarrätten kan rimligen inte få bli en regionalpolitisk fråga, hur angeläget det än kan te sig att sprida den offentliga verksamheten ut över landet. Utöver kravet på närhet till en så stor befolkning som möjligt måste det vara en klar fördel att kammarrätt placeras på ort med hovrätt. Jag ser det inte bara som en möjlighet till ett givande utbyte i olika avseenden de två domstolarna emellan och som en garanti för bättre rekrytering. I utvecklingen synes också ligga ett allt starkare behov att knyta samman hovrätt och kammarrätt i varje fall till att börja med i handläggningen av vissa mål, t. ex. skattemål i vilka straffrättsliga ansvarsfrågor är involverade. Vi har en försiktig skrivning på den punkten i utskottsbetänkandet, som innebär att kontakt och eventuellt samgående inte får försvåras av geografiska skäl.

Då det sedan gäller frågan om ort för den nya kammarrätten måste man väl ändå – trots den entydiga majoritetsskrivningen i betänkandet, som jag biträtt – få ge uttryck för en viss tveksamhet. Det hade i och för sig känts naturligt att lägga utbyggnaden till Malmö. Herr Jönsson i Malmö har i sitt särskilda yttrande uppenbarligen kämpat med två lojaliteter och till sist slutit upp bakom regeringsförslaget. Hans plädering för Malmö är emellertid stark i sak, och talesmännen för en kammarrätt i södra Sverige har i varje fall lagt en fast grund för en fortsatt utbyggnad i den riktningen. För egen del har jag emellertid inte kunnat bortse från att den föreslagna lokaliseringen till Jönköping är en ofrånkomlig länk i utbyggnadskedjan, oavsett om den kommer nu eller senare. En senareläggning kan komma att onödigt hårt pressa resurserna vid kammarrätten i Stockholm. Jag delar inte heller reservanternas farhågor för rekryteringssvårigheter i Jönköping. Förekomsten av bl. a. tingsrätt, hovrätt, kammarrätt, domstolsverk, länsstyrelse och många advokatbyråer gör Jönköping intressant för jurister. Och ortens många kvaliteter i övrigt synes borge för god rekrytering av kvalificerade jurister.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få tillstyrka bifall till justitieutskottets hemställan i alla delar.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARFORS (s) kort genmäle:

Herr talman! På två punkter vill jag anknyta till vad herr Nyquist anförde.

Jag vill börja med herr Nyquists uttryck att valet av Jönköping som kansliort för den nu planerade kammarrätten är en länk i en utvecklingskedja. Jag har sett det likadant själv, och jag tror det är flera som sett det så av dem som deltagit i handläggningen av ärendet i utskottet.

Herr Nyquist är orolig för kammarrätterna i Stockholm och kanske också Göteborg. De skulle kanske få vidkännas en minskad arbetsvolym när man skapar ytterligare kammarrätter. Det kanske kan bli så. Å andra sidan har vi en mycket stark trend till en ökning av förvaltningsmålen, och vi kan inte heller tolerera en balans som det tar kanske åtta till tio år att arbeta av. Vi måste få en snabbare avveckling av ärendena.

Jag tror att man får en sådan utveckling att antalet förvaltningsmål som går till kammarrätt kommer att öka. Då kan man få en naturlig tillväxt vad gäller antalet kammarrättsavdelningar och också kammarrätter.

Det är mot den bakgrunden som man också får se vad utskottet sagt beträffande den framtida planeringen. Jag vill erinra om att utskottet är enigt om vad som sägs på s. 6 i betänkandet, där man hos regeringen beställer en plan för fortsatt utbyggnad av kammarrättsorganisationen. Utskottet säger också att planen bör redovisas för riksdagen utan dröjsmål.

Till slut ett par ord om det bristande samrådet med personalorganisationerna.

När statssekreterare Sven Andersson besökte utskottet för en hearing i detta ärende berörde han just dessa saker. Det framgick att de anställdas huvudorganisationer informerades den 8 december om planerna på att lägga en kammarrätt i Jönköping. Samma dag informerades berörd kammarrättspersonal genom sina företagsnämnder. Det formella beslutet i ärendet fattades av regeringen först den 29 december.

Även om det har brustit i samråd, har det dock funnits ett visst samråd.

Herr JÖNSSON i Malmö (s):

Herr talman! Att kammarrättsorganisationen ytterligare behöver byggas ut är väl de flesta – för att inte säga alla – överens om. Tillströmningen av mål har, som redan nämnts här, ständigt ökat under de senaste åren. Trots en kraftig utbyggnad av kammarrättsorganisationen under 1970-talet har antalet ej avgjorda mål – eller, som man uttrycker det, de s. k. balanserna – ökat från år till år. Det finns inte heller någon anledning att anta att tillströmningen av mål till kammarrätterna kommer att avta. Snarare är det mycket som tyder på att ökningen av antalet mål kommer att accelerera när fler och fler människor blir medvetna om möjligheten att använda sin besvärsmålsrätt. Det är således inte överraskande att regeringen i justiedepartementets bilaga till budgetpropositionen föreslår en utbyggnad av kammarrättsorganisationen.

Det som är överraskande, i varje fall för oss som bor i den sydliga delen av landet, är valet av kansliort för denna utbyggnad. Vi är rätt många som anser att det hade varit naturligt att den fjärde kammarrätten skulle inrättats i Malmö. Det finns en mängd skäl för detta, men jag skall bara anföra några.

Fru Kristensson har redan påpekat att ca 30 % av befolkningen inom kammarrättens i Göteborgs domkrets är bosatta i Skåne och Blekinge. Tyngdpunkten i kammarrättens verksamhet är utan tvivel förlagd dels

Fredagen den
7 maj 1976

*Kammarrättsorga-
nisationen*

till Göteborgsregionen, dels till Malmöregionen.

För min del tror jag att det är mycket viktigt vid valet av kansliort att den rättssökande allmänhetens intresse av närhet till domstolen tillmätts avgörande betydelse. Detta krav framstår som särskilt uttalat i fråga om förvaltningsrättsliga domstolar, som ju är satta att tjäna den breda allmänheten.

I allt fler av de mål som handläggs vid dessa domstolar vill klaganden utnyttja sin rätt att personligen inställa sig inför domstolen och muntligen lägga fram sina synpunkter. Domstolens placering blir därför för allmänheten en rättssäkerhetsfråga.

Det finns också mål, t. ex. byggnadsmålen och fastighetstaxeringsmålen, där domstolen företar syn på platsen för att därigenom kunna göra en allsidig bedömning av sakfrågan.

Det är därför rimligt att klagande i de sydliga länen kan få så nära som möjligt till kammarrättens kansliort.

Även domstolsadministrativa skäl talar för en lokalisering av en kammarrätt till Malmö. Möjligheten att rekrytera personal från hovrätten över Skåne och Blekinge samt från länsstyrelsen och tingsrätten bör i det sammanhanget framhållas. Sedan flera år pågår också ett kontinuerligt utbyte av fiskaler och assessorer mellan kammarrätten i Göteborg och hovrätten i Malmö.

Med det senast anförda har jag velat understryka min uppfattning att kammarrätterna bör ligga i orter där det redan finns en hovrätt. Jag är i rätt hög grad tillfredsställd över att utskottsmajoriteten med mig delar den uppfattningen.

Herr talman! Min argumentering skulle egentligen ha lett till att jag yrkade att kammarrätten skulle förläggas till Malmö. Mitt mål är också att vi så småningom får en kammarrätt i Malmö. Men jag är realistisk nog att begripa att jag just i dag skulle ha fått en sådan hemställan avslagen av kammaren. Jag har därför nöjt mig med att foga ett särskilt yttrande till utskottets betänkande. Jag vill gärna fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på den positiva grundton som finns i utskottsbetänkandet när det gäller behovet av en kammarrätt i södra Sverige.

Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Med detta anförande, i vilket herrar Adamsson (s) och Johnsson i Blentarps (s) instämde, var överläggningen slutad.

Justitiekommitténs betänkande nr 35

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Kristensson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 35 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Kristensson.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 243
Nej - 43
Avstår - 9

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Schött, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Schött begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 35 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Schött.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Schött begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 15
Avstår - 19

M o m. 3 - 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Justitieutskottets betänkande nr 36

Utskottets hemställan bifölles.

§ 10 Bostadsbidrag

Föredrogs civilutskottets betänkande 1975/76:25 med anledning av dels propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till Bostadstillägg m. m., dels propositionen 1975/76:145 om ändrade regler för bostadstillägg, dels i dessa ämnen väckta motioner.

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 14 (bostadsdepartementet) under punkten B 3 (s. 14) föreslagit riksdagen att i avvaktan på särskild proposition i ämnet under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1976/77 till Bostadstillägg m. m. beräkna ett förslagsanslag av 1 345 000 000 kr.

Regeringen hade sedermera i propositionen 1975/76:145 om ändrade regler för bostadstillägg föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar i grunderna för statliga och statskommunala bostadsbidrag till barnfamiljer och hushåll utan barn som förordats i regeringsprotokollet,

2. under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1976/77 till Bostadsbidrag m. m. anvisa ett förslagsanslag av 1 570 000 000 kr.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975/76:145 anfördes följande:

"I propositionen föreslås ändrade regler för bostadstilläggen till barnfamiljer och hushåll utan barn. Beteckningen bostadstillägg föreslås ändrad till bostadsbidrag.

Bostadsbidraget föreslås liksom f. n. bestå av en statlig del på 900 kr. per barn och år och en statskommunal, bostadsanknuten del på 80 % av bostadskostnaden i vissa intervall. Det bidragsberättigade intervallet förelås ligga mellan en nedre hyresgräns på 350 kr. per månad och en övre gräns som liksom f. n. är anpassad till bostadsbehovet hos olika stora hushåll. De övre hyresgränserna höjs för samtliga hushållstyper.

Följande övre hyresgränser föreslås gälla: för 1- och 2-barnsfamiljer 825 kr., för 3- och 4-barnsfamiljer 975 kr. och för familjer med 5 eller flera barn 1 125 kr. För makar utan barn föreslås den övre hyresgränsen bli 700 kr. och för ensamstående 600 kr.

Förslaget innebär att maximibeloppet för familjer med 1-4 barn höjs med 1 200 kr. per år och för familjer med 5 eller flera barn med 1 440 kr. per år. För makar utan barn ökar maximibeloppet med 960 kr. per år och för ensamstående blir det oförändrat.

Bostadsbidraget är inkomstprövat. Inkomstgränsen för fullt bidrag föreslås höjd för barnfamiljerna från 28 000 kr. till 32 000 kr. och för barnlösa hushåll från 23 000 kr. till 26 000 kr.

Hushåll utan barn föreslås kunna få bidrag redan vid 18 års ålder i stället för som f. n. vid 20 år.

Gynnsammare regler än tidigare föreslås gälla för handikappade och för familjer med barn på institution.

I propositionen föreslås vidare att en ändring görs av reglerna för inkomstprövning av de kommunala bostadstilläggen till folkpension för personer med partiell förtidspension och inkomstprövad änkepension. Det nämns att chefen för socialdepartementet senare kommer att lägga fram ett förslag för riksdagen i syfte att uppnå jämställdhet i bostadstilläggsbelopp mellan dessa pensionärer och övriga pensionärer i motsvarande inkomstläge.

Vissa administrativa regler föreslås ändrade i syfte främst att förenkla handläggningen av bostadsbidragen.

Samtliga ändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 1977.

Helårskostnaden för de ändrade bostadsbidragen kan beräknas uppgå till 2,1 miljarder kr. Av detta belopp svarar staten för 1,7 miljarder kr. och kommunerna för resten.

Anslagsbehovet för statens del beräknas för budgetåret 1976/77 komma att uppgå till 1 570 milj. kr., vilket är en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 225 milj. kr."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:875 av herrar Petersson i Röstånga (fp) och Andersson i Örebro (fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade att gällande regler för erhållande av bostadstillägg till barnfamiljer samt till ensamstående makar utan barn ändrades så att dessa tillägg kunde utgå fr. o. m. myndighetsålder,

1975/76:1930 av herr Hellström m. fl. (s),

dels de med anledning av propositionen 1975/76:145 väckta motionerna

1975/76:2256 av herr Henmark (fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att för pensionärer med låg inkomst bostadsbidragssystemet för pensionärer bibehölls i princip oförändrat,

2. att för pensionärer som på grund av inkomstprövningsreglerna var helt uteslutna från detta system bidragsrätten prövades enligt reglerna för bostadsbidrag till hushåll utan barn,

3. att i den mellangrupp som fick bostadsbidraget minskat på grund av inkomstprövningsreglerna pensionärerna hänfördes till det förmånligaste bidragssystemet,

1975/76:2338 av fru Fränkel (fp) och herr Lindahl i Hamburgsund (fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om viss justering av inkomstbegreppet vid inkomstprövning av bostadsbidragen,

1975/76:2339 av herr Jonsson i Mora (fp), vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av proposition 1975/76:145 beslutade

1. att de pensionärer som skulle få ett bättre stöd genom systemet med statskommunala bostadsbidrag skulle ha rätt till detta i stället för kommunalt bostadstillägg till folkpension,

2. att hos regeringen begära förslag till ett statligt grundbelopp i de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärerna,

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

1975/76:2340 av fru Olsson i Hölö (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag till 1976/77 års riksdag beträffande bostadsbidrag till föräldrar som inte hade sina barn stadigvarande boende hos sig i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975/76:2341 av herr Romanus (fp),

1975/76:2342 av herr Torwald m. fl. (c),

1975/76:2343 av fru Troedsson m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om skyndsamt utredning och förslag till rätt för pensionär att erhålla lika högt bostadsbidrag som övriga hushåll utan barn i de fall detta gav ett för pensionären förmånligare utfall.

1975/76:2344 av herr Åkerfeldt m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att vid prövning av inkomstprövat bostadsbidrag och studiehjälp 10 % av den del av förmögenheten som översteg 75 000 kr. jämfördes med inkomst,

1975/76:2362 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. uttala sig för en omläggning av bostadsstödet till barnfamiljer och hushåll utan barn till att bli en helt statlig angelägenhet och hos regeringen hemställa om skyndsamt utarbetande av förslag härom,

2. uttala sig för en sådan ändring av reglerna om bostadsbidrag att kommunerna blev skyldiga att ompröva bidragen vid hyreshöjningar under bidragsåret,

3. uttala sig för att ett statligt grundbidrag om 500 kr. till pensionärernas bostadsbidrag infördes och hos regeringen hemställa om skyndsamt utarbetande av förslag härom,

4. besluta att åldersgränsen för rätt till statskommunalt bostadsbidrag för hushåll utan barn sänktes till 17 år,

5. besluta att den nedre hyresgränsen för ensamstående och makar lades på en nivå av 300 kr. per månad,

1975/76:2363 av fru Sundberg (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag till höstsessionen med nästa riksmöte syftande till att underhållsbidrag, bidragsförskott och studiebidrag inräknades i familjeinkomsten vid prövning av rätten till bostadstillägg med ikraftträdande den 1 januari 1977.

1975/76:2364 av fru Troedsson (m) och herr Carlshamre (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om nytt förslag senare i år till bostadstillägg som bättre tog hänsyn till hushållens verkliga ekonomiska situation och försörjningsbörda och som inte medförde risk för nära nog hundra procentiga marginaleffekter och däröver i de litet större barnfamiljerna,

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta, från socialförsäkringsutskottet överlämnade motionerna

1975/76:214 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag om statligt grundbidrag till pensionärernas bostadstillägg.

1975/76:266 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till ändring av reglerna för hustrutillägg och kommunala bostadstillägg innebärande att det avdrågsfria beloppet uppräknades för ensamstående till 4 000 kr. samt för ett pensionärspar till 6 000 kr..

1975/76:2058 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 1 b) hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till höjning av de inkomstgränser vid vilka de kommunala bostadstilläggen m. m. började avtrappas, och

1975/76:2060 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 1) hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag om införande av ett statligt grundbidrag till de kommunala bostadstilläggen för pensionärer och handikappade.

Utskottet hemställde

1. beträffande grundbidrag att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:214, 2060, yrkandet 1, 2339, yrkandet 2, samt 2362, yrkandet 3, godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

2. beträffande finansiering av bostadsstödet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2362, yrkandet 1,

3. beträffande nedre hyresgränsen att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2362, yrkandet 5, godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

4. beträffande övre hyresgränsen att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2342 i motsvarande del godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

5. beträffande hushåll med handikappad medlem att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

6. beträffande föräldrar som inte stadigvarande hade sina barn boende hos sig att riksdagen med anledning av vad i regeringsprotokollet förordats och med bifall till motionen 1975/76:2340 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

7. beträffande inkomstprövningsbegreppet att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2338, 2363 samt 2364 godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

8. beträffande gränsen för reducerat bidrag att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2342 i motsvarande del godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

9. beträffande reducering av bostadsbidragen att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2341 godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

10. beträffande förmögenhets inverkan att riksdagen med avslag på

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

motionen 1975/76:2344 godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

11. beträffande inkomstprövningen angående kommunalt bostadstillägg till pensionärer att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:266 samt 2058, yrkandet 1 b.

12. beträffande samordning av bidragssystemen att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2256, 2339, yrkandet 1, samt 2343 godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

13. beträffande åldersgränsen att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:875 samt med avslag på motionen 1975/76:2362, yrkandet 4, godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

14. beträffande hyreshöjningar under året att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2362, yrkandet 2, godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

15. beträffande information att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1930.

16. beträffande ansökningsförfarandet att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

17. beträffande beräkning av bostadskostnaden att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

18. beträffande ikraftträdandet att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

19. beträffande anslag att riksdagen, med bifall till förslaget i propositionen, till Bostadsbidrag m. m. för budgetåret 1976/77 under tolfte huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 1 570 000 000 kr.,

20. beträffande förslag i övrigt i vad de inte behandlats under 1–19 att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande grundbidrag

a. av fru Olsson i Hölö (c), herrar Åkerfeldt (c) och Strömberg i Botkyrka (fp) samt fru Ingvar-Svensson (c) och fru Andersson i Hjärtum (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:214, 1975/76:2060, yrkandet 1. och 1975/76:2339, yrkandet 2. med avslag på vad i regeringsprotokollet förordats samt med avslag på motionen 1975/76:2362, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

b. av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2362, yrkandet 3, samt med anledning av motionerna 1975/76:214, 2060, yrkandet 1, samt 2339, yrkandet 2. och med avslag på vad som i regeringsprotokollet förordats som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

2. beträffande finansiering av bostadsstödet av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2362, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

3. beträffande nedre hyresgräns av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2362, yrkandet 5, samt med avslag på vad som i regeringsprotokollet förordats som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

4. beträffande inkomstprövningsbegreppet av fru Olsson i Hölö (c), herrar Wennerfors (m), Åkerfeldt (c) och Strömberg i Botkyrka (fp), fru Ingvar-Svensson (c), herr Danell (m) samt fru Andersson i Hjärtum (c) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2338, 2363 och 2364 samt med avslag på vad i regeringsprotokollet förordats som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

5. beträffande förmögenhets inverkan av fru Olsson i Hölö (c), herrar Wennerfors (m) och Åkerfeldt (c), fru Ingvar-Svensson (c), herr Danell (m) samt fru Andersson i Hjärtum (c) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2344 samt med anledning av vad i regeringsprotokollet förordats som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

6. beträffande inkomstprövningen angående kommunalt bostadstillägg till pensionärer av herrar Strömberg i Botkyrka (fp) och Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:266 och 2058, yrkandet 1 b, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

7. beträffande samordning av bidragssystemen av fru Olsson i Hölö (c), herrar Wennerfors (m), Åkerfeldt (c) och Strömberg i Botkyrka (fp), fru Ingvar-Svensson (c), herr Danell (m) samt fru Andersson i Hjärtum (c) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2256, 2339, yrkandet 1, samt 2343 samt med avslag på vad i regeringsprotokollet förordats som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

8. beträffande åldersgränsen av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2362, yrkandet 4, samt med anledning av vad i regeringsprotokollet förordats och motionen 1975/76:875 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

9. beträffande hyreshöjningar under året av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2362, yrkandet 2, och med avslag på vad i regeringsprotokollet förordats som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande reducering av bostadsbidragen av herr Strömberg i Botkyrka (fp),
2. beträffande samordning av bidragssystemen av herr Claeson (vpk).

Fru OLSSON i Hölö (c):

Herr talman! Det utskottsbetänkande vi nu har att behandla upptar frågan om bostadsbidrag till barnfamiljer och familjer utan barn. I den proposition som ligger till grund för betänkandet föreslås att namnet på detta bostadsstöd ändras från, som det nu heter, bostadstillägg till bostadsbidrag. Konstruktionen föreslås inte ändrad utan det blir liksom nu en statlig del och en statskommunal del som är bostadsanknuten. Vidare föreslås ändrade övre hyresgränser liksom också högre inkomstgränser. Om dessa frågor har det rätt enighet i utskottet, men trots detta finns det ett antal reservationer på enskilda punkter, och jag skall något redogöra för dem där mitt namn förekommer.

Men låt mig, herr talman, först uttrycka min besvikelse över att vi inte vid detta tillfälle fick ta ställning till och besluta om ett samlat system för alla typer av hushåll som behöver samhällets stöd för sina boendekostnader. Jag tänker då närmast på bostadsstödet till pensionärer. Problemet är naturligtvis kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Det är ett stort avsnitt att angripa, men som jag – och som jag hoppas alla – ser det måste det finnas en lösning på den frågan. Det är helt otillfredsställande att vissa pensionärer med nuvarande system får lägre bostadsstöd än med de nu föreslagna bostadsbidragen.

I reservation nr 7 påtalar vi reservanter det orimliga i detta förhållande och anser att det måste bli en samordning i väntan på en större samlad lösning. Vi ser detta som så angeläget att förslag måste föreläggas riksdagen i sådan tid att denna samordning kan träda i kraft den 1 januari 1977.

I reservation nr 1 a tar vi upp det problem som uppstår i de kommuner som har en negativ åldersstruktur och därmed oftast låg skattekraft. Med nuvarande konstruktion av bostadsstödet, enligt vilken det är kommunerna som betalar, orkar inte dessa skattesvaga kommuner med att betala det bostadsstöd som deras pensionärer är i behov av. Och då uppstår en stor orättvisa mellan pensionärer, beroende på i vilken kommun de bor – skillnaden kan vara mycket stor. Medan vissa kommuner betalar ut ett bostadsstöd som täcker hela bostadskostnaden finns det också exempel på kommuner, som bara ger någon hundralapp i månaden.

Vi reservanter kräver nu förslag från regeringen om ett generellt statligt

bidrag till kommunerna, som skulle dels ge pensionärerna större rättvisa, dels utjämna skillnader mellan kommuner med olika åldersstruktur.

Förmögenhet påverkar möjligheten att erhålla bostadsbidrag. Det är fullt i sin ordning, och jag har naturligtvis ingen invändning mot detta. Mot bakgrund av de höjda fastighetstaxeringsvärden som blir en följd av 1975 års fastighetstaxering höjs nu förmögenhetsgränsen från 50 000 kr. till 75 000 kr., och det är rimligt. I reservation nr 5 föreslår vi att 10 % av förmögenhet över 75 000 kr. skall jämföras med inkomst. Nuvarande gräns, som enligt majoritetens förslag skall bibehållas, är 20 %.

Skälet till att vi föreslår detta är att familjer som fått kraftigt höjda fastighetstaxeringsvärden, t. ex. för den egna bostaden, för den skall inte ha mera pengar att leva på. Har man däremot förmögenhet placerad på annat sätt, så att den ger avkastning, räknas ju detta som inkomst på vanligt vis. Därför finner jag inte att det är risk att någon på ett oriktigt sätt skall skaffa sig ekonomiska fördelar.

Jag tycker att utskottets majoritet skriver mycket svagt på denna punkt, nämligen att de uppjusteringar som nu föreslås, varvid man som sagt höjer gränsen från 50 000 kr. till 75 000 kr., gör att bidraget inte nämnvärt urholkas. Herr talman! Jag avstår faktiskt från ytterligare kommentarer till den skrivningen.

Till sist, herr talman, ett par ord om min motion 2340, där jag tar upp frågan om bostadsbidrag till föräldrar som inte stadigvarande sammanbor med sitt barn. Det är angeläget att båda föräldrarna, när de av någon anledning inte själva sammanbor, har ekonomiska möjligheter att skaffa sig så rymlig bostad att kontakten med barnet kan upprätthållas. Vi skall, hoppas jag, snart få beslut om delad vårdnad av barn, och då är det helt nödvändigt med den här ändringen beträffande bostadsbidragen.

Nu har utskottet vid behandlingen varit mer förstående för det här problemet än bostadsministern och tillstyrkt motionen, och naturligtvis noterar jag detta med stor tillfredsställelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 a, 4, 5 och 7 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! En allmän enighet råder om att de skillnader i bostadsstandard som beror på olika inkomst- och betalningsförmåga måste undanröjas eller i varje fall väsentligt minskas. Däremot råder det inte lika stor enighet om hur detta skall ske. Vänsterpartiet kommunisterna menar att skillnaderna i huvudsak skall undanröjas genom en grundläggande förändring av hela bostadspolitiken, medan övriga partier i stort sett anser att man skall lita till nya bostadsbidrag.

I boendeutredningarnas betänkanden, Solidarisk bostadspolitik och Bostadsförsörjning och bostadsbidrag, formulerades i flera avseenden goda målsättningar, som vpk kan instämma i, liksom i mycket av vad som sägs i de propositioner som nu behandlas i civilutskottets betänkande

nr 25. I betänkandet Solidarisk bostadspolitik framhålls bl. a.: "Bostadspolitikerna skall uteslutande tjäna syftet att tillgodose ett grundläggande socialt behov", och vidare sägs det med anknytning till bostadsbidragen: "Vi utgår från att det för en normal familj med normala inkomster skall vara möjligt att efterfråga och betala priset för en modern och rymlig bostad utan inkomstprövat bostadssöd."

Såvitt jag förstår måste detta bl. a. innebära att utredningarna menar att det bostadssociala stödet inte skall vara det dominerande inslaget i bostadspolitikerna. Att i takt med stigande bostadskostnader uteslutande eller i huvudsak utveckla det bostadssociala stödet kan visserligen i det enskilda fallet till synes ge tillfredsställande effekter, men om man inte använder också andra medel innebär det risk för ohämmat snabb kostnadshöjning och därmed ideligen återkommande problem. Det utesluter givetvis inte att det i varje läge ändå finns grupper av hyresgäster som måste få stöd i särskild ordning.

Mot bakgrund av den hyresutveckling med hyreshöjningar som ägt rum under senare år, av en storleksordning som troligen är större än under någon tidigare period under efterkrigstiden, är det klart att förbättrade bostadsbidrag nu är nödvändiga. De är nödvändiga också med hänsyn till alltjämt rådande trångboddhet, de många omoderna och dåliga bostäderna samt den öppna och dolda bostadsbristen. Barnfamiljer, vuxna utan barn med låga inkomster, handikappade och pensionärer bor ofta i de sämsta bostäderna, och de måste ges möjligheter till en bättre bostadsstandard.

Man måste emellertid ha klart för sig de begränsade möjligheter som ligger i bostadsbidragen då det gäller att uppnå jämlikhet i boendet och komma till rätta med problemen med de höga hyrorna och de ständiga hyreshöjningarna. Bostadsbidrag i olika former löser inte dessa problem. Med nuvarande bostadspolitik kommer även en stor del av dessa bidrag att gå till dem som spekulerar i människornas behov av bostad genom att de kapitalistiska spekulations- och monopolintressena har ett stort utrymme på bostadsmarknaden. Bostadsbidragen utgör, trots de positiva effekterna i övrigt, ett slags garanti för bygg-, mark- och bankkapitalets profiter och gör det möjligt att ta ut orimligt höga hyror.

Det är viktigt att uppmärksamma att bidragen inte är någon gåva från himlen utan bekostas av lönarbetarna/skattebetalarna själva. Även om familjen Andersson via skattsedeln hjälper familjen Johansson att klara hyran så innebär det bara att båda även fortsättningsvis utplundras av byggmästare som blir miljonärer, byggmaterialtillverkare, markspekulanter, storbanker och andra vinst- och spekulationsintressen på bostadsmarknaden. Det är bara genom kraftigare ingrepp mot dessa, genom att göra slut på profitintressena, som man kan stoppa den nuvarande hyresutvecklingen och sänka hyrorna. Bostadspolitikerna måste – om den uteslutande skall tjäna syftet att tillgodose ett grundläggande socialt behov – ta sikte på en radikal sänkning av hyrorna i de senare årens bostadsproduktion, i nyproduktionen och efter saneringar och ombyggnader – en sänkning av boendekostnaderna som möjliggör för en normal familj

med normala inkomster att efterfråga och betala priset för en modern och rymlig bostad utan inkomstprövat bostadsstöd.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har under flera år framfört förslag om att staten skulle överta hela kostnaden för bostadstilläggen för barnfamiljer och hushåll utan barn. F. n. utgörs omkring 80 % av dessa tillägg av statliga medel. Vpk menar att det ekonomiska ansvaret för detta bostadsstöd helt bör ligga hos staten. Vi har vidare föreslagit en sådan ändring av reglerna för bostadstillägg att kommunerna blir skyldiga att ompröva tilläggen vid hyreshöjningar som sker under bidragsåret. Det borde vara självklart att bostadstillägget skall baseras på faktiska hyreskostnader.

De kommunala bostadstilläggen till folkpensionärerna (KBT) är ännu kännbarare för kommunerna, såsom fru Elvy Olsson i Hölö har påpekat. Vpk har i olika sammanhang föreslagit att ett särskilt grundbidrag om 500 kr. skall betalas av staten för att hålla nere de kraftigt stigande kostnaderna för kommunerna och förbättra bidragen för många pensionärer. Utgifter för bostadsbidrag utgör en tung post i kommunernas budget även om staten svarar för en betydande del härav. Om staten helt övertog kostnaderna för det statskommunala bostadstillägget och svarade för ett grundbidrag till folkpensionärernas bostadstillägg skulle det medföra flera fördelar. Bl. a. skulle man då kunna tillämpa enhetliga regler och få större rättvisa mellan invånarna/pensionärerna i olika kommuner. Man skulle vidare avlasta kommunerna betydande kostnader för deras del av bostadstilläggen och för administrationen, och sammantaget torde också betydande rationaliseringsvinster kunna göras för både stat och kommun. Vi vidhåller därför våra tidigare förslag.

I propositionen och i utskottsbetänkandet föreslås nu att åldersgränsen för rätt till eget bostadsbidrag sänks från 20 till 18 år. Vpk har som bekant tidigare i riksdagen föreslagit en sådan förändring att även ungdomar i åldern 17–20 år skulle erhålla sådan rätt. Om propositionens förslag nu genomförs kvarstår fortfarande problemet med de ungdomar som skaffat egen bostad men ännu inte fyllt 18 år. Motiven för att 17-åringar skall ha rätt till eget bostadsbidrag är desamma som när det gäller 18- och 19-åringar. Åldersgränsen bör därför sättas till 17 år.

Då det gäller bostadsbidragets konstruktion och dess effekter behövs säkert en grundlig översyn för att rätta till vissa orättvisor mellan olika hushållskategorier. Nuvarande system bör dock i huvudsak kunna behållas. Förslaget med en gemensam nedre hyresgräns innebär emellertid en förändring som av rättviseskäl nu bör genomföras, men den bör läggas på den nivå som nu gäller för ensamstående, dvs. 300 kr. per månad, eller 50 kr. lägre än enligt propositions- och utskottsförslaget. I annat fall riskerar ett ganska stort antal ensamstående i äldre bostadsbestånd med små lägenheter, oftast ungdomar, att gå miste om ett visserligen litet men ändå värdefullt bostadsbidrag.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har till årets riksdag även föreslagit en ändring av reglerna för hustrutillägg och kommunala bostadstillägg, innebärande att det avdragsfria beloppet uppräknas för en-

samstående till 4 000 kr. samt för ett pensionärspar till 6 000 kr. Min partikamrat Sune Olsson kommer att i ett inlägg kommentera detta förslag och reservationen nr 6 vid betänkandet, gällande inkomstprövningsreglerna för KBT.

Med hänvisning till innehållet i de vpk-motioner som behandlas i betänkandet och i vpk-reservationerna yrkar jag bifall till reservationerna nr 1 b, 2, 3, 8 och 9 vid civilutskottets betänkande nr 25.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! I några väsentliga delar kan jag helt instämma i fru Olssons i Hölö inlägg. Det är enligt vår mening hög tid att pensionärer likställs med andra medborgare när det gäller rätten att erhålla statskommunalt bostadstillägg. Det är orimligt att pensionärerna i ett stort antal fall skall finna sig försatta i en betydligt sämre situation enbart på grund av sin ålder eller – för förtidspensionerade – enbart på grund av sitt handikapp.

Boende- och bostadsfinansieringsutredningarna föreslog att taket för kommunalt bostadsbidrag för pensionärer skulle sättas vid minst 400 kr. i månaden. Ett bostadstillägg av den storleken skulle vara helt avtrappat vid en inkomst nästa år på ungefär 26 000 kr. för en ensamstående pensionär. Hans granne, som inte är pensionär men som har precis samma inkomst och precis samma hyra, skulle däremot få fullt statskommunalt bostadstillägg, dvs. 2 400 kr. om hyran är 600 kr. eller högre. Pensionerade makar som tillsammans har en inkomst på ca 30 000 kr. skulle på samma sätt inte få ett enda öre i kommunalt bostadstillägg. Men icke pensionerade makar med precis samma inkomst – ungefär 30 000 kr. – skulle kunna få bortåt 3 000 kr. i statskommunalt bostadstillägg.

Boende- och bostadsfinansieringsutredningarna föreslog ju att pensionärer skulle ges rätt till bostadsbidrag som för hushåll utan barn i de fall detta ger ett förmånligare utfall. Detta förslag har också fått ett mycket starkt gensvar bland remissinstanserna, även om man naturligtvis är medveten om att en del tekniska problem återstår att lösa.

Jag vill mot denna bakgrund varmt yrka bifall till den gemensamma borgerliga reservationen 7, som innebär att förslag i frågan bör föreläggas riksdagen i så god tid att systemet kan träda i kraft den 1 januari nästa år.

Vi har däremot inte kunnat gå med på att nu ta ställning till principen om ett generellt statligt bidrag till kommunerna för pensionärernas kommunala bostadstillägg. Ett sådant generellt bidrag skulle i precis lika stor utsträckning gynna de kommuner som har en mycket god skattekraft. Vi har därför velat avvakta inte bara kommunalekonomiska utredningen utan också skatteutjämningsutredningen, som har i uppdrag att skyndsamt komma med förslag till skatteutjämningsbestämmelser som tar hänsyn också till åldersstrukturen i kommunerna.

I det avseendet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Möjligheten att få bostadstillägg påverkas ju av eventuell förmögenhet,

och både departementschefen och utskottsmajoriteten föreslår att 20 % av förmögenheten över 75 000 kr. skall läggas till inkomsten vid bidragsprövningen. Däremot motsätter man sig förslaget i motionen 2344 av herr Åkerfeldt m. fl. att endast 10 % av överskjutande förmögenhet skulle läggas till inkomsten.

Också här är det enligt vår mening önskvärt att vi får bättre överensstämmelse med de regler som gäller för pensionärerna. Förmögenhetsgränsen är där redan nu 75 000 kr. för ensamstående pensionär men betydligt högre – 125 000 kr. – för gifta pensionärer. I båda fallen sker emellertid skärpningen genom att 10 % av den överskjutande förmögenheten läggs till inkomsten.

Fru Elvy Olsson citerade utskottets skrivning att de "föreslagna förbättringarna är tillräckliga för att reglernas reella innehåll – mot bakgrund bl. a. av höjda taxeringsvärden – inte skall nämnvärt urholkas". Fru Olsson avstod från kommentar till den passusen, men jag skall ge ett litet exempel som visar att det här med "nämnvärt urholkas" kan vara en sanning med modifikation.

Det är ju så att taxeringsvärdena för jordbruk har höjts med i genomsnitt 49 %. Har taxeringsvärdet varit 200 000 blir det alltså nu 300 000. Är skulderna 150 000 för den här familjen innebär det en ökning av förmögenheten från 50 000 till 150 000. Före höjningen av taxeringsvärdena drabbades familjen inte av någon som helst reduktion av bostadsbidraget på grund av förmögenhetsinnehavet, men efter höjningen, om departementschefens och utskottsmajoritetens förslag bifalles, får familjen en minskning av bostadstillägget som kan uppgå till nära 4 000 kr., trots att familjens ekonomiska situation ju inte i något avseende har förbättrats genom höjningen av fastighetstaxeringen.

Inte minst med hänsyn till att många mindre förmögenheter är nedlagda i den rörelse som är en förutsättning för familjens utkomst anser vi det angeläget med rimligare bestämmelser om skärpning på grund av kapitalinnehav. Också vi vill därför yrka bifall till reservationen 5.

De nya reglerna för statliga och statskommunala bostadstillägg som föreslås innebär ju främst en indexreglering av nuvarande regler om inkomstgränser för fullt bidrag och om hyreskostnadsintervaller. Genom att den nedre hyresgränsen har höjts från 300 till 350 kr. för ensamstående med eller utan barn och sänkts från 400 till 350 kr. för gifta åstadkommes naturligtvis en större rättvisa mellan ensamstående och makar. Men någon justering av *metoden* för inkomstprövning sker inte i propositionen och inte heller i utskottsmajoritetens förslag, trots att inkomstprövningen inte tar hänsyn till hushållens betalningsförmåga, obeskattade inkomster såsom underhållsbidrag och bidragsförskott eller ej helt avdragsgilla men nödvändiga utgifter såsom underhållsbidrag till barn. Vi är medvetna om att problemet att komma till rätta med bristerna i fråga om inkomstprövning, hänsyn till försörjningsförmågan osv. kräver en genomgripande översyn av hela skatte-, bidrags- och inkomstprövningssystemet, och det är något som kommer att ta ganska lång tid. Men vissa

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

brister är enligt vår uppfattning så påtagliga när det gäller inkomstbegreppet – främst avseende vissa obeskattade inkomster som underhållsbidrag och bidragsförskott – att vi menar att förslag om detta bör föreläggas riksdagen redan vid 1976/77 års riksmöte. Med hänsyn till vad som anförts i denna fråga i motionerna 2363 och 2364 yrkar jag bifall till den gemensamma borgerliga reservationen 4.

Sedan ber jag att få ta kammarens tid i anspråk med ytterligare några synpunkter på bostadstilläggen, eftersom de allvarliga erinringar om avtrappningsreglerna och margineffekterna som förs fram i den moderata motionen 2364 över huvud taget inte har berörts i utskottets betänkande. Den s. k. Pomperipossadebatten torde ha visat att det inte råder någon översvallande glädje bland medborgarna över margineffekter på 100 % och däröver. Ser man på vilka margineffekter som kommer ut ur propositionen, så finner man att resultatet blir skrämmande. Helt bostadstillägg åt barnfamiljerna föreslås utgå upp till en familjeinkomst på 32 000 kr. Därefter sker en avtrappning med 15 % upp till 54 000 kr. och sedan med 24 %. Marginalskatterna i den tablå som jag visar på TV-skärmen bygger på regeringens s. k. Haga III-förslag till skatteskalor och arbetsgivaravgifter för nästa år. Kommunal skatten har antagits vara 27 kr.

1977

<i>Inkomst</i>	<i>marg. effekt</i>	<i>do egenföretagare</i>
54– 70 000 kr	89 %	101 %
70– 75 000 kr	94 %	104 %
75– 85 000 kr	99 %	104,5 %
85–105 000 kr	100 %	105,5 %

Bostadsbidraget helt avtrappat vid
62 000 kr (74 000 kr) vid ett barn
75 500 kr (90 000 kr) vid tre barn
89 000 kr (106 000 kr) vid fem barn

Denna tablå visar att vanliga inkomsttagare i inkomstläget 54 000–70 000 kr. – i den mån de har bostadstillägg – får en margineffekt på 89 %. Den effekten stiger sedan och är vid inkomster över 75 000 kr. uppe i 99 %. Vid inkomster över 85 000 kr. blir margineffekten 100 %.

Vilka barnfamiljer är det då som drabbas? Ja, eftersom det fortfarande i allmänhet är inkomsten två år före bidragsåret som ligger till grund för inkomstprövningen drabbas långt fler barnfamiljer än man i förstone kanske föreställer sig, även om effekten blir fördröjd i tiden. Om inkomstökningen antas vara 20 % mellan åren 1975 och 1977, så skulle enbarnsfamiljer med ända upp till ungefär 74 000 kr. kunna få bostadstillägg, tvåbarnsfamiljer ända upp till 79 000 kr., trebarnsfamiljer med inkomster upp till drygt 90 000 kr. och fembarnsfamiljer med inkomster upp till nära 107 000 kr. Om båda makarna förvärvsarbetar blir effekterna

i princip desamma så länge bostadstillägg utgår, eftersom då också barn-tillsynskostnader tillkommer. Naturligtvis kan man göra avtrappningen av bostadstilläggen långsammare, men då blir marginaleffekterna samtidigt ännu mer utsträckta. För egenföretagarna – de återfinns i tredje kolumnen – blir marginaleffekterna helt orimliga.

Nu lär finansministern ha avlämnat den s. k. Pomperipossapropositionen. Jag har inte hunnit att ta del av den ännu, men jag utgår ifrån att förslaget blir att egenavgifterna skall vara direkt avdragsgilla i rörelsen och att den nuvarande dubbelbeskattningen, som innebär att avgifter också tas ut på avgifterna, försvinner.

Den tredje kolumnen i tablån utgår från en sådan förbättring av egenföretagarnas situation, men trots detta blir effekten förödande i de fall egenföretagarna har barn och befinner sig i de inkomstlägen där bostadsbidragen trappas av. Redan vid en inkomst mellan 54 000 och 70 000 kr. är marginaleffekten uppe i 101 %. Sedan stiger den successivt till mer än 105 % vid en inkomst på 85 000 kr.

Utskottet har som jag nämnde över huvud inte tagit ställning till de här påtalade marginaleffekterna och inte heller till den andra delen av yrkandet i vår motion 2364. Vi hemställde där att riksdagen hos regeringen anhåller om nytt förslag senare i år till bostadstillägg som inte medför risk för nära nog hundra procentiga marginaleffekter och därutöver för de litet större barnfamiljerna.

Jag förstår utskottet. Med det skattesystem som vi i dag har är det mycket svårt att konstruera sådana bostadsbidrag. Det är i första hand skattesystemet som måste angripas, liksom de ständigt stigande arbetsgivar- och egenavgifterna.

Med denna hälsning till de sittande skatteutredningarna och till den grupp som jag hoppas skall få i uppdrag att i höst se över bostadsbidragen vill jag, herr talman, ännu en gång yrka bifall till reservationerna 4, 5 och 7.

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Troedsson vill inte biträda reservation 1 a som skulle ge kommunerna ett grundbidrag till KBT. Men fru Troedsson kan inte vara okunnig om de olika situationer som råder i kommunerna när det gäller åldersstruktur och skattekraft. I somliga kommuner finns det inte utrymme för höjningar. Har man vetskap om detta tycker jag det är litet cyniskt att gå emot det här förslaget med motiveringen att även de rika kommunerna skulle få grundbidrag.

För mig är det här inte någon svår fråga, eftersom vi från centern i princip anser och länge har arbetat för att staten skall betala bostadsbidrag även till pensionärer, i varje fall en större del av det. Det finns många andra kommunala aktiviteter som staten lämnar bidrag till. De har naturligtvis den konstruktionen att de är lika oavsett skattekraften i kommunen. Jag tycker att vi skall ha samma system när det gäller KBT, fru Troedsson, just för att skapa rättvisa mellan pensionärer.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag sitter i skatteutjämningsutredningen är jag utomordentligt väl medveten om skillnaderna i skattekraft och åldersstruktur mellan olika kommuner. Därför tycker jag att ett förslag som det som framläggs i reservationen 1 a inte är tillräckligt – det behövs mer än så för att ge de kommuner som har en stor andel pensionärer och som har låg skattekraft erforderlig utjämning. Det är därför vi nu inte har velat ta ställning i denna fråga.

Herr HÄGELMARK (fp):

Herr talman! Det är många motioner som avgivits i denna fråga och som behandlas i detta betänkande. Men tyvärr är det inte många av dem som funnit nåd vare sig i civilutskottet eller i socialförsäkringsutskottets yttrande.

Om motionerna tillstyrkts, hade många av samhällets bäst behövande fått ett litet tillskott till sitt kanske ibland rätt magra levebröd. I första hand tänker jag då på de pensionärer som borde kunna få bostadsbidrag efter det för dem förmånligaste systemet.

I motionen 1974:33 föreslogs att folkpensionärer skulle få åtnjuta det bostadstillägg som för vederbörande var förmånligast. Boendeutredningen har i huvudsak anslutit sig till denna lösning. Svenska kommunförbundet anser att en pensionär måste ha rätt att söka bidrag enligt båda systemen.

Trots orättvisorna, trots riksdagens uttalande om dessa 1975, trots boendeutredningens förslag i ärendet och trots remissinstansernas positiva yttranden över detta har utskottet inte varit berett att förorda en lösning.

Eftersom antalet folkpensionärer som med nuvarande bestämmelser kommer att få lägre bostadstillägg vid likartade inkomstförhållanden är relativt litet, ca 30 000 personer, kan den ekonomiska aspekten knappast spela någon avgörande roll. Att vissa tekniska svårigheter väntas uppstå kan inte motivera att en grupp pensionärer ställs i ett oförmånligare läge än människor i produktiv ålder. Orättvisorna i de nuvarande skillnaderna mellan systemen gör att en ändring är angelägen.

För många pensionärer med små sidoinkomster och ingen eller liten tilläggspension är möjligheterna att få KBT av stor betydelse. De inkomstgränser vid vilka tilläggen börjar avtrappas – 2 000 kr. för ensamstående och 1 500 kr. för gift pensionär – infördes år 1969. Sedan dess har inflationen urholkat värdet av det avdragsfria beloppet. Det är därför angeläget att inkomstgränserna höjs så att bostadstilläggens värde återställs. Pensionärernas riksorganisation gjorde en framställning till regeringen i frågan i december 1973. I framställningen föreslogs att de nuvarande beloppsnivåerna skulle fördubblas.

Reglerna för bostadstillägg varierar starkt mellan olika kommuner. Kommuner med svagt skatteunderlag och ett stort antal pensionärer har svårt att ge sådana bostadstillägg som vore motiverade från rättvisesynpunkt. Det finns sålunda kommuner som ger bostadstillägg med ca 100

kr. i månaden, medan i andra kommuner tilläggen uppgår till betydande belopp och ofta täcker hela bostadskostnaden.

Om staten gav ett generellt bidrag till kommunerna med ett visst belopp för varje bostadstilläggsberättigad, skulle det innebära en betydande stimulans för kommunerna att ge bostadstillägg som bättre knyter an till den verkliga kostnaden för en bostad av godtagbar standard på orten. Ett sådant bidrag skulle också medverka till att utjämna skillnaderna mellan kommunerna när det gäller utgående bostadstillägg.

Reservationerna vid detta betänkande går nästan alla ut på att ekonomiskt göra det bättre för våra pensionärer. Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 a, 4, 6 och 7.

Herr BERGMAN i Göteborg (s):

Herr talman! Herr Hägelmark skall inte blunda för att det vi nu är redo att fatta beslut om innebär en överföring av ungefär en halv miljard kronor från människor som har det hyggligare ställt än de som kommer att få dessa pengar – alltså en inkomstutjämning. Det är inte bara fråga om en uppjustering med hänsyn till penningvärdetförändringen. Den halva miljarden skall ses emot att anslaget nu är 1,3–1,4 miljarder. Det är alltså fråga om ett rejält tillskott till dem i samhället som har svaga resurser för att de skall kunna leva hyggligare.

Vi har varit helt eniga i utskottet och är det också i riksdagen om att regeringens förslag till förbättringar är bra. Mot det finns inga reservationer. Reservationerna tar upp frågor som ligger i en litet oklar framtid. Framför allt är det oklart vad man vill och vad man menar med sina reservationer. Man har nu – detta speciella år – tagit ut det "gottaste", det som smakar bäst, och försökt ge intryck av att det är konkreta förslag man lägger fram.

Man har tagit upp resonemang som förs i bostadsutredningarna, vilkas förslag utgör en del av grunden för propositionen. Det gäller frågan om samordning av de olika bidrag som nu utgår till betalningssvaga familjer eller ensamstående, till handikappade och till pensionärer. Tanken hos bostadsutredningarna var att man skulle få ett enhetligt system. Jag vill alldeles klart deklarera att jag personligen är mycket angelägen om att vi i det här huset skall verka för ett enhetligt system med bostadsbidrag, oberoende av vilken orsaken är till att bostadsbidrag behöver utgå. Utredningarnas tanke att ta ett första steg genom att bjuda valfrihet för pensionärer och andra betalningssvaga var ett försök att påvisa bristerna i de nuvarande systemen och att anvisa en praktisk lösning.

Men vi var realister på den punkten, vilket reservanterna inte är. Efter som dessa bidrag utgår från två olika håll – från staten och från kommunerna; kommunerna har den tyngsta bördan för de sammanlagda bidragen – ansåg vi att man först måste lösa frågan hur bördorna skall kunna omfördelas mellan kommunerna och staten. Det är en fråga som bostadsutredningarna inte kunde ta ställning till, utan den behandlas av kommunalekonomiska utredningen och vid förhandlingar mellan sta-

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

ten och kommunerna.

Denna fråga hade bostadsutredningarna alltså inte att behandla, utan den måste lösas på annat sätt. Men den saken har reservanterna glatt gått förbi – jag höll på att säga med den ansvarslöshet som reservanter kan tillåta sig; det ställs inte samma krav på ett reservationsförslag som på ett förslag från utskottsmajoriteten, vilket riksdagen skall grunda sitt beslut på. Och den frågan måste lösas innan man går vidare. Det är många problem som måste klaras av när det gäller fördelningen av belastningen på staten och kommunerna. Dessa problem måste lösas i ett sammanhang, och det har gjort att man nu inte kunnat lägga fram något förslag på den punkten. Jag beklagar det i allra högsta grad, men den verkligheten måste man acceptera.

Får jag ta upp ett ord som skapat oreda i diskussionen, nämligen ”grundbidrag”? En rad reservanter yrkar att staten skall utbetala grundbidrag till kommunerna för den kostnad dessa har för bostadsbidrag till pensionärerna. I bostadsutredningarna talade vi också om grundbidrag. Detta är dock ett helt annat grundbidrag. På den punkten föreligger det tydligen en del missuppfattningar. Det grundbidrag som reservanterna talar om, och som inte innehåller några klara restriktioner, innebär att man överför pengar från staten till kommunerna. Det kanske i och för sig är behövligt, men detta innebär inte någon som helst garanti för att det blir bättre villkor för pensionärerna i kommunerna. Det finns kommuner som i dag inte betalar upp till 400 kr. i månaden i bostadsbidrag till pensionärerna. I sådana kommuner skulle naturligtvis pensionärerna få en förbättring. Men i alla de andra kommunerna händer inte någonting mer än att kommunernas ekonomi förbättras – och det kan som sagt i och för sig vara bra – medan statens ekonomi belastas med motsvarande belopp.

Det anges inga siffror annat än i kommunisternas reservation, där man föreslår 500 kr. Det har talats om olika belopp, men om vi tar en summa som ligger något under 500 kr., blir det ett sammanlagt belopp på 3 å 4 miljarder som staten skulle utbetala till kommunerna under sken av att man hjälper pensionärerna, utan att det finns någon garanti för att pensionärerna får dessa miljarder. I vissa kommuner – det är ett begränsat antal – där man inte har så pass hyggliga bostadsbidrag, skulle man kunna få en förbättring, men den kan man köpa till ett mycket lägre pris än genom att överföra medel på det sättet. Frågan om fördelningen av kostnadsbelastningen mellan stat och kommun skall lösas i seriösare sammanhang än under täckmantel av att klara pensionärernas bostadskostnadsfråga. Det vore bra om man klarade ut det begreppet.

En annan sak som är genomgående i flera reservationer är samordningen av bidragen. Jag trodde först att man medvetet dolde verkligheten, därför att det är bekvämt att göra det och låtsas att man inte ser helheten. Men när fru Troedsson nu i sitt anförande beskrev bostadsutredningarnas förslag, förstod jag att det måste föreligga en missuppfattning av vad utredningarna föreslagit. Det var alltså felaktigt att, som fru Troedsson

sade, bostadsutredningarna föreslagit ett tak på 400 kr. för pensionärerna. Jag känner inte igen det, och jag har ju varit med i utredningarna. Vad utredningarna kommit fram till finns i tryck, så det kan kontrolleras – det är väl det enklaste.

Vad utredningarna föreslog var en praktiskt framkomlig väg till valfrihet för pensionärer och andra mellan olika system. Då ansåg utredningarna att kommunen skulle vara skyldig att betala ut minst 400 kr. i månaden för att de i kommunen boende pensionärerna skulle få valfrihet. Annars kunde effekten bli – om full valfrihet fanns – att man på sikt tog bort behovet av kommunala bostadsbidrag, eller KBT som termen lyder. Så fula tankar får man inte hysa, men effekten kunde bli den och det ville man skapa garantier mot. Även dessa 400 kr. kunde vara betungande för vissa kommuner med stor andel pensionärer och svag betalningsförmåga. Vi ansåg att innan man ålade kommunerna skyldigheten att ge sina invånare den rättighet som vi föreslog borde förhandlingar äga rum mellan staten och kommunerna. Detta var alltså tanken i det här systemet, och det är något helt annat än det grundbidrag som har samma term i sig och som reservanterna talar om. Jag tror att det är viktigt att det påpekas här. Vi tycker att det är synd att man inte kan lösa frågan praktiskt för pensionärernas skull. Sedan må stat och kommun slita tvisten sinsemellan om vem som skall bära bördan.

Herr Claeson sade några ord som gjorde mig väldigt glad när han började tala om generella eller behovsprövade bidrag. Jag tänkte att nu hyfsar han sitt inlägg från förra bostadsdebatten. Det första han sade tyckte jag var en snygg hyfsning, för då erkände han att vi inte kan komma ner till så låga bostadskostnader att alla kan klara dem oavsett om de har en låg betalningsförmåga, vilket många har i det här samhället samtidigt som de har behov av en stor bostad. Det sade alltså herr Claeson till en början, men sedan återföll han i sina gamla maner och talade om att det är för profitörerna på byggmark och bankkapitalisterna som bostadsbidragen utgör en garanti. Det första herr Claeson sade tydde på ett tillfrisknande, men sedan fick han ett återfall i gamla åkommor.

Detta med en nedre hyresgräns som nu genomföres innebär ingen försämring för någon. Herr Claeson har ju själv påpekat att vi fått hyresförändringar. Inkomstförändringarna gör dessutom att gränsernas förflyttande blir en naturlig följd. Man förbättrar för den stora gruppen barnfamiljer som får en lägre hyresgräns och därmed ett större underlag för det statskommunala bostadsbidraget. Det betyder ett annat innehåll i de framtida bidragsvillkoren jämfört med vad som har gällt hittills.

När det gäller åldersgränsen är det klart att man kunde ha gjort som kommunisterna och sänkt den till 17 år. Nu har man gått ner från 20 till 18 år som den undre gräns då man blir bidragsberättigad. Men frågorna är föremål för belysning i det studiesociala sammanhanget. Man bör ha ett visst samband mellan olika villkor, och det gör att man kanske får vänta litet grand med ytterligare reformer på den punkten.

Beträffande inkomstgränserna, som fru Troedsson tog upp, vill jag

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

inte säga mer än att det här och i andra sammanhang har pekats på de väldiga bristerna. Vi har ingen bra mätare på människors betalningsförmåga. Utredningen har gjort en grundlig belysning av de kunskaper man har på det här området och försökt hitta någon väg ut ur dilemmat, som många andra försökte tidigare, men kom inte fram till något riktigt bra. Frågorna är därmed inte avförda, det pågår en socialpolitisk samordningsutredning. Eftersom dessa mått bör vara giltiga inte bara i ett sammanhang får man väl vänta litet med en omprövning, så att resultatet kan gälla ett större område. Jag kan inte få i min hjärna varför man nu skall göra ändringar för dem som kan ha underhållsbidrag eller bidragsförskott. Det är oftast människor med mycket små ekonomiska resurser, och för dem skall man alltså lägga dessa bidrag till inkomsten för att på så sätt kunna minska bostadsbidraget.

I de motioner som utgjorde underlag för reservationen fanns något som hette studiebidrag medtaget. Det är en tanke som jag tycker hade varit värd beaktande. Det var i moderaternas motion, om jag inte minns fel. Jag ber i så fall om ursäkt. Den tanken försvann i reservationen. Det hade varit något så när rättvist om man tagit med studiebidragen. Felaktigheterna i de nuvarande reglerna ligger inte främst bland dem som har bidrag utan på andra områden. Och att då ge sig till att ändra förhållandena för dem som behöver pengarna bäst tycker jag är stötande.

Min taletid är därmed ute och jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara upprepa att vi är eniga om höjningar och förbättringar i det föreliggande förslaget. Jag är naturligtvis glad att höra herr Bergman i Göteborg säga att vi måste arbeta för att få ett enhetligt system. Det problemet måste helt enkelt lösas.

Men jag kan inte komma ifrån att vi i avvaktan på det enhetliga systemet, som det naturligtvis tar viss tid att få fram ett beslut om, bör kunna göra dessa små ändringar och förbättringar för pensionärerna. Jag tänker då på samordningen av de olika bidragssystemen, som är utredd. Jag finner det stötande att vi inte kan besluta om detta och att vi skall låta pensionärerna vara i en sämre situation än yngre personer i samma ekonomiska läge.

Jag tycker också att det s. k. grundbeloppet till kommunerna skulle kunna vara ett steg på vägen. Det är att misstro kommunerna när man säger att man inte vet vad de kommer att göra med de här pengarna. Det betyder bara, säger herr Bergman, att vi slussar ut pengar till kommunerna utan att veta vad de kommer att använda dem till. Har man så stor misstro mot kommunerna kan vi ju här i riksdagen besluta om sådana regler som garanterar att pensionärerna får de här pengarna.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill med anledning av det herr Bergman i Göteborg

sade påpeka att när vi i reservationen tagit upp olika frågor är det inte, som herr Bergman uttryckte det, bara för att ta något av det "gottaste" i sammanhanget. Jag vill erinra om att för vänsterpartiet kommunisternas vidkommande är detta inte några nya förslag. Det är förslag som vi lagt fram år efter år och som vi nu upprepar då regeringen lagt en särskild proposition beträffande ändrade regler för bostadstillägg. Vi menar allvar med våra förslag och reservationer, vilka skulle innebära lättnader för kommunerna men framför allt för pensionärer, ungdomar och låginkomsttagare.

Herr Bergman i Göteborg anmärkte också på att jag hade återfallit i, som han uttryckte det, gamla åkommor när det gällde profitintressen osv. på bostadsmarknaden. Hade jag nöjt mig med att uppehålla mig vid det som bara gäller själva bostadsbidragen och deras utformning hade det tydligen varit bra, men när jag i sammanhanget påvisar orsakerna till de höga hyrorna och de höga boendekostnaderna och försöker anvisa vad som skall göras för att komma till rätta med dem är det inte bra längre, och då är tydligen herr Bergman inte med.

När det gäller den nedre hyresgränsen kan det tyckas att det inte är någon stor fråga i och för sig om vi skall bibehålla 300 kr. som nedre gräns. Herr Bergman säger att det har ju skett hyreshöjningar sedan den här gränsen fastställdes. Det var f. ö. 1974. Men över huvud taget finns det ju ingen anledning att höja gränsen, när det trots allt finns många människor som, om den nedre gränsen låg kvar vid 300 kr., skulle få visst bostadsbidrag men går miste om det med den 50 kr. högre gränsen.

Herr BERGMAN i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara kort säga till fru Olsson i Hölö att det innebär inga små justeringar om man erbjuder valfrihet för pensionärer att välja mellan olika bidragssystem. Det uppfattar jag som en stor sak, och det gjorde man också inom utredningarna.

Jag väntade mig just invändningen om misstro mot kommuner. Jag försökte själv avhålla mig från att breda ut mig på den punkten. Men kommunalmän är ju inte annorlunda än vi här. Några av oss fungerar ibland som kommunalmän, och då utnyttjar vi de möjligheter som finns. Det behöver inte innebära att vi försämrar för folk utan bara att vi kanaliserar pengarna på olika sätt.

Det är 3-4 miljarder som staten skulle överföra till kommunerna. Menar man något med grundbidraget skulle man kunna använda de pengarna mycket effektivare för folkpensionärerna.

När jag talade om det "gottaste" tänkte jag inte på herr Claeson, det skall jag villigt erkänna, utan jag tänkte på andra, och det tror jag också att herr Claeson kunde förstå.

De olika hyresgränser som har funnits för ensamstående och för andra hushåll var ju en oförklarlighet, som man måste ändra på. Och den frågan löste man som jag tycker på ett elegant sätt, så att man inte försämrade för någon men kunde förbättra för den stora grupp som kanske har de största behoven.

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman i Göteborg menar att jag har missuppfattat boendeutredningen. Det kanske var herr Bergman som missuppfattade mig. Jag tog fram exempel som utgick ifrån det lägsta belopp för taket för kommunalt bostadstillägg, som kommunerna själva förutsattes bestämma.

Herr Bergman anmärkte på att vi inte har tagit med studiebidragen när det gäller översyn av inkomstreglerna. Men såvitt jag förstår är det väl den grupp som skall titta över denna fråga obetaget såväl att se över studiebidragen som att föreslå ytterligare förbättringar när det gäller inkomstbegreppet. De förslag som läggs fram skall ju ändå underställas 1976/77 års riksdag.

Vidare sade herr Bergman att man i såväl utredningen som betänkandet hade erkänt brister när det gällde inkomstprövning och andra regler. Men man har – det var det jag fann så anmärkningsvärt – i betänkandet över huvud taget inte tagit upp påpekandet i en av de moderata motionerna om de orimliga marginaleffekter som blir följden av det här förslaget. Jag utgår från att herr Bergman i Göteborg håller med mig om att det måste vara fullständigt orimligt att det för t. ex. egenföretagare med flera barn – även med de regler som föreslås i den just framlagda propositionen – skall vara fullkomligt omöjligt att förbättra inkomsten över 50 000 kr.; marginaleffekterna blir över 100 %. Det är sådana effekter som jag tycker att det är mycket viktigt att man tar hänsyn till och gör allt för att försöka undvika.

Herr BERGMAN i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket glad om fru Troedsson tror att jag missuppfattat henne. Jag var inte ensam om det. Fru Dahl kom rusande till mig ögonblickligen och påpekade vad fru Troedsson sagt – och hon hade uppfattat det på samma sätt som jag. Eftersom fru Dahl varit med i utredningsarbetet och har större ansvar för det än jag har tror jag inte att det var en missuppfattning.

Vi har inte föreslagit något tak för pensionärerna utan vi har krävt att kommunerna skall betala minst 400 kr. – för att pensionärerna skall få rätt till valfrihet. Om fru Troedsson kallar det för tak skall hon nog inte lägga sig i frågor som har med bostadsbyggandet att göra.

Vidare vill jag bara påpeka att jag var ledsen att inte moderatkravet – om jag nu hade rätt – beträffande studiebidragen var med i reservationen.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Får jag till att börja med, med anledning av den senaste replikväxlingen, säga att jag uppfattade fru Troedsson på precis samma sätt som herr Bergman i Göteborg gjorde. Och fru Troedsson upprepade ju uttrycket "tak" i sitt senaste inlägg.

Jag vill verkligen understryka att vad utredningen föreslog – av två

skäl – var en *lagfäst miniminivå*, som kommunerna inte skulle få underskrida. Det ena skälet till att vi föreslog det var omsorgen om pensionärerna – önskan att skapa en grundtrygghet över hela landet. Det andra skälet var att det här förslaget var en förutsättning för att man också skulle kunna göra det möjligt för den grupp som – det är vi alla medvetna om – i dag kommer i kläm mellan systemen att välja mellan de system som i varje enskilt fall skulle slå ut bäst.

Det förslag som utredningen lade fram är inte det som återkommer i reservationerna. Det är detta – jämte det förhållandet att man inte har lyckats klara ut frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun och finansieringsfrågan – som gör att vi inte kan nå en lösning i detta sammanhang. Det var också vad utredningarna sade: En förutsättning är att man lyckas klara finansieringsfrågan och frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Vi hoppas alla att det skall hända någonting som löser de här problemen så snart som möjligt. Men en seriös politiker måste ändå veta att man i ärenden som med stora belopp berör frågan om kostnadsfördelning mellan stat och kommun inte kan förbigå det faktum att den problematiken måste få en konkret lösning. Det finns inget förslag till hur det skulle ske i hithörande reservationer. Det tycker vi faktiskt är litet anmärkningsvärt.

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang gärna ta upp en aspekt som inte har kommit fram i dagens debatt men som jag ser som mycket viktig. Bostadsbidraget är ett viktigt inslag i den sociala bostadspolitik. Det har det syftet att göra det möjligt för alla att oberoende av inkomst och försörjningsbörda ha den bostad de behöver. Men det är också ett mycket viktigt inslag i familjepolitiken – åtminstone för oss socialdemokrater.

Vi har ju ett familjepolitiskt program som riktar in sig på tre typer av åtgärder: för det första en utbyggnad av barnomsorgen i vid bemärkelse, för det andra förändringar i arbetslivet, som underlättar för föräldrar att kombinera rollen som förälder med ett yrkesarbete, och för det tredje en utbyggnad av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna. Vi vill koncentrera det ekonomiska stödet till barnfamiljerna och utnyttja resurserna dels till barnbidragen, dels till en utbyggnad av bostadsbidragen, dels också till en utbyggnad av föräldraförsäkringen.

Detta var tre punkter i det åttapunktsprogram för familjepolitiken som den socialdemokratiska partikongressen antog i höstas. De andra fem punkterna berör i stor utsträckning barnomsorgen, boendemiljön, föräldrautbildningen, skolan och fritiden. Också på de områdena har vi nu under våren i riksdagen fått behandla stora reformförslag.

Den proposition om bostadsbidragen som vi behandlar i dag är alltså ett viktigt led i förverkligandet av vårt familjepolitiska program. Vi ser den som särskilt betydelsefull därför att den har en sådan inriktning – till skillnad mot andra förslag som har förekommit i den familjepolitiska debatten – att den dels skall garantera barnfamiljerna den goda bostad de behöver, dels rikta stödet till dem som bäst behöver det. Ur för-

delningspolitisk synpunkt är alltså bostadsbidragen överlägsna t. ex. vårdnadsbidrag. De förslag om vårdnadsbidrag vi har fått ta ställning till i den offentliga debatten har ju varit så utformade att den som tjänar mycket pengar får behålla mer av det än den som tjänar litet pengar. När det gäller bostadsbidragen är effekten den motsatta.

Dessutom har de familjer som det ofta i debatten brukar framhållas vara angeläget att särskilt stödja – nämligen de som bor i glesbygder eller på orter med ensidigt näringsliv, där kvinnorna inte kan få arbete – mycket bättre nytta av bostadsbidraget än av vårdnadsbidraget, eftersom vårdnadsbidraget enligt de förslag som har presenterats bara utgår under en mycket kort tid. Det är mycket få av dessa familjer som har barn under tre år. Bostadsbidragen utgår under barnens hela uppväxttid och dessutom vid behov till låginkomsttagare utan barn. Vi ser alltså detta som ett mycket viktigt inslag i det familjepolitiska stödet till barnfamiljerna.

Jag kan erkänna att det, som utförligt har beskrivits i utredningarna, är synd att vi inte har några goda inkomstprövningsmetoder i dagens läge och att det också finns problem med marginaleffekterna. Samtidigt är det, som utredningarna påvisat, inte möjligt att lösa dessa problem om man inte ser dem i det stora sammanhanget, dvs. mot bakgrund av andra bidragsformer och av skattesystemet. Därför finns det ingen annan vettig väg att lösa denna problematik än att låta dels skatteutredningen, dels den socialpolitiska samordningsutredningen försöka knäcka dessa frågor om ett enhetligt inkomstbegrepp och om en samordning mellan skattesystemet och bidragssystemen, så att hänsynen till människors betalningsförmåga verkligen slår igenom bättre än vad som ibland är fallet i dag.

Får jag, herr talman, sedan ta upp en särskild fråga? Jag är mycket glad över att utskottet har ställt sig bakom förslaget från utskottets ordförande i motionen 2340 om att också föräldrar som inte har sina barn stadigvarande boende hos sig skall kunna få bostadsbidrag. Detta var en fråga som vi och inte minst jag själv fäste stort avseende vid i utredningsarbetet. Det är betydelsefullt att den löses om man skall kunna göra det möjligt för båda föräldrarna, när dessa inte lever samman, att ha en god kontakt med sina barn. Jag tror också att den är betydelsefull därför att den förälder, och ofta är det ju fortfarande mannen, som inte har vårdnaden om barnen inte sällan befinner sig i en social riskzon. Jag tror att innehavet av en god bostad kan underlätta för den här kategorin att skapa ett eget hushåll och att bygga upp en ny tillvaro för sig. Därför tycker jag att det är bra att utskottet i detta fall har ställt sig bakom motionen.

Får jag till sist säga några ord om behovet av en samordning på sikt och om en förenkling av administrationen på det här området? Det är i och för sig inte konstigt att vi i dag har så skilda system med så olika regler på det här området, eftersom systemen från början har vuxit fram successivt och med helt olika bakgrund. Bostadsbidragssystemen upp-

visar i dag stora olikheter, och det är också, som människorna upplever det, ganska mycket administrativt krångel förenat med bostadsbidragssystemen och ansökningsförfarandet. Därför är det angeläget att vi arbetar systematiskt för en samordning på sikt av bostadsbidragssystemen och att vi steg för steg försöker få till stånd en sådan samordning. Den kan inte åstadkommas plötsligt just därför att systemen är olika sinsemellan och därför att KBT-systemet dessutom är så olika från kommun till kommun. Det gäller ju inte bara utgående bidragsbelopp utan också andra saker.

Sedan tror jag att det är viktigt att vi – på det sätt som utredningarna, liksom också propositionen, understrukit – strävar efter att förenkla administrationen, att gå så långt som möjligt för att eliminera de besvärigheter som människor upplever i samband med ansökningsförfarandet: att på olika sätt förenkla inkomstbedömning och bidragsberäkning, bostadskostnadsberäkning osv. varvid det dessutom bör ske en samordning mellan systemen på det här området. Jag tror personligen fortfarande att det inte skulle vara några särskilda problem förenade med att omedelbart slopa kravet på årligt ansökningsförfarande, och jag noterar med stor tillfredsställelse vad utskottet har skrivit på denna punkt, nämligen: "Utskottet som anser en sådan översyn viktig finner det tillfredsställande att olika åtgärder undersöks som kan leda till att ett årligt ansökningsförfarande kan undvaras. Detta bör – enligt vad utredningarna anfört – vara möjligt bl. a. mot bakgrund av befintliga registeruppgifter." Jag delar den uppfattningen, och jag hoppas att det inte skall dröja länge innan en annan ordning i det här avseendet kan förverkligas. Samstämmiga uppgifter från allmänheten och från dem som på kommunal nivå hanterar de här systemen ger vid handen att ett årligt ansökningsförfarande i onödan krånglar till tillvaron för människor och att det i det stora flertalet fall inte behövs.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman i Göteborg och fru Dahl har blåst upp en storm i ett vattenglas om begreppet tak. Med tak menar man ute i kommunerna det högsta belopp som en pensionär kan få i bostadstillägg i den kommunen, innan avtrappningsregler och sådant sätts in. Jag sade uttryckligen, vilket också kommer att framgå av snabbprotokollet, att de här utredningarna har föreslagit att taket för kommunalt bostadsbidrag för pensionärer skulle sättas till minst 400 kr. i månaden. Så var det med den saken.

Sedan sjöng fru Dahl en bostadsbidragens höga visa och sade att bostadsbidragen var ofantligt mycket bättre än vårdnadsersättning. Men för oss, herr talman, är det inte fråga om alternativ. Vi är helt med på att man skall ha bostadsbidrag. Vi vill t. o. m. att de skall utformas bättre än vad som föreslagits i propositionen.

Men det räcker inte med detta. Bostadsbidragen trappas ju av – framför allt i litet större barnfamiljer – redan innan barnfamiljerna uppnått ens existensminimum. För att på alla sätt ge även familjer med låga inkomster så rimlig valfrihet som möjligt vill vi dessutom införa en vårdnadsersättning, i första hand för barn under tre år.

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket förvånad över fru Dahl, som försöker blåsa till strid när vi behandlar ett utskottsbetänkande där vi är helt eniga om utbyggnaden av bostadsstödet. Jag kan vara enig med fru Dahl också om åtgärder härutöver för barnfamiljerna, ökat ekonomiskt stöd och utbyggnad av barntillsynen.

Men jag vill också som fru Troedsson säga att det inte finns något som helst motsatsförhållande mellan bostadsbidrag och vårdnadsbidrag. När vi från centerpartiet för fram kraven på vårdnadsbidrag ser vi det närmast som en ersättning för den kortare arbetstid som vi fordrar att småbarnsföräldrar skall få laglig rätt till. Vi ser det som en ersättning för att vårda barn, en ersättning för ett arbete. Och eftersom ersättningen också skall beskattas så bortfaller detta med att ersättningen gynnar mäniskor med den bästa ekonomiska situationen.

Av någon anledning som man bara kan gissa sig till vill socialdemokraterna inte ens diskutera förslaget om sex timmars arbetsdag. Om man skall gissa varför, så är det väl därför att socialdemokraterna är så splittrade i denna fråga att de inte vill fatta några beslut.

Men än en gång, jag är mycket förvånad över att fru Dahl försöker blåsa till strid när vi har ett enigt utskottsbetänkande.

Herr HÄGELMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar inte fru Dahls beskrivning av vårdnadsbidraget. Jag vill dock inte uppta kammarens tid med att diskutera detta bidrag, som jag tycker ligger utanför det ärende som vi nu behandlar. Jag hänvisar till vad min partikamrat herr Romanus utförligt redovisade i kammaren i går.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag konstatera att det som fru Troedsson sade nu bekräftar att det på något sätt måste ha varit en begreppsförvirring, för det är det ju att kalla en miniminivå för ett tak. Sedan kanske vi kan lämna den frågan.

Jag vet inte varifrån man får intrycket att jag skulle vilja blåsa till strid när jag anför det som för oss är väsentligt att säga i sammanhanget, nämligen att bostadsbidraget för oss är ett viktigt inslag i det ekonomiska stöd som vi vill ge till barnfamiljerna och i vårt familjepolitiska program.

Det är faktiskt så att jag inte är ensam här i kammaren om att ha diskuterat hur den sammanlagda effekten blir av olika bidrag och skatteregler. I den här debatten har bl. a. fru Troedsson gjort det. Det förhåller

sig ju så att man naturligtvis måste diskutera alternativa användningar av de resurser som kan ställas till förfogande. Vårt förslag är så utformat att vi vill styra resurserna till de familjer som bäst behöver dem, inte minst med hjälp av bostadsbidragen.

Man kan aldrig komma ifrån att det vårdnadsbidrag som centern och moderaterna föreslår är så utformat att med skatte- och marginaffekter när det gäller bostadstillägg en höginkomsttagare får behålla mycket mer av det bidraget än vad en låginkomsttagare får.

Det är möjligt att ni inte alls har tänkt på den här effekten. Men de facto är det så att en 100 000-kronors-inkomsttagare får behålla 618 kr. i månaden, att en familj med hälften så stor inkomst, 50 000 kr., får behålla 483 kr. i månaden och att en ensamförälder som tjänar 40 000 kr. om året får behålla 221 kr. i månaden. Detta är ju ändå fakta som man inte kan komma ifrån.

Då kan ni naturligtvis säga att det är det här usla skattesystemet med sina marginaffekter – och marginaffekterna i bostadstilläggen – som bär skulden till detta. Men man kan väl inte sitta på två stolar på en gång. Man måste se till vad familjen får netto i sin hand. Och med det förslag till vårdnadsbidrag som ni lagt fram får alltså den som tjänar litet och har stora behov mindre i sin hand än den som inte har så stort behov av det här stödet.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att fru Dahl försöker bevisa litet för mycket. Det exempel som fru Dahl drar i varenda debatt som jag hört fru Dahl delta i på sistone, om hur mycket som blir kvar av vårdnadsersättningen, är just en konsekvens av att bostadsbidragens utformning lämnar åtskilligt övrigt att önska. Jag hoppas att t. o. m. fru Dahl skall inse detta till sist, så att vi får bostadstillägg som utformas på ett sådant sätt att de ger dem mest som behöver bostadsbidragen bäst.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Men det är ju just en sådan utformning som vårt förslag till bostadsbidrag har, till skillnad mot förslaget till vårdnadsersättning. För att man skall få en samlad lösning måste vi avvakta arbetet i skatteutredningen och i den socialpolitiska samordningsutredningen. Innan dessa utredningar har lagt fram sina förslag och vi har fattat beslut på grundval av dem så måste vi lägga förslag som utgår från dagens verklighet. Vi har då lagt fram förslag som gynnar dem mest som har de lägsta inkomsterna och den största försörjningsbördan. Men ert vårdnadsbidrag bortser ju helt från detta, vare sig ni har glömt bort att tänka på det eller har struntat i att det har blivit sådana här effekter.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! I detta betänkande från civilutskottet behandlas bl. a. motionen 1975/76:2342, som jag har väckt tillsammans med några cen-

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

terkolleger. I denna motion redovisar vi bl. a. att Hyresgästernas riksförbund i sitt remissyttrande över utredningsförslaget hävdade att relationen mellan inkomst och hyra, dvs. hyresprocenten efter bidrag, bör vara lägre ju fler barn som finns i hushållet, lägre för hushåll med två vuxna än för hushåll med en vuxen samt lägre ju lägre inkomsten är. Föreningen Familj och rätt har i sitt remissyttrande varit inne på precis samma tankegångar.

Departementschefen har på flera punkter frångått utredningens förslag, och man kan därför undra om han har tillgodosett bl. a. HSB:s önskemål. Det skulle man kunna tro när man läser vad han själv skriver i propositionen. Han framhåller att syftet med en inkomstprövning av bostadsbidragen är att anpassa bidragen till hushållens ekonomiska bärkraft. Men tyvärr finner vi i likhet med exempelvis föreningen Familj och rätt att propositionens förslag inte tillgodoser detta syfte. Tvärtom torde man kunna hävda att förslaget direkt gynnar familjer med bättre bärkraft, eftersom man inte gör någon åtskillnad mellan familjer med en eller två vuxna. Vi är väl medvetna om att en millimeterrättvisa knappast kan åstadkommas utan enorma administrativa kostnader. Men nog måste hyresbetalningsförmågan vara avhängig av hur många personer som skall leva på den aktuella taxerade inkomsten.

Vad utskottet skriver på s. 10 beträffande vår motion är litet förvånande:

”De tankegångar som ligger bakom förslaget i motionen om olika behandling beträffande inkomstprövningen av hushållen med barn med hänvisning till om dessa består av en eller två vuxna överensstämmer inte med de av utskottet ovan accepterade principerna om bl. a. utrymmesnormens utformning.”

Vi har över huvud taget aldrig resonerat om utrymmesnormen i vår motion. Vad vi har resonerat om är betalningsförmågan. Att – som departementschefen och som nu också utskottet gör – helt bortse från om det är fyra eller tre personer, alltså en person mer eller mindre, som skall leva på en angiven taxerad inkomst vid en och samma hyresnivå leder till direkta orättvisor.

Därtill kommer att det här förhållandet egentligen stimulerar till den form av skenbosättning som tyvärr florerar – antagligen mest i storstäderna – för att man skall få högre bostadstillägg än man egentligen är berättigad till. Två ogifta föräldrar bor i verkligheten tillsammans, men ofta anger mamman att hon bor ensam med sitt barn i den aktuella lägenheten och får då bostadstillägg med hänsyn till sin egen inkomst och till den hyra det gäller. Fadern mantalskriver sig antingen hos sina föräldrar eller i ett rum någonstans ute på staden, trots att han i verkligheten bor ihop med modern. Han får då rätt att göra avdrag för underhåll till eget barn.

Jag är medveten om att en ändring av bidragsbestämmelserna i den riktning som vi föreslagit i motionen ingalunda eliminerar dessa ojusta åtgärder, som naturligtvis utskottet ingalunda ställer sig bakom. Men

jag menar att enligt våra förslag blir det mindre lönsamt att göra sådana här transaktioner, och därmed borde ett system av detta slag också verka i viss mån återhållande. Nu skriver utskottet: "Som ovan framgått utreds frågan om ett enhetligt begrepp vid inkomstprövning." Jag får väl ställa mina förhoppningar till att man i det sammanhanget ser över dessa bestämmelser och försöker skapa litet större rättvisa olika grupper emellan.

Jag har för dagen inget annat yrkande än utskottets.

Herr HYLTANDER (fp):

Herr talman! Folkpartiets föregångare tog på sin tid initiativ till och medverkade aktivt till genomförandet av folkpensioneringen. Folkpartiet har sedan dess fullföljt de goda traditionerna och konsekvent arbetat för förbättrade villkor för pensionärerna. Under senare år har kontinuerligt väckts ett antal motioner från vårt håll i detta syfte, och glädjande nog kan man också konstatera att en del av dem så småningom vunnit allmän anslutning och kunnat leda till beslut i riksdagen.

Samma intresse och arbete från vårt håll gäller även barnfamiljerna och deras förbättrade villkor.

Men att mycket återstår att förbättra visar sig ju på de här områdena genom det stora antal motioner som har väckts i föreliggande ärende och sedan följts upp genom anmälan av avvikande meningar och avgivande av reservationer. Inflationen har här såväl som på andra områden där det gäller pengar och ekonomi ställt till med bekymmer och problem, försämrat villkoren och urholkat gällande förmåner för de nämnda kategorierna. Med den snabbare utveckling inflationen haft under senare år har ju dessa bekymmer och problem ytterligare ökats. Detta gäller så gott som alla de frågor som föranlett avvikande meningar vid socialförsäkringsutskottets yttrande till civilutskottet och som tagits upp i reservationer till civilutskottets betänkande.

Med detta vill jag även deklarerat, herr talman, att jag vidhåller den inställning som jag givit uttryck åt i den med 6 betecknade avvikande meningen vid socialförsäkringsutskottets yttrande. Jag kommer att rösta för reservationen 5 vid civilutskottets betänkande, i vilken mina tankegångar följs upp, trots att det inte finns något folkpartinamn på den.

Sakfrågan har ju belysts i tidigare inlägg, varför jag avstår från att upprepa synpunkterna.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 1 a, 4, 5, 6 och 7.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag vill börja med att något kommentera reservationen 1, även om den har varit livlig debatterad tidigare.

Reservationen handlar om ett gammalt vpk-krav som nu har vunnit terräng. Jag har själv sex år i följd varit med om att motionera i den frågan, och jag har talat för den, men först under det senaste året har förslaget vunnit fler anhängare här i riksdagen. Tyvärr har det inte blivit

någon majoritet för förslaget, men behandlingen har ändå delvis nu blivit en framgång, och efter fru Troedssons inlägg förstår jag inte varför moderaterna inte har kunnat ställa sig bakom kravet. Fru Troedssons argumentation gick ju ut på att statsbidrag till pensionstillägg också ger de rika kommunerna mer pengar, vilket är överflödigt. Hon menade vidare att det behövs kraftigare åtgärder. Men det bästa behöver ju inte vara det godas fiende. Det är klart att kommuner med många pensionärer får mera bidrag, men det måste ju verka i rätt riktning.

Utskottets vice ordförande herr Bergman i Göteborg kommenterade reservationen, och jag kan delvis ge honom rätt. Han menade att statsbidraget bara kan bli ett allmänt kommunalekonomiskt stöd, och då är det inte så angeläget. Man kan använda pengarna på bättre sätt, om man verkligen vill hjälpa folkpensionärerna. I våra reservationer har vi kanske inte i vpk framhållit tillräckligt starkt att ett statsbidrag till kommunerna för kommunalt bostadstillägg måste knytas an till ett krav om lägsta nivå på det kommunala bostadstillägget för pensionärerna. Vi har tidigare alltid kopplat samman de två kraven att man dels skall stärka kommunernas möjligheter att betala ut kommunalt bostadstillägg till pensionärerna, dels att det måste vara en god lägsta nivå på de bidrag som utgår.

Slutligen också några ord om reservationen 6, som man tidigare här både har talat om och yrkat bifall till. Den handlar om att förbättra för pensionärer med begränsade sidoinkomster. De begränsningar som där finns, 2 000 kr. för ensamstående och 1 500 kr. för gift pensionär, infördes 1969. De är nu helt otidsenliga. Därför handlar det nu om att förbättra marginaleffekterna. Och efter allt tal och alla skrivelser i olika tidningar om de effekterna förstår jag inte att inte övriga partier kan stödja det kravet. Det är ju inga marginaleffekter som gäller höga inkomstagare utan det är fråga om helt vanliga biinkomster som pensionärer kan ha.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen 6.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 a av fru Olsson i Hölö m. fl. samt 3:o) reservationen nr 1 b av herr Claeson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Olsson i Hölö begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Claeson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 1 antar reservationen nr 1 a av fru Olsson i Hölö m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 1 b av herr Claeson.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 104
Nej - 17
Avstår - 168

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 a av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Olsson i Hölö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 172
Nej - 117

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Claeson, och förklarades den förra-propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 16

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Claeson och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Olsson i Hölö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144

Nej - 145

Mom. 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Olsson i Hölö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Olsson i Hölö begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 125
Avstår - 1

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Bostadsbidrag

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Strömberg i Botkyrka och Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hägelmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 11 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herrar Strömberg i Botkyrka och Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hägelmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 247
Nej - 42

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Olsson i Hölö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 12 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 145

Fredagen den
7 maj 1976

*Jordförvärvslag-
stiftningen*

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 13 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273

Nej - 16

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 15-20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 11 Jordförvärvslagstiftningen

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1975/76:36 med anledning av motioner om jordförvärvslagstiftningen m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:623 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställdes

1. att riksdagen beslutade a) att i avvaktan på jordförvärvsutredningens förslag och därav föranledda beslut upphäva 4 § andra stycket punkt 1 i jordförvärvslagen, b) att ge sin anslutning till de allmänna synpunkter rörande bl. a. jordförvärvslagstiftningens syfte och utformning som redovisades i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla b) att motionen överlämnades till bl. a. jordförvärvsutredningen,

1975/76:817 av fru Berglund m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag till sådan ändring i jordhävdslagen som syftade till att tidsbegränsningen slopades,

1975/76:828 av herrar Pettersson i Örebro (c) och Larsson i Öskevik (c), vari hemställt att riksdagen beslutade om sådan ändring av jordförvärvslagen att överlåtelser av jordbruksföretag i bolagsform blev föremål för lantbruksnämnds prövning,

1975/76:887 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen beslutade

3. att uttala sig för att jordförvärvslagen och/eller expropriationslagen ändrades så att den möjliggjorde för speciellt kommunerna i det inre stödområdet att förvärva större skogsfastigheter till rimliga priser,

4. att uttala sig för att ekonomiskt svaga kommuner i det inre stödområdet erhöi statliga lån till låg ränta för förvärv av sådana fastigheter,

1975/76:1653 av herrar Enlund (fp) och Jonsson i Mora (fp), vari hemställt

1. att riksdagen hos regeringen begärde förslag om obligatoriskt samrådsförfarande mellan kommun och lantbruksnämnd vid kommunala förvärv av jord- och skogsmark,

2. att riksdagen beslutade att i avvaktan på de förslag som kunde föranledas av jordförvärvsutredningens arbete upphäva 4 § andra stycket punkt 1 i jordförvärvslagen,

1975/76:1673 av herrar Håkansson i Rönneberga (c) och Gustavsson i Alvesta (c), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde att jordförvärvsutredningen fick i uppdrag att stärka arrendators möjlighet att köpa den arrenderade gården om denna skulle bli till salu,

1975/76:1741 av herr Ångström m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen beslutade att i avvaktan på jordförvärvsutredningens förslag och därav föranledda beslut upphäva 4 § andra stycket punkt 1 i jordförvärvslagen (yrkandet 8), och

1975/76:2023 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen skulle

2. hos regeringen begära att jordförvärvsutredningen fick i uppdrag att utreda frågan om dels försäljning av stat och kommun tillhörig jord- och skogsbruksmark, dels förvärvstillståndsprövning av kommunala markförvärv, allt i enlighet med vad i motionen 1979 anförts,

4. begära att regeringen gav jordförvärvsutredningen tilläggsdirektiv för att förebygga att lagstiftningen utformades så, att enbart den omständigheten att viss köpare skulle kunna påstås ha större förutsättningar för effektiv jordbruksdrift än andra skulle ge honom företräde till förvärv framför aktiv jordbrukare.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

Fredagen den
7 maj 1976

*Jordförvärvslag-
stiftningen*

1. anse motionerna
 - a. 1975/76:623, yrkandet 1 a,
 - b. 1975/76:1653, yrkandet 2, och 1975/76:1741, yrkandet 8, besvarade med vad utskottet anförde,
2. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde beträffande överlämnande till jordförvärvsutredningen av motionerna
 - a. 1975/76:623, yrkandena 1 b och 3 b såvitt nu var i fråga,
 - b. 1975/76:817,
 - c. 1975/76:828,
 - d. 1975/76:887, yrkandena 3 och 4,
 - e. 1975/76:1653, yrkandet 1,
 - f. 1975/76:1673 och
 - g. 1975/76:2023, yrkandena 2 och 4.

Reservation hade avgivits av herr Larsson i Borrby (c), fru Olsson i Helsingborg (c), herrar Wachtmeister i Johannishus (m) och Johansson i Holmgården (c), fru Fredrikson (c) samt herrar Leuchovius (m) och Enlund (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anförde med anledning av motionerna 1975/76:623, yrkandet 1 a, 1975/76:1653, yrkandet 2, och 1975/76:1741, yrkandet 8.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Den jordförvärvslag som genomfördes 1965 under mycket stort motstånd från centern blev aldrig någon riktig fullträff. Tvärtom har vi alltmer smärtsamt erfarit att en hel del av de effekter som centern den gången varnade för också blev följden av lagens genomförande.

Jag lyssnade med ett visst intresse till en del kommentarer som jordbruksministern gjorde i Sveriges Radio i söndags morse beträffande de förväntningar med vilka man motser den nu sittande jordförvärvslagsutredningens betänkande. En del av uttalandena förvånade mig, men av tidsskäl skall jag inte ta upp dem nu.

1965 års jordförvärvslag fick en så ofördelaktig effekt på prisnivån för mark att konsekvenserna för unga jordbrukares möjligheter att skaffa mark blev rent av förödande. Detta var naturligtvis orsaken till att departementet för ett par år sedan tillsatte en utredning som skall se över den här lagstiftningen. Utredningen har fått mycket vida direktiv. Trots det har en lång rad motioner framfört synpunkter på vad som borde hända med jordförvärvslagen och vad som borde hända under den tid som utredningsarbetet pågår. Jag skulle för tids vinnande bara vilja säga att motionerna omspanner ett mycket stort fält, t. ex. införande av markäggande genom aktier, samråd mellan kommun och lantbruksnämnd i samband med markförvärv och arrendatorers optionsrätt.

De motioner som tidigare behandlats i riksdagen och som på utskottets förslag överförts till utredningen har vi funnit vara besvarade med denna åtgärd. Nu finns det ytterligare något halvt dussin motioner som utskottet

tycker har kommit med nya vinklingar och bedömningar av problemet. Utskottet har därför föreslagit att också de motionerna skall överlämnas till den sittande jordförvärvsutredningen.

Om det som jag nu sagt har utskottet varit enigt, men på en punkt – om vad som skall hända med fjärde paragrafen andra stycket, punkten 1 i den nya jordförvärvslagen – råder det delade meningar. Det är den paragraf som, när jordförvärvslagen togs 1965, egentligen innebar den gamla bolagsförbudslagens upphävande. Med stöd av den paragrafen sker det nu markförvärv som har oroat en rad motionärer. De har då velat tänka sig den lösningen att man under utredningsarbetets gång skulle skapa ett provisorium och upphäva bestämmelsen i 4 § första stycket, punkt 1.

Det är i stort sett detta som reservationen till betänkandet nr 36 handlar om. Tre partier har enats om reservationen, som i sin väsentligaste del lyder: "Enligt utskottets mening är det absolut nödvändigt att regeringen och vederbörande myndigheter härvidlag, i avvaktan på resultatet av jordförvärvsutredningens arbete, tar till vara alla möjligheter att hindra en prisutveckling på förevarande fastighetsmarknad som i olyckligaste fall skulle kunna bli förödande för de enskilda jordbrukarnas möjligheter att etablera sig och vidareutveckla sina företag."

Utskottets juridiske expert fann det inte möjligt att, som motionärerna föreslagit, bara stryka ett avsnitt i lagparagrafen. Vi anser att reservationens förslag är en i förhållande till utskottsmajoritetens skrivning väldigt kraftig förstärkning av möjligheterna för ansvariga myndigheter att skärpa tillämpningen av nu gällande lag på dessa punkter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den till betänkandet nr 36 fogade reservationen och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! För oss som representerar moderata samlingspartiet är det något av en huvudfråga i vår ideologiska strävan att garantera den enskildes rätt att äga och bruka mark. Det finns ju en jordförvärvslagstiftning här i landet, och vi är också väl medvetna om att förvärvet av jord måste regleras. Vi vet också, vilket bl. a. framgått av utskottsordförandens inlägg, att det f. n. råder vissa missförhållanden på det här området genom att konkurrensen blivit snedvriden. Det innebär i många fall utomordentliga svårigheter för aktiva jordbrukare att konkurrera som köpare.

Grunden till detta kommer man i och för sig inte åt genom ändring av jordförvärvslagstiftningen, för bakom den utvecklingen ligger den accelererande inflationen och därmed följande flykt till realvärden. Vi har dessutom en krånglig och komplicerad skattelagstiftning, som innebär att en del köparkategorier har vissa favörer i verkligheten. Men jag vill

Fredagen den
7 maj 1976

*Jordförvärvslag-
stiftningen*

betona att det inte bara är de kapitalstarka privata köparna, oavsett om det är fysiska eller juridiska personer, som här medverkat till prishöjningarna. Även samhället genom domänverket och framför allt kommunerna har gjort det. Just kommunernas markköp har på ett avgörande sätt bidragit till de stegrade markvärdena. Därför har vi från moderata samlingspartiet i motion krävt bl. a. att man skall slopa den kommunala förköpsrätten och att även kommunernas förvärv skall prövas av lantbruksnämnderna i precis samma ordning som gäller andra köpare.

Vi hoppas att utredningen kan komma med ett förslag redan nästa år. Utredningen har att ta hänsyn till de synpunkter som framförts i motionerna. Min förhoppning är att man skall komma fram till en sådan ordning att alla köparkategorier, oavsett om de är privata eller samhällseliga, skall ha samma konkurrensvillkor.

Jag har också tagit del av en utskrift av de uttalanden jordbruksministern Lundkvist gjort i radion. Statsrådet är inte i kammaren i dag så har han inte tillfälle att kommentera dem. Men om han gör den tolkningen av direktiven till jordförvärvsutredningen som framgår av den här utskriften kan jag redan – även om jag själv inte sitter i utredningen – avisera att vi från moderata samlingspartiet inte kan vara med om att den kommande jordförvärvslagen skall användas som ett instrument för att socialisera vissa delar av den svenska bondejorden. Det är nämligen det jag tolkar som det egentliga innehållet i jordbruksministerns uttalande.

Jag räknar med att det vid något annat tillfälle skall bli möjligt för statsrådet Lundkvist att inför riksdagen klarare och mer konkret deklarerat vart han syftar.

Med detta, herr talman, ber även jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till jordbruksutskottets betänkande nr 36.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Jordförvärvslagstiftningen bör tillgodose följande tre krav.

1. Lagen bör främja ett effektivt jord- och skogsbruk i vårt land.
2. Den bör ge företräde åt den som själv ämnar bruka marken och tar väl vara på dess produktionsförmåga.
3. Den bör motverka prisstegringar och spekulationsaffärer med jordbruks- och skogsmark.

Fyller den nuvarande jordförvärvslagstiftningen och tillhörande tillämpningsföreskrifter dessa krav? Det är den frågan jordbruksutskottet haft att fundera över vid behandlingen av motionsyrkanden från samtliga oppositionspartier angående slopandet av 4 § andra stycket p. 1 i jordförvärvslagen.

Huvudregel är att lantbruksnämnden kan vägra förvärvstillstånd om förvärvaren inte själv varaktigt ämnar driva jordbruk eller skogsbruk på egendomen. Men enligt den punkt som vi motionärer vill ta bort ur jordförvärvslagen får den huvudregeln inte återopas om köparen är ett s. k. förädlingsföretag, t. ex. ett sågverksbolag eller en annan föräd-

lingsindustri som i den egna rörelsen utnyttjar produkter från egendomen.

Utskottsmajoriteten tycker det är tillräckligt att motionerna anses besvarade, och att det redan enligt nu gällande ordning finns möjligheter att motverka spekulationsköp och även att vara restriktiv när det gäller förädlingsindustriernas förvärv. Utskottet litar på att regeringen och lantbruksstyrelsen skall ta de ytterligare initiativ som kan behövas medan vi väntar på resultatet av jordförvärvsutredningens arbete.

Vi reservanter är inte övertygade om att det räcker med detta. Vi vill ha en klar viljeyttring från riksdagens sida. Det har utskottets ordförande redan citerat. Vi anser det absolut nödvändigt att regeringen och ifrågavarande myndigheter tar till vara alla möjligheter att motverka fortsatta prisstegringar på jordbruks- och skogsfastigheter.

Den som skall ägna hela sitt liv åt jordbruket kan inte bygga sina beräkningar på inflationen. Han måste utgå från att driften på gården skall orka bära räntor och amorteringar och dessutom räcka till familjens uppehälle.

Priset på jordbruksfastigheter har stigit mycket snabbare än den allmänna prisnivån. Om vi utgår från index 100 år 1957 har priset på jordbruksfastigheter i riket i dess helhet fram till 1973 stigit till 250, i Malmöhus län till 300 och i Jönköpings län till 260. Konsumentprisindex har under samma tid stigit från 100 till 190. I Norrbotten har dock prisstegringen stannat vid 175.

Liksom utskottsmajoriteten understryker vi i reservationen att jordförvärvsutredningen bör påskynda sitt arbete. I förhoppning att resultatet av utredningen inte skall ligga alltför avlägset har vi avstått från att yrka på ett direkt beslut om ändring i jordförvärvslagen. Men vi är övertygade om att det är nödvändigt med en skärpning av lagtillämpningen under väntetiden. Det är detta som vi vill ge regeringen till känna, och därför har vi reserverat oss.

Prisutvecklingen är oroande, och svårigheterna för aktiva brukare av jord och skog att förvärva mark har ständigt ökat. Ett bifall till reservationen är därför välmotiverat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid jordbruksutskottets betänkande nr 36.

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! De principiella värderingar som ligger bakom den nuvarande jordförvärvslagen och de som kan komma att ligga bakom en blivande lag skall jag inte ta upp till diskussion i denna debatt. Vi får tillfälle att diskutera dem när jordförvärvsutredningen har lagt fram sitt betänkande.

Men när det gäller att bryta utvecklingen mot en allt högre prisnivå för jordbruks- och skogsfastigheter är riksdagspartierna eniga. Det kan man utläsa i jordbruksutskottets betänkande nr 36, såväl av majoritetskrivningen som av reservationen. Att regeringens inställning är densamma i denna fråga framgår bl. a. av direktiven till jordförvärvsutred-

ningen.

I samma syfte skärptes anvisningarna till jordförvärvslagens tillämpning under år 1975 av lantbruksstyrelsen.

Det är också de redovisade skälen som ligger bakom förslagen i centerns partimotion 1975/76:623 och folkpartimotionerna 1653 och 1741. I motionerna föreslås att riksdagen omedelbart skall upphäva 4 § andra stycket punkten 1 i jordförvärvslagen utan särskild utredning.

Av flera skäl har utskottet inte kunnat tillstyrka motionerna. För det första skulle åtgärden leda till att företag hindrades att förvärva mark och att man återigen införde bolagsförbudet. För det andra skulle det leda till icke önskvärda konsekvenser för industriell verksamhet i glesbygderna. För det tredje ingår en prövning av dessa frågor i jordförvärvsutredningens arbete, och dess betänkande väntas nästa år. Att redan nu tillgripa så drastiska åtgärder som föreslås i motionerna – utan att invänta den allsidiga prövning av dessa frågor som skall göras i utredningen – vore enligt vår mening förhastat.

Däremot anser utskottet att det inom ramen för nuvarande jordförvärvslag bör finnas utrymme för en skärpt tillämpning dels för att hindra spekulationsköp, dels för att ge den aktive jordbrukaren en starkare ställning gentemot företagen när det gäller förvärv av mark.

De skäl som utskottet har för sin mening, att det bör finnas utrymme för ytterligare en skärpning i tillämpningen av jordförvärvslagen i berörda delar, är hämtade ur lagens förarbeten. De finns redovisade i utskotts-
betänkandet. Jag skall därför inte upprepa dem.

Om riksdagen beslutar i enlighet med utskotts-
betänkandet, får regeringen och lantbruksstyrelsen ökade möjligheter att skärpa tillämpningen av jordförvärvslagen på förevarande områden. Utskottet utgår ifrån att såväl regeringen som lantbruksstyrelsen vidtar de åtgärder som kan befinnas påkallade i avvaktan på jordförvärvsutredningens överväganden.

Något förslag av annan innebörd har de borgerliga reservanterna, såvitt jag kan förstå, inte lagt fram. De har inte funnit skäl att bifalla motionskraven. Herr Larsson i Borrby har förklarat att det skulle bero på juridiska komplikationer, och jag skall inte bestrida att det kan vara så. Men jag konstaterar samtidigt att kraven i motionerna inte överensstämmer med de synpunkter som är framförda i moderata samlingspartiets partimotion, där man redovisar en helt annan principiell syn. Där sägs bl. a. följande:

”Konkurrensen om jordbruksmark bör för olika köpkategorier i princip ske på lika villkor. Om någon köpargrupp skall ges större möjligheter än andra att köpa jordbruksfastigheter, framstår det för moderata samlingspartiet som naturligt, att de aktiva lantbrukarnas köp skall underlättas.”

Detta stämmer överens med de värderingar som herr Krönmark från denna talarstol nyss har givit till känna.

Då är det helt klart att de praktiska konsekvenserna av motionärernas förslag skulle strida emot de principer som moderaterna redovisat i sin

partimotion. Måhända är det ytterligare ett skäl till att de borgerliga ledamöterna i utskottet enats om en reservation som i sakfrågan inte kräver åtgärder som sträcker sig längre än vad utskottet i övrigt har förordat.

Jag har litet svårt att instämma med utskottsordföranden när han säger att vi på en punkt är oeniga inom utskottet. I sakfrågan innebär såväl utskottets som reservanternas uttalande i princip samma sak. Man har bara olika sätt att uttrycka sig på.

Men på en punkt skiljer sig utskottets majoritet och reservanterna rätt väsentligt. Utskottet har understrukt att de förändringar som kan komma att ske när det gäller markförvärven inte får vara av den karaktären att de kan leda till icke önskvärda konsekvenser för industriell verksamhet i glesbygderna.

Jag beklagar att de borgerliga ledamöterna i utskottet inte har funnit det angeläget att göra samma uttalande.

Till sist, herr talman, vill jag bara göra en liten kommentar.

Om någon ur jordförvärvsutredningens direktiv kan utläsa en ambition hos socialdemokraterna att socialisera den svenska bondejorden, får vi kanske lov att upprepa talet om att se spöken mitt på ljusa dagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till jordbruksutskottets betänkande 36.

Herr LARSSON i Borrby (c) kort genmäle:

Herr talman! Det kunde vara nog så intressant att ta upp en debatt om principerna för morgondagens jordförvärvslagstiftning, men jag tycker – i likhet med någon talare tidigare – att vi inte skall göra det i dag, för tids vinnande. Vi får tillfälle till det senare.

Jag ser emellertid ogärna att någon av talarna här tolkar de principer jag vill företräda. Det skall jag be att få göra själv så småningom. Det gäller också den reservation som är fogad till betänkandet. Herr Lindberg får stå för sina tolkningar själv.

Jag vill än en gång framhålla att vi har den uppfattningen att de formuleringar som finns i reservationen och som tillkommit med rådgivning av vårt förnämliga kanslis juridiska expertis snabbare leder till resultat i den fråga vi avser.

Beträffande de spöken herr Lindberg talar om vill jag inte uttrycka mig så. Jag talade om herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och hans sätt att tolka förväntningarna på en jordförvärvslagstiftning. Det handlade alltså inte om direktiven, herr Lindberg, men det var vissa tolkningar där som gjorde mig förvånad.

Till slut vill jag, herr talman, när jag nu uttrycker förhoppningen att reservationen skall vinna kammarens bifall, passa på att säga att det då i hemställan bör stå motionen 1751, yrkandet 8, och inte 1471 som Tryckfels-Nilsson fått det till.

Fredagen den
7 maj 1976

*Jordförvärvslag-
stiftningen*

Herr ENLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg har sagt att vi är överens om att en skärpning är nödvändig. Detta står också klart uttalat i direktiven till jordförvärvsutredningen.

Men nu är frågan vad som bör hända fram till dess resultatet av jordförvärvsutredningen föreligger. Där finns en skillnad mellan utskotts-majoritetens skrivning och reservationen. Majoriteten hoppas på att regeringen och lanbruksstyrelsen skall vidta de ytterligare åtgärder som behövs. Vi reser däremot vill gärna ha en viljeyttring i detta hänseende från riksdagens sida, och det uttrycks i reservationen. Om man nämligen väntar sig en skärpning framöver, som direktiven syftar till, då finns det en risk för att man under väntetiden får en utveckling mot starkt ökade priser på jordbruksfastigheter. Det vill vi gärna motverka.

Vi vet också att det finns variationer i tillämpningen av de nuvarande bestämmelserna.

Ett uttalande från riksdagens sida kan därför enligt vår mening vara väl motiverat.

Herr KRÖNMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg relaterade fullt korrekt moderata samlingspartiets principiella syn. Vi säger att olika köpkategorier skall i princip ha samma villkor. Vad jag nämnde var bl. a. att inflationen och den gällande skattelagstiftningen innebär att vissa kategorier är favoriserade. Då finns inte lika villkor.

Herr Lindberg hade också vänligheten att läsa upp fortsättningen av motionen. Vi är beredda att prioritera familj jordbruken. Vi anser att de aktiva jordbrukarna genom jordförvärvslagen skall ha en prioriterad ställning. Det lika konkurrensvillkoret skall vara den allmänna förutsättningen.

Det väsentliga för oss är att skapa förutsättningar för att den som brukar marken också skall ha tillfälle att äga den i så stor utsträckning som möjligt. Det var bl. a. därför jag vände mig mot det som kunde intolkas i jordbruksministerns inlägg i radio, att större delen av marken skall vara i samhällets ägo.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte kommentera det sagda nämnvärt. Herr Larsson i Borby vill ha sin egen tolkning av vad som står i reservationen. Det får han gärna ha. Jag har min tolkning av det hela. Jag påstår att utskottets majoritetsskrivning och reservationen innehåller samma krav. Man uttrycker sig med olika ord. Sedan är skillnaden att reservationen föreslår riksdagen att göra en framställning till regeringen i en skrivelse, vilket vi inte begär i majoritetens förslag. Vi litar på att regeringen kommer att handla ändå.

Jag har inte kunnat göra annat än att för intresserade kammarledamöter läsa utskottsbetänkandet och reservationen. Då får var och en själv bilda sig en uppfattning om huruvida kraven på åtgärder skiljer sig eller ej.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill – i likhet med herr Larsson i Borrby – helst själv tolka innebörden av vad jag säger och i varje fall inte bli misstolkad, som jag upplevt att jag blev när jag lyssnade till herr Krönmark. Herr Krönmark ville göra gällande att jag i ett radioprogram hade sagt att vi skulle använda den nya jordförvärvslag som vi kan komma fram till för att socialisera bondejord.

Det var ett problem som jag tog upp och som jag inte kan nonchalera. Möjligen tycker inte herr Krönmark att problemet är lika angeläget att lösa. Det gäller hur man skall skapa möjligheter för att ge den, som är mest lämpad därtill, möjligheter att bruka jorden, oberoende av om han eller hon kan ärva eller förvärva marken. Jag påpekade att vi förmodligen också i framtiden måste räkna med att ha arrendemark till förfogande för det ändamålet. I det sammanhanget kan man fundera över i vilken mån det är fördelaktigt för den som skall arrendera mark att arrendera av en privat markägare som inte själv vill bruka marken, eller om det vore fördelaktigare att arrendera marken av samhället. Det är den frågeställningen vi kommer att stå inför.

Om jag minns rätt sade jag i detta radioprogram att i vilken omfattning samhället behöver bedriva en aktiv markpolitik blir beroende av på vilket sätt vi vill nå detta mål. Det framstod för mig som utomordentligt angeläget att trygga bruksrätten även för dem som inte kan ärva eller förvärva mark. Jag tycker det är ett riktigt mål även på jordbruksnäringens område att försöka komma fram till att den som är mest lämpad för att driva jordbruk också skall få den möjligheten.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! De principiella tolkningarna av dels utredningsdirektiven, dels den intervju som har återopats här och som nu statsrådet kommenterat är i stora drag sådana att jag inte har anledning att argumentera emot dem. Men jag måste ändå säga att det var ett ganska skickligt urval ur intervjun.

Anledningen till att jag tog upp detta i debatten var en formulering i intervjun. Statsrådet Lundkvist tillbakavisade under remissdebatten på ett mycket kraftfullt sätt de förslag och funderingar som kommit från LO-håll. Mot bakgrunden av detta blev jag litet orolig när radioreportern ställer frågan i ungefär samma punkt och säger: "Men ett ökat samhällsägande är någonting annat än en total marksocialisering, och det är du inte främmande för?"

Då svarar Svante Lundkvist just som han i viss mån gjort i dag: "Det får bedömas mot bakgrunden av de behov som kan visa sig nödvändiga att uppfylla för att nå de allmänna mål för jordbrukspolitiken och samhällsbyggandet som vi naturligtvis hela tiden skall rikta in oss på."

Det finns risk för att människor som lyssnat till detta tolkar det så att statsrådet här gör en betydligt mjukare och försiktigare formulering än i det bestämda svar där han tidigare avvisade – låt mig gärna kalla det – marksocialiseringsspöket.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Jordförvärvslag-
stiftningen*

Fredagen den
7 maj 1976

*Jordförvärvslag-
stiftningen*

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Det är bra att vi får statsrådets tolkning av vad han verkligen har sagt. Jag har utskriften, och av den framgår att han har sagt: "Både statsministern och jag har slagit fast vid flera tillfällen att vi inte har en total marksocialisering på vårt program." Lägg märke till ordet "total". Man har tydligen ändå marksocialisering på sitt program.

När jag läste utskriften kunde jag inte tolka den på annat sätt än att statsrådet anser att det skulle vara till fördel om staten blev ägare till marken, eftersom staten då kunde arrendera ut den. Han har sagt att många arrendatorer känner sig tryggare om de får arrendera av samhället. Jag tror inte att det är på det sättet. Visserligen vet vi att domänverksarrendatorerna i dag har goda förhållanden, även om de inte direkt har en gynnad ställning. Men också de som har privata arrenden har i många fall trygga förhållanden.

Jordbruksministern menar tydligen att man via riksplaneringen – markplaneringen – skall kunna påverka prisbildningen och på det viset få rimliga priser på jordbruksfastigheter. Det är kanske ett nytt motiv för en genomgripande planering av den framtida markanvändningen.

Vi måste i första hand inrikta oss på att dämpa inflationen, så att vi inte får flykten till realvärden. Det är det väsentliga. Om man använder planeringsinstrumenten för att i avgörande grad påverka prisbildningen på jordbruksfastigheter har det också en baksida. Vi måste ta hänsyn till de äldre jordbrukarna som för sin försörjning på ålderdomen är hänvisade till att sälja sin mark och som skall leva på det kapitalet.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag kan inte fatta vare sig herr Larsson i Borrbý eller herr Krönmark på annat sätt än att de uppenbarligen menar att varje förvärv av mark som samhället gör är att betrakta som en marksocialisering som de vill motsätta sig. De har tydligen den uppfattningen att det som i dag ägs på enskild hand skall fortsätta att ägas på enskild hand – oberoende av de samhällsintressen som kan dyka upp och göra det nödvändigt att samhället förvärvar mark.

Jag föreställer mig att t. o. m. en hel del centerpartister och moderater i egenskap av kommunalmän understundom tvingas förvärva en del mark för att klara samhällsbyggandet. Jag tycker det är sunt om samhället när det gäller mark för samhällsbyggande befinner sig i en sådan situation att samhället inte kan bli föremål för utpressning av enskilda markägare – i den meningen att samhället inte har tillgång till den mark som behövs för nödvändigt samhällsbyggande.

Som jag nyss antydde ser jag frågan om jordbruksmarken på följande sätt: Om man vill nå målet att kunna ställa arrendemark till förfogande för den som är lämpad att vara jordbrukare men inte har möjlighet att ärva eller på annat sätt förvärva mark, tycker jag att det är konstigt om man i centerpartiet och moderata samlingspartiet säger nej till varje tanke på att sådan arrendemark skulle kunna ägas av samhället. I stället

säger man: Nej, den arrendemarken bör för all framtid ha privata ägare. Vi skall alltså ha en situation där människor skall äga mark som de inte själva vill bruka, och sedan skall de arrendera ut den till dem som skall bruka marken. Är det så jag skall fatta ert tal om socialisering i det här sammanhanget – att vi nu anser att vi har nått den punkt där ingen förändring får ske i förhållandet mellan enskilt och samhälleligt markäggande?

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Jordförvärvslag-
stiftningen*

Herr LARSSON i Borrbj (c):

Herr talman! Nej, herr statsråd, jag vill själv tolka vad som kan utläsas ur det som jag tidigare sagt. Det här har inte att göra vare sig med kommunernas förköpsrätt eller med expropriationslagstiftningen. Det som vi skall resonera om nu är unga människors möjligheter att köpa och bruka jordbruksmark.

För klarhets vinnande vill jag säga att det som jag talar för är att vi i framtiden måste få en sådan jordförvärvslagstiftning att unga människor som inte kan ärva – herr statsrådet talar gärna om detta och argumenterar för dem, trots att det är något annat som frågan gäller – ges möjlighet att köpa och äga mark på riktiga villkor. Det är det som en ny jordförvärvslag enligt centerns mening bör syfta till.

Herr statsrådets sista resonemang, om att staten skall göra förvärvet vid bruksrätt, berör inte några marginella arealer. Statsrådet har alltså i dag gjort en ganska betydande glidning i sin principiella inställning. Det kommer att handla om mycket betydande arealer och ett mycket omfattande överförande av – jag säger det än en gång – åkerbruk och skogsbruk i statens ägo. Det tror vi inte är lyckligt.

Jag vill gärna verifiera att den mark som domänverket ställer till jordbrukares förfogande med bruksrätt och mot arrende säkerligen är mycket välskött. Det finns ingen anledning att insinuera något annat. Men jag vill bestämt vända mig mot att vi nu skulle gå in i ett skede, där mycket betydande arealer enligt vad statsrådet har skisserat överförs till staten. Det anser vi vara fel.

Vi tror på möjligheten av att få en förvärvslagstiftning där man inte, som någon sagt, skapar lika villkor för alla. Jag vågar efter provokation av flera talare ta upp den principiella debatten på denna punkt och säga, att vi måste försvåra förvärvet för en rad köpkategorier, om det skall bli möjligt för den grupp som vi talar om, dvs. för yrket lämpade personer – unga och äldre – att bruka, äga och bebo jorden. Vi måste acceptera en prioritering i detta sammanhang. Jag kunde räkna upp en rad kategorier för vilka förvärvet måste försvåras – domänverket, kommunen, kyrkan, juridiska personer och industrin, för att börja med några på listan.

Det behöver inte, herr statsråd, tolkas så att kommuner inte skulle kunna få köpa mark för bebyggelse – det gäller i dessa fall mycket marginella arealer – även om det är mycket viktigt för framtiden att ha ett ingående samrådsförfarande mellan kommun och lantbruksnämnd i de fall där sådana förvärv skall ske. Därvid bör enligt min mening

lantbruksnämnden alltid starkt hävda kommunens skyldighet att söka andra alternativ än fullgod åkerjord. Det tror jag att man kan klara i väldigt många fall.

Jag tycker att herr statsrådet skall sluta med sitt insinuanta resonemang – jag vill inte använda för hårda ord – om att vissa centerpartister med ansvar för vissa kommuner måste ha mark för sitt byggande. Det blir ingenting att ha i sommar. Jag tycker helt enkelt inte att det riktigt anstår herr statsrådet.

Dessa ambitiösa kommunalmän har gjort upp sin kommunala planering under en tid då det på grund av den svenska regeringspolitiken var fullt med jordbruk i vårt land. De hade inte att ta hänsyn till åkerjordens värde. Däremot var de – tacka för det – tvingade att göra upp en planering, och därigenom kom betydande arealer åkerjord att tas i bruk på ett felaktigt sätt. Den trenden kan man inte vända över en natt.

Jag tror att dessa kommunalmän alltmer får den ambitionen att, om det över huvud taget är möjligt, lägga om avloppsrören eller gatorna för att skona åkerjorden, men man vänder inte upp och ner på planeringen på en gång. Detta gäller alla kommunalmän, oavsett parti, och jag håller dem räkning för att de rimligtvis ekonomiskt och principiellt måste följa upp de planer som drogs upp på 1960-talet.

Man kan dock inte bortse från att detta är marginella företeelser, som inte hör hemma i denna debatt. Den gäller principen vem som skall äga den åkerjord som skall ligga till grund för vår livsmedelsförsörjning.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Jag konstaterar att herr statsrådet i jämförelse mellan hans första och senaste inlägg tydligen har glidit litet grand i fråga om motiveringen. I det första anförandet hävdade han att vad han hade sagt i en intervju i Sveriges Radio icke var uttryck för att han ansåg att man skulle driva något slags socialisering, men i sitt senaste anförande sade han att samhället skulle öka sitt markinnehav. Han riktade frågan till bl. a. mig som representant för moderata samlingspartiet, om vi verkligen är motståndare till att samhället ökar sin andel av markinnehavet. Jag uppfattade statsrådets fråga på det sättet. I det här fallet skall jag säga ett klart och entydigt ja. Vi anser att punkten är nådd där staten icke skall öka sitt markinnehav, därför att ett ökat utbud av mark från ägarkategorierna till staten, som i dag har en väldigt stor del, och från kommunerna, som också har en icke föraktlig del, skulle verka pressande på fastighetspriserna över lag. Vi har som sagt den principiella grundinställningen att vi inte skall ha ett socialistiskt samhälle, och därav följer också att vi vill att även marken skall vara i privat ägo. Vi tror dessutom att det är samhällsekonomiskt lönsammare, om marken är i privat ägo. Vi tror att staten via skatteintäkter faktiskt får större inkomster i det fallet än om staten äger marken genom domänverket eller på annat sätt.

Sedan försökte statsrådet att vinkla saken och göra gällande att mo-

derata kommunalmän hade accepterat att man i kommunerna köper mark för samhällsbyggande, men det är en helt annan verksamhet. Det är helt naturligt att man i sådana fall måste ta mark i anspråk. Statsrådet menade att det kunde finnas privata markägare som idkade utpressning, men här har ju samhället instrument i form av expropriationslagstiftning m. m. Givetvis skall kommunerna ha de områden som behövs för byggnadsverksamhet. Men statsrådet vet mycket väl att det i dag finns kommuner som äger mark som det inte finns något omedelbart behov av, ja, t. o. m. mark i andra kommuner. Vi anser att det inte finns några rimliga skäl att fortsätta att äga sådan mark, utan enligt vår mening kan det vara rimligt att se över frågan och för att bl. a. förbättra kommunernas svåra ekonomiska situation faktiskt sälja mark, så att det blir en ökning av andelen mark som ägs av privata ägare i det här landet.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Låt mig slå fast att jag varken i den intervju som gavs eller här i dag talat om omfattningen av det samhälleliga markinnehav som kan vara av intresse. Skillnaden mellan oss tycks ligga i att moderata samlingspartiet och centerpartiet i framtiden vill hindra samhället att äga jordbruksmark, som samhället kan arrendera ut till dem som icke kan ärva eller förvärva mark.

Jag har för min del när jag har funderat mycket över de här problemen sagt att vi aldrig når det här målet för vår jordbrukspolitik, att vid varje tillfälle, inte bara i dag utan även i framtiden, kunna tillhandahålla brukningsrätt för den mest lämpade, bara genom att sälja bort mark till dagens jordbrukare. Den mark dagens jordbrukare utnyttjar kan i morgon ärvas av en generation som icke avser att bruka marken.

Vi måste alltså, såvitt jag förstår, ha tillgång till en viss areal arrendemark även i framtiden. Omfattningen är en sak som man får bedöma mot bakgrund av vad man kan behöva för att uppnå målet, om vi är överens om det, att vi ständigt skall försöka skapa förutsättningar för den mest lämpade att bruka marken.

Skillnaden mellan oss ligger alltså i att ni säger i dag att samhället skall, trots att den här målsättningen kanske ändå kan vara acceptabel även för er, utestängas från möjligheten att i fortsättningen förvärva jordbruksmark med tanke på att den skall kunna stå till arrendatorers förfogande. Jag har talat med inte så få jordbrukare – och inte så få unga jordbrukare – om de här frågorna, och jag kan utan vidare säga att den uppfattning som jag nu fört till torgs delas av väldigt många jordbrukare – inte minst av arrendatorer som säger att brukningsrätten i dag är utomordentligt angelägen och att vi måste ordna det på det sättet att de som arrenderar kan göra det under sådana former och på ett sådant tryggt sätt att de kan planera sina investeringar osv. för jordbruk i framtiden.

Jag har också bara velat ange vilka principiella och praktiska problem vi kan komma att stå inför om vi vill ha en välordnad jordbruksnäring,

och jag är besviken över att konstatera att man inom moderata samlingspartiet och centerpartiet är så låst i sin principiella föreställning om markägande att man helt vill bortse ifrån det behov som kan komma att uppstå i framtiden för bl. a. unga människor som är angelägna om brukningsrätten och tycker att även arrendeformen är en acceptabel form för dem.

Herr LARSSON i Borrbj (c):

Herr talman! Jag förstår mycket väl de jordbrukare som statsrådet syftar på, som på grund av de omständigheter som den nu gällande jordförvärvslagen har vållat har tvingats in i en situation som de i en sådan valsituation kan acceptera. Om statsrådet hade fortsatt diskussionen och frågat om man hellre skulle äga denna mark, skulle jag våga förmoda att de allra flesta hade sagt att de skulle önska detta om det var möjligt till ett pris som möjliggör en förräntning i förhållande till produktionen på egendomen.

En mycket viktig detalj i skillnaderna i synsätt här handlar om vår bedömning av sambandet mellan jord och skog. Jag kan inte se att det enligt statsrådets förslag till lösningar finns någon vettig möjlighet att i framtiden låta unga jordbrukare arrendera skogsmark. Hur går det till att avverka den skog man arrenderar av domänverket? Jag skulle gärna vilja höra vad domänverket säger om det.

Sedan är det en annan sak som kanske också bör tas med i sammanhanget. Statsrådet talar gång på gång om de människor som enligt den nya lagen skall ärva mark. Det vet vi ingenting om. Jordförvärvslagen har ännu inte kommit in i ett beslutsskede, än mindre talat om vilka arealer som kan bli föremål för släktköp och än mindre sagt någonting om vilka krav som kan ställas för släktköp i fråga om brukning av det som statsrådet nu senast resonerade om.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Jag finner det nödvändigt att kommentera det resonemang som går ut på att det skulle ligga i unga jordbrukares intresse att få tillgång till arrendemark och om det bör vara enskild mark eller samhällsägad mark.

Jag vill utgå ifrån det resonemang som jordbruksministern förde vid den intervju som varit på tal, där han säger: "Hela prisbildningen på mark som jag ser den borde kunna bli en annan än den vi har i dag bl. a. med hjälp av den översiktliga planläggning av markresurserna som vi nu arbetar med att få fram som innebär att vi skall reservera mark för jordbrukets behov." Det tror jag nog är riktigt. Sedan fortsätter jordbruksministern: "I det sammanhanget så menar jag att då släcker man ut förväntningsvärden — —." Det är också riktigt. Om det blir bestämt att marken skall bli jordbruksmark, måste hänsyn tas till driftvärdet vid ägarbyte.

Men om det då blir så — som faktiskt har hänt och som diskuterades

här i kammaren för några veckor sedan – att staten själv går in och bjuder enorma summor för mark, fyra fem gånger taxeringsvärdet, då har man ju kommit i ett läge där staten bidrar till att trissa upp priserna på ett sådant sätt att unga bönder inte har en chans att förvärva marken.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Jag förstår att herr statsrådet och jag kanske har litet olika syn på vart vi vill nå. För mig är det en målsättning att vi skall ha så många självägande bönder som möjligt i landet. Det har vi ju av ålder haft, och i vårt parti vill vi verka för att vi skall ha så många självägande bönder i fortsättningen också. Marken skall i största möjliga utsträckning brukas av sina ägare.

Detta innebär ju inte att det inte också skall vara arrendatorer. Unga lantbrukare har svårt med kapitalinsatsen, och därför är det faktiskt en naturlig utveckling att man börjar med ett arrende för att så småningom köpa en egen fastighet.

Det verkar som om det för herr Lundkvist ändå är något av ett slutmål att man skall ha en arrenderätt hos av staten ägd mark. Det framgår tydligare och tydligare att herr Lundkvist förordar en sådan politik som innebär att staten skall gå ut som markköpare och att en större och större andel av den svenska jorden skall ägas av staten. Jag kan inte säga annat än att detta alltså är den principiella skiljelinjen mellan mig, som företräder en moderat åsikt, och herr Lundkvist som har en socialistisk grundåskådning. Då blir det på det här viset.

Beträffande tillgången till arrenden sade statsrådet att vi nu skulle fördela och sälja marken till dagens bönder, eftersom det inte är säkert att de som kommer efter vill bruka jorden. Ja, men då blir det ju faktiskt ett arrendejordbruk, och då blir det alltså tillgång till arrendemark.

I många fall är det, som herr Larsson i Borrby sade, ett samband mellan jord och skog. I fantastiskt många fall sköter ägaren skogen men har jordbruksmarken utarrenderad. Det är precis i den situationen herr Lundkvist tydligen vill komma som företrädare för statsmakterna. Domänverket sköter ju skogen själv men arrenderar ut jordbruksmark.

Vi kräver icke omedelbar avveckling av statens markinnehav. Men vi anser som sagt att statens andel icke skall öka. Vi anser det helt enkelt önskvärt att domänverket avvecklar en del av sitt markinnehav just för att se till att det blir möjligt för jordbrukare att köpa egna fastigheter.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! För det första vill jag till herr Larsson i Borrby säga att det föreligger inga förslag från min sida. Vi håller på med en utredning, vi diskuterar vilka problem som möter oss på detta område, och jag menar att man, om man vill lösa dessa problem, inte kan binda sig på det sätt som centerpartiet och moderaterna uppenbarligen vill göra

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Jordförvärvslag-
stiftningen*

Fredagen den
7 maj 1976

*Jordförvärvslag-
stiftningen*

här i dag.

För det andra vill jag säga att vi kommer, under den tid som vi kan överblicka, att ha den situationen i vårt land att jordbruket domineras av familjejordbruket som bruksform. Vi kommer alltså att ha privat jordäggande i jordbruk och samhällligt ägande vid sidan av varandra ungefär som vi har nu.

Herr Krönmark medger nu att det kanske ändå kan vara så att unga jordbrukare behöver börja som arrendatorer. Då har han alltså plötsligt upptäckt att det kan finnas ett behov av arrendemark. Men då säger han att frågan om hur den arrendemarken skall stå till förfogande löses ju om några som i dag äger och brukar mark slutar och överlåter marken på sina barn och de inte i sin tur är intresserade av att bruka den. Då kan de arrendera ut marken till den unge jordbrukaren som verkligen vill bruka jorden. Där har vi frågeställningen: Är det rimligt och fördelaktigt för dessa jordbrukare som behöver mark att bruka att det finns samhällsägda jordbruksmark som kan stå till förfogande för den typ av arrenden som vi här talar om?

Sedan sade herr Enlund att här uppträder ju samhället med prishöjande köp. Om herr Enlund hade hört på hela intervjun med mig – och han har den ju utskrivna, så han kan läsa sista avsnittet av intervjun – skulle han ha funnit att jag tog upp också dessa problem. Jag sade att om vi nu skall gå in för en markpolitik som syftar till att hålla markprisstegringarna under kontroll, så kan vi medverka till en sådan utveckling bl. a. genom den översiktliga planläggning, den reservation av mark för jordbrukets behov som också herr Enlund ansluter sig till. Effekten blir då att man släcker ut prishöjande förväntningsvärden på jordbruksmark, som tidigare drabbat all mark som exempelvis legat runt tätort. Det är naturligt att samhället både i sitt handlande och i sitt markäggande kommer att ansluta sig till dessa principer för hur vi skall hantera markfrågorna över huvud taget. Det är självklart.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Vi är överens om att det är nödvändigt att man eftersträvar att markprisstegringarna hålls under kontroll. Men om staten då själv går in – det har ju skett i vissa fall, och det var ett speciellt sådant som föranledde interpellationsdebatten för några veckor sedan – med ett så högt bud att det inte finns möjlighet för någon privat intressent att följa med, så kan man inte säga att staten bidrar till att hålla markprisstegringarna under kontroll.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Larsson i Borby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson

i Borrbý begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Jordbrukspolitiken

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Larsson i Borrbý m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 140

Nej - 141

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

§ 12 Jordbrukspolitiken

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1975/76:37 med anledning av motioner om jordbrukspolitiken m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:623 av herr Fälldin m. fl. (c) såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 b, 3 a och 3 b),

1975/76:625 av herrar Johansson i Holmgården (c) och Stridsman (c),

1975/76:821 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp),

1975/76:824 av herr Magnusson i Nennesholm m. fl. (c),

1975/76:826 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m),

1975/76:887 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställes att riksdagen beslutar

1. att bevilja medel åt lantbruksstyrelsen för en bred informationskampanj om den nya lagen om sambruksföreningar för att stimulera till bildandet av sådana,

2. att uttala sig för att en arbetsgrupp tillsattes för att skyndsamt föreslå åtgärder om särskilt stöd till småjordbruket i de delar av landet där förhållandena var väsentligt lika dem som rådde i skärgårdsområdena,

1975/76:1641 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c),

1975/76:1667 av herrar Gustavsson i Alvesta (c) och Andersson i Nybro (c),

1975/76:1675 av herr Håkansson i Rönneberga m. fl. (c), vari hemställes att riksdagen skulle anhänga hos regeringen om åtgärder för att stimulera till ökad egen lagerhållning av drivmedel i gårdscisterner på jordbruken,

1975/76:1719 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c),

- 1975/76:1720 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c),
1975/76:1741 av herr Ångström m. fl. (fp) såvitt nu var i fråga (yrkandena 1, 4 och 7),
1975/76:2023 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),
1975/76:2024 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad som anförts i motionen 1979 angående lantbrukets kreditbehov,
1975/76:2104 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c), vari hemställts att 1972 års jordbruksutredning i syfte att främja dels en rationell planering, dels en aktiv jordbruksproduktion och rationaliseringsverksamheten inom lantbruket gavs i uppdrag att utreda formerna för en överföring av kommunernas och vissa andra markinnehav utanför aktuella utbyggnadsområden till lantbruksnämnderna, och
1975/76:2108 av herr Stjernström m. fl. (c).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1975/76:623, yrkandena 1 b och 3 b, båda såvitt nu var i fråga,
 - b. 1975/76:1641,
 - c. 1975/76:2023, yrkandet 1,
2. lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1975/76:623, yrkandet 3 a,
 - b. 1975/76:821,
 - c. 1975/76:824,
 - d. 1975/76:887, yrkandet 2,
 - e. 1975/76:1667,
 - f. 1975/76:1719,
 - g. 1975/76:1720,
 - h. 1975/76:1741, yrkandet 4,
3. anse motionen 1975/76:2104 besvarad med vad utskottet anför,
4. lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1975/76:625,
 - b. 1975/76:826,
 - c. 1975/76:1741, yrkandena 1 och 7,
 - d. 1975/76:2108,
5. lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1975/76:887, yrkandet 1,
 - b. 1975/76:2024,
6. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför med anledning av motionen 1975/76:1675.

Reservationer hade avgivits

1. angående stöd till småjordbruket av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 2 d bort hemställa

att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört med anledning av motionen 1975/76:887, yrkandet 2,

2. angående lantbrukets kreditbehov av herrar Larsson i Borrby (c), Jonasson (c) och Johansson i Holmgården (c), fru Fredrikson (c) samt herrar Leuchovius (m), Enlund (fp) och Andersson i Ljung (m) som ansett att utskottet under 5 b bort hemställa

att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört med anledning av motionen 1975/76:2024.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande angående information om sambruksföreningar av herr Takman (vpk).

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Jag tror inte att det i detta ärende finns anledning att särskilja principiella bedömningar av den karaktär som kanske präglade det förra utskottsbetänkandet. En lång rad motioner tar här upp frågan om jordbrukets framtida roll i vårt land, och i så måtto är det en viss likhet med det förra utskottsbetänkandet att de flesta frågor som rör jordbrukets framtida roll handläggs av den sittande jordbruksutredningen, som beräknas kunna presentera sitt betänkande under innevarande år. Trots detta har motionärer haft synpunkter på rationaliseringsfrågorna, jordbrukets sociala roll, jordbrukarnas sociala förhållanden, lantbruksnämndernas verksamhet, speciella Norrlandsförhållanden, kombinationen jord och skog samt självförsörjningsförmågan – för att här bara ta några exempel ur den långa raden av motioner.

I utskottets betänkande har vi beskrivit i vilken mån frågorna i motionerna hör hemma i den sittande jordbruksutredningen, och med det har vi nöjt oss denna gång. Beträffande motionen 1675, som handlar om ökad beredskapslagring av olja, har vi dock föreslagit, att den skall överlämnas till en arbetande, speciell beredskapsutredning.

Utskottsbetänkandet är i stort sett enigt. Herr Takman har dock inte nöjt sig med att vi har ansett hans motion kunna tillgodoses av den sittande utredningen. I en fråga har meningarna skilt sig, nämligen när det gäller jordbrukets framtida kreditförsörjning. Där har vi reservanter funnit motionärernas formuleringar när det gäller behoven i framtiden vara berättigade. Det kan inte vara rimligt att i Allmänna Hypoteksbanken ha de köer på tre fyra år som nu är vanliga. Inte heller kan det vara rimligt att finansiera jordbruket med de korta lån som nu ofta utgår. Vi har därför i reservationen 2 instämt i vad motionärerna i motionen 2024 anfört. Det innebär enkelt uttryckt att vi kommenterar finansutskottets uttalande och riksdagens beslut i enlighet härmed rörande ökat utrymme på kapitalmarknaden för mellanhandsinstituten och Allmänna Hypoteksbanken. Vi säger att det är "ett värdefullt steg i rätt riktning för att lösa dessa betydelsefulla frågor". Men vi anser att nu rådande förhållanden rörande jordbrukets kapitalbehov kräver ytterligare

insatser. "Detta innebär bl. a. att ytterligare utrymme för en ökad årlig emissionsrätt för Hypoteksbanken måste skapas", säger vi. Detta vill reservanterna att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation där mitt namn står först och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! För att inte ta kammarens tid i anspråk i onödig omfattning skall jag bara kommentera reservation nr 2, som bygger på moderata samlingspartiets partimotion om jordbrukets långsiktiga kapitalförsörjning.

Utskottet hänvisar till att riksdagen redan tidigare skickat denna fråga till jordbruksutredningen för handläggning och att riksdagen redan tidigare i år, på förslag av finansutskottet, uttalat att mellanhandsinstitutet skall få en ökad andel på kapitalmarknaden. Men eftersom läget är så prekärt – det förekommer köer i hypoteksföreningarna på upp till tre år – har vårt parti ansett att vi inte kan vänta tills de andra besluten av riksdagen når effekt. Vi anser därför att det är angeläget att riksdagen gör ett uttalande.

Det är glädjande att vi på den borgerliga kanten är eniga på denna punkt. Om reservationen vinner kammarens bifall hoppas jag detta skall kunna medverka till att jordbruket får en större andel på kapitalmarknaden.

Jag vill betona att det här inte är ett slag i luften. Anspråken på kapitalmarknaden är stora och kan inte tillfredsställas fullt ut för egentligen någon. Det är bostadsbyggnadssektorn som tidigare tagit och fortfarande tar en stor del av den långa kapitalmarknaden i anspråk. Eftersom bostadsbyggandet har gått ned och kan förväntas gå ned även i fortsättningen blir det här ett utrymme på den långa kapitalmarknaden. Med detta uttalande har riksdagen då givit en fingervisning om att en försvärig del av det lediga utrymme som kan komma att uppstå skall tillförsäkras jordbruket.

Med detta vill även jag yrka bifall till reservationen 2.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! I vpk-motionen 887 tar vi upp en rad trängande problemen inom jord- och skogsbruket: den hejdlösa spekulationen i jord- och skogsbruksfastigheter, de multinationella företagens erövring av den svenska livsmedelsindustrin osv.

Vi upprepar synpunkter som vi framfört gång på gång tidigare, bl. a. i motionen 1975:2086, och kräver en nyorientering av jordbrukspolitiken på en rad punkter. Vi menar att man på allt sätt bör främja bildandet av sambruksföreningar i de delar av landet där det är möjligt att driva ett modernt storjordbruk. Frågan om sambruksföreningar på samhällsägda mark bör skyndsamt lösas.

För småjordbrukarna skulle det bästa stödet vara en sådan regional-

och näringspolitik att det alltid fanns kompletterande sysselsättningar. Men vi är medvetna om att det finns delar av landet, där det inte är möjligt att skapa bärkraftiga jordbruk genom sammanslagning av flera småbruk och där det inte heller är lätt att ordna ett allsidigt kompletterande näringsliv som året runt skulle tillgodose befolkningens behov av alternativa sysselsättningar. Samtidigt är det ett viktigt samhällsintresse att det som återstår av jordbruket i dessa delar av glesbygden finns kvar och att det blir attraktivt inte bara för den generation som nu brukar jorden där utan också för jordbruks- och friluftsintrasserade ungdomar. Där menar vi att den politik som riksdagen just har beslutat för skärgårdsområdena skulle kunna tjäna som modell.

Vad vi har haft i tankarna är speciellt vissa områden av glesbygden i Norrland, Dalarna, Värmland och Dalsland, där det är nödvändigt med särskilt stöd till småjordbruket utöver de begränsade eller obefintliga stödmöjligheter som nu finns. Vi har föreslagit att en arbetsgrupp tillsätts för att avgränsa och analysera detta problem och skyndsamt föreslå särskilda stödåtgärder till småjordbruket i dessa delar av landet.

Jag yrkar bifall till reservationen 1, som behandlar denna fråga.

I motionen 887 förde vi också fram kravet på att jordförvärvslagen och/eller expropriationslagen ändras så att den möjliggör för speciellt kommunerna i det inre stödområdet att förvärva större skogsfastigheter till rimliga priser. Vårt förslag, som behandlades i föregående betänkande, överlämnades till jordförvärvsutredningen för prövning.

Jag lyssnade nyss med intresse på jordbruksministerns redogörelse för sin uppfattning om samhällets förvärv av mark, och jag hälsar med tillfredsställelse att regeringen nu är inne på samma linje som vi har. Den borgerliga skrällen för samhällsägda mark har jag svårt att förstå. Jag vill påpeka att tomträttsinstitutet i Stockholm infördes under en högerregim med K. A. Wallenberg som ledande kraft. Stockholm förvärvade 1904–1912 praktiskt taget hela Bromma och en stor del av Enskede för en mycket billig penning, och K. A. Wallenberg sade vid något tillfälle i fullmäktige – jag vill minnas att det var 1912 – att varje gång som staden hade haft möjlighet att köpa mark och inte gjort det var en dumhet.

Jag vill här ytterligare betona hur viktigt det är att kommunerna i glesbygden får möjlighet att förvärva jord- och skogsbruksfastigheter. Det gäller också att ge dessa kommuner – som i allmänhet inte har något överflöd på investeringsmedel – statlig hjälp, lämpligen i form av lån till låg ränta, för sådana fastighetsköp.

Hittills har kommunernas förköpsrätt och rätt att över huvud taget förvärva jord- och skogsbruksfastigheter varit begränsad till markförvärv för tätortsbebyggelse, inte för jordbruk och skogsbruk. Vårt krav är ingen abstraktion. Det är helt enkelt nödvändigt för kommunerna att kunna trygga råvaruförsörjningen till de statliga-kommunala industrisatsningar som har gjorts och görs. Det är nödvändigt för kommunerna i glesbygden att ha en materiell bas för sina ansträngningar att trygga den lokala befolkningens sysselsättning.

Eftersom det här är en allmän debatt om jordbrukspolitiken måste jag i korthet också behandla ett problem som höjer sig över alla, låt vara att detta avsnitt i vår motion kommer att handläggas i ett annat utskott: De multinationella företagen håller på att erövra svensk livsmedelsindustri.

Jag fick för ett par veckor sedan en utredning som Mary Harvey vid Corporate Information Center hade gjort i början av 1976 för National Council of Churches i USA. Liknande utredningar har tidigare gjorts av marxistiska ekonomer i USA, men det intressanta här är att denna nya utredning har gjorts för det nationella kyrkorådet. I sin sammanfattning skriver Mary Harvey:

"Att producera, behandla, marknadsföra och sälja jordbruksprodukter har blivit ett otroligt vinstgivande företag (150 miljarder dollar om året)" – alltså i runt tal 600 miljarder svenska kronor – "som engagerar många av USA:s allra största bolag."

Livsmedelsindustrin, från åkerfältet till detaljhandeln, har blivit en mäktig ekonomisk kraft. Vissa ekonomer förutser att 80 storfinanskoncerner år 2000 kommer att behärska 90 % av den kapitalistiska världens livsmedelsindustri och livsmedelshandel.

Mary Harvey använder uttrycket "agribusiness" om de stora bolag som driver jordbruk i stor skala, finansierar jordbruksföretag, är engagerade i tillverkning, transport, grosshandel och detaljhandel av jordbruksmaskiner, konstgödsel, pesticider, utsäde, kreatursfoder, emballage och alla andra led i produktion, marknadsföring och handel med livsmedel och förnödenheter för lantbruket. "Multinationella företag, vars enda lojalitet är en snävt definierad syn på vad som ligger i bolagets intresse, utgör ett särskilt allvarligt hot mot allmänheten i USA", skriver hon. "Konsumenter, farmare, arbetare och skattebetalare, för att bara nämna några, drabbas av deras makt."

Sedan andra världskriget har bolagens ekonomiska makt, stödd av regeringsprogram, omvandlat jordbruket i USA från stora familj jordbruk till ett jordbruk som i stor utsträckning är industriägt och industribaserat. Mary Harvey nämner att mer än tre miljoner farmer har eliminerats sedan 1943 och att de privatägda farmarna fortsätter att avvecklas i en takt av 2 000 i veckan. De bolag som säljer maskiner, utsäde, konstgödsel och andra kemiska produkter samt motorbränsle behärskar allt som krävs av förnödenheter för att driva landets jordbruk och påverkar därmed priserna utefter hela livsmedelskedjan. År 1973 var 16 av de 20 USA-bolag, som redovisade de största vinsterna, engagerade i större eller mindre grad i olika delar av jordbruksproduktionen och livsmedelsindustrin.

När man studerar de *globala* jordbruks- och livsmedelsproblemen kommer denna de multinationella företagens maktställning i en ännu skarpare och allvarligare belysning. Att diskutera orsakerna till efterblivenheten och svälten i många u-länder utan att diskutera de multinationella bolagens roll är att sila mygg och svälja kameler.

Det fanns på sin tid vissa skäl att tro att Sverige skulle vara mera

skyddat än andra kapitalistiska länder mot de multinationella företagens ambitioner. Vi har en stark konsumentkooperativ rörelse med egen livsmedelsindustri. Här finns också jordbrukarnas föreningsrörelse, som sedan ett 40-tal år har omfattat praktiskt taget alla aktiva jordbrukare och som utvecklat en i många hänseenden föredömlig producentkooperativ verksamhet.

Men trots detta kan de multinationella företagen komma in och erövra några av de största, viktigaste och mest expansiva delarna av svensk livsmedelsindustri. Multinationella Nestlé äger numera Findus. Den engelska jättekoncernen Cavenham köpte 1972 Felix. Holländsk-brittiska mammutbolaget Unilever äger till 100 % Liva och Novia. Namnen säger kanske inte så mycket. Man bör förtydliga genom att säga att Novia säljer sina produkter under de kända märkena Blå Band, Bong, Bjäre osv.

Denna snabba uppbyggnad av livsmedelsmonopol i den kapitalistiska världen får dyrt betalas också av de svenska konsumenterna och – det hör till saken – av jordbrukarna, producenterna av råvarorna. Lantbrukets behov av maskiner, konstgödsel, motorbränsle, byggnadsmaterial och mycket annat kommer till mycket stor del, direkt eller indirekt, från de stora bolagen, inte minst de multinationella.

Vi har – och jag skall sluta med det, herr talman – i vår motion yrkat på en snabb utredning i syfte att stoppa de multinationella företagens erövring av svensk livsmedelsindustri. Vi anser att det är nödvändigt att förstatliga dessa industriernas svenska dotterbolag för att skydda de aktiva jordbrukarnas och konsumenternas intressen. Vi anser att utredningen också bör få i uppdrag att undersöka och föreslå åtgärder beträffande de monopolföretag som behärskar och skapar enorma profiter på maskiner, konstgödsel, byggnadsmaterial osv., som krävs för det svenska jordbruket och skogsbruket.

Jag har inget särskilt yrkande att ställa i det här sammanhanget om undersökningen av de multinationella företagen. Jag vill bara betona att man inte seriöst kan diskutera det svenska jordbruket och svensk jordbrukspolitik utan att behandla de här frågorna.

Herr WICTORSSON (s):

Herr talman! Som talare före mig har sagt ingår huvuddelen av de motioner som behandlas i jordbruksutskottets betänkande nr 37 i jordbruksutredningens arbete, och där räknar vi med en redovisning under det här året. Det finns alltså ingen orsak för mig att nu ta upp en ytterligare diskussion i dessa frågor, eftersom vi får orsak att inom relativt kort tid ta upp den här diskussionen igen.

De frågor som herr Takman tar upp i reservationen nr 1 faller också inom jordbruksutredningens arbetsområde. Jag vill deklarera att jag känner en viss sympati för de tankegångar som herr Takman redovisar i reservationen, men det snabbaste sättet att få dessa frågor prövade är onekligen att jordbruksutredningen tar upp dem i sitt slutarbete. Vi får

därmed tillfälle till en samlad belysning av de förslag som blir resultatet av jordbruksutredningens arbete.

När det gäller herr Takmans synpunkter beträffande de multinationella företagen noterar jag att det ärendet faller utanför dagens föredragningslista. Hur angeläget det än vore att diskutera dessa frågor så är den tidsbrist som vi arbetar under ett hinder härför. Jag vill bara uttrycka min uppskattning av att herr Takman lämnade denna redovisning vid den här tidpunkten på sessionen. Jag upplevde det som herr Takmans synpunkter inför den framtida jordbrukspolitiken, som han tyvärr inte får möjligheter att vidare föra i den här kammaren.

När det gäller reservationen nr 2 klampar de borgerliga ledamöterna i utskottet utanför jordbruksutskottets verksamhetsområde när de kräver en ökad årlig emissionsrätt för Hypoteksbanken.

Enligt riksdagsordningen ankommer det på finansutskottet att bereda ärenden om allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och ärenden som rör riksbankens verksamhet. Vi har här tidigare i vår med lottens hjälp bifallit ett förslag, formulerat av de borgerliga ledamöterna i finansutskottet, där det krävdes att ökat utrymme skulle ges på kapitalmarknaden för bl. a. Allmänna Hypoteksbanken. Nu accepterar de borgerliga ledamöterna i jordbruksutskottet inte vad deras kolleger i finansutskottet och här i kammaren har ställt sig bakom utan kräver ytterligare utrymme för en ökad årlig emissionsrätt för Hypoteksbanken. Jag har svårt att tänka mig en arbetsordning här i riksdagen som innebär att de olika utskotten från tid till annan skall kunna etablera sig som något slags överutskott och som i det här fallet försöka dirigera kreditpolitiken, som ligger inom finansutskottets verksamhetsområde. Vi har med den nya riksdagsordningen skapat ett utskott som har till uppgift att hantera de här frågorna. Enligt min uppfattning är det mera angeläget att se till att det också fungerar på det sättet.

Nu är det ju så att kreditvolymen måste anpassas till kredit- och finanspolitiken i stort och inte bara i förhållande till antalet lånesökande inom jordbruket. Inom ett givet utrymme på obligationsmarknaden har de olika kreditområdena att konkurrera med varandra. Ökar man emissionerna för ett område är det naturligtvis stor risk för att något annat område får maka på sig. Avvägningen av det totala kapitalutrymmet på kreditmarknaden och frågan om hur fördelningen mellan olika områden skall ske har vi uppdragit åt riksbanken att hantera. Är man inte nöjd med riksbankens verksamhet på detta område, är det naturligtvis i bankofullmäktige som man skall föra fram sin kritik eller också göra det när man granskar riksbankens verksamhet – denna granskning sker i finansutskottet. Jag tror att det är nödvändigt att vi från riksdagens sida försöker hålla den här gränsdragningen klar för oss och inte går in i de arbetsuppgifter riksbanken har på det här området. Annars hamnar vi i en omöjlig situation när det gäller riksbankens handlingsfrihet inom kreditpolitiken. Socialdemokraternas och vpk:s representanter i jordbruksutskottet finner inga skäl för att jordbruksutskottet skall ge sig

in på dessa områden, inte heller att man skall begränsa handlingsfriheten för riksbanken.

Mot denna bakgrund, herr talman, vill jag yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan och avslag på reservationerna 1 och 2.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Jordbrukspolitiken

Herr LARSSON i Borrby (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wictorsson har i stort sett rätt när han redovisar de principiella grunderna för bedömningen av fördelningen av vårt lands kapitalresurser.

Jordbrukets kreditpolitik har under senare år varit av så speciell karaktär att vi reserverar, trots medvetandet om de principiella grunder som herr Wictorsson har redovisat, ansett det angeläget markera att vi inte i längden kan acceptera den bedömning riksbanken gjort att man för jordbrukets kreditbehov, som tillgodoses via Allmänna Hypoteksbanken, skall finna sig i väntetider på tre fyra upp till fem år.

Det är förklaringen till att reservationen finns.

Herr WICTORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara ställa en kompletterande fråga till herr Larsson i Borrby. Menar herr Larsson i Borrby att det finns förutsättningar att bedriva en sammanhållen kreditpolitik och en sammanhållen kapitalmarknadspolitik om de utskott i riksdagen som har att hantera olika sakområden bestämmer sig för att förmå riksdagen att i ett uttalande ge prioritet åt vederbörande utskotts område, utan att man har den totala överblicken av kredit- och kapitalmarknad, vilket inget av de här speciella sakutskotten kan ha i sin verksamhet?

Jag kan inte finna skäl för det. Jag har en bestämd anledning att tro att riksbanken har alla möjligheter att i sin verksamhet ge utrymme för de önskemål som riksdagen tidigare i vår framfört. Det finns inget skäl varför vi nu, med anledning av reservationen i jordbruksutskottet, skulle utvidga den beställningen.

Herr LARSSON i Borrby (c) kort genmäle:

Herr talman! Det ankommer naturligtvis på riksbanken att ha den överblick och den helhetssyn som herr Wictorsson påstår att inte riksdagen kan ha. Men jag vill starkt understryka att om riksdagen nu gör detta uttalande så bör riksbanken i sin helhetssyn inrymma att jordbrukets representanter verkligen menar allvar med att man i fortsättningen inte kan acceptera den bedömning som riksbanken gjort i fråga om jordbrukets finansieringsproblem. Och jag anser fortfarande att det inte kan vara något fel om jordbruksutskottet pekar på detta, och det är ännu mindre fel om riksdagen ansluter sig till denna jordbruksutskottets bedömning.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag måste ta ett par minuter i anspråk för en kort deklaration.

Jag anser att småjordbruket är en mycket viktig näringsgren i landets glesbygder. Småjordbrukaren och hans familj behöver kompletterande inkomst från annan sysselsättning. Därför måste vi föra en regionalpolitik som riktar in sig på att förbättra inkomstmöjligheterna för småjordbrukarna och ge dem kompletterande sysselsättningar. Detta ligger också i linje med folkpartiets program för jordbruket.

Herr talman! Jag kommer därför att stödja reservationen 1.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-2 c

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 2 d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Takman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 2 d röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256

Nej - 19

Mom. 2 e-5 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Larsson i Borrby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 5 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 138

Nej – 138

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan herr Haglund (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 2 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden

1975/76:38 med anledning av propositionen 1975/76:123 om statens strålskyddsinstituts uppgifter och organisation, m. m. jämte motion

1975/76:43 med anledning av propositionen 1975/76:157 om berberislag, m. m.

Näringsutskottets betänkanden

1975/76:57 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1975/76:58 med anledning av propositionen 1975/76:186 om godkännande av 1976 års internationella kaffeavtal

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 14 Åtgärder för invandrare

Föredrogs inrikesutskottets betänkande 1975/76:38 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt gäller arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Åtgärder för
invandrare*

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 4

I propositionen 1975/76:125 bilaga 10 (arbetsmarknadsdepartementet) hade föreslagits under punkten D 3 (s. 40–41) att riksdagen till Åtgärder för invandrare på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:2405 av herr Nordgren m. fl. (m), vari i yrkandet 1 hemställts om avslag på propositionens förslag.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionens förslag samt med avslag på motionen 1975/76:2405, yrkandet 1, till Åtgärder för invandrare på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Nordgren (m) och fru af Ugglas (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2405, yrkandet 1, skulle avslå propositionens förslag om anslag till Åtgärder för invandrare på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! I det föreliggande betänkandet föreslås i enlighet med propositionen 1975/76:125 att 1 milj. kr. skall anslås till fackliga organisationer för informationsverksamhet bland anställda invandrare.

Enligt den mening som vi har inom moderata samlingspartiet är det självklart en samhällelig uppgift att ge alla i landet bosatta, oavsett bakgrund, goda möjligheter att fungera i dagens samhälle. För att kunna göra det krävs kunskaper och färdigheter i svenska språket. Vi ansluter oss också helt till den uppfattningen att uppsökande verksamhet med syfte att intressera invandrare för undervisning i svenska är mycket angelägen.

Vi har heller ingenting att invända mot att betydande belopp årligen avsätts för att ge invandrarna nämnda undervisning. Däremot anser vi att den verksamheten inte skall handhas av vissa renodlade intresseorganisationer som t. ex. lokala fackliga organisationer. Vi tycker inte heller att "de centrala fackliga organisationerna" skall ha "ett bestämmande inflytande över medlens användning". Vi anser att det åvilar myndigheterna att sköta informations- och undervisningsuppgifterna och att de erforderliga insatserna bör ske genom de reguljära samhällskontakterna med invandrarna och deras egna organisationer.

Med detta ber jag att få yrka bifall, fru talman, till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru EKHOLM-FRANK (s):

Fru talman! I inrikesutskottets betänkande nr 38 behandlas framställningar från regeringen om anslagsförstärkningar m. m. på det arbetsmarknadspolitiska området och till arbetsmarknadsdepartementets egen verksamhet. I de fallen råder enighet inom utskottet, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan under punkterna 1, 2 och 3.

Under den sista punkten, nr 4, i betänkandet tar utskottet upp en framställning från regeringen om ett anslag på 1 milj. kr. till informationsåtgärder bland invandrare, som arbetar här i landet, om betydelsen av att de lär sig svenska men också om de rättigheter och förmåner som är förenade med undervisningen i svenska.

Sedan den 1 juli 1973 gäller att alla anställda invandrare med inga eller endast bristfälliga kunskaper i svenska har lagfäst rätt att få ledighet från sin anställning under 240 timmar – i vissa fall under något mer begränsad tid – för att gå på någon av de särskilda kurser i svenska som samhället via studieförbunden kostnadsfritt erbjuder invandrarna. Kostnadsfri undervisning i svenska har varit en förmån som länge erbjudits invandrarna i form av studiecirklar på fritid. Man har dock ansett att resultatet av undervisningen blir bättre, om den inte behöver förläggas efter en tröttnande arbetsdag.

Som jag nyss antydde lägger samhället ned avsevärda belopp för den avgiftsfria undervisningen i svenska. Det har då ansetts skäligt att även arbetsgivarna bidrar ekonomiskt till att de anställda får de kunskaper i svenska som är en förutsättning för att de skall kunna klara sina arbeten. Därför skall arbetsgivarna inte bara ge sina anställda invandrare ledighet för undervisningen, utan de skall också betala lön till invandrarna under den tid de deltar i undervisningen. Lön skall utgå även om undervisningen helt eller delvis av praktiska skäl måste förläggas till invandrans fritid.

Den lagstiftning jag nu redogjort för kom till på hösten 1972 och våren 1973. Under de år som har gått därefter har det visat sig att lagstiftningen inte har fått den genomslagskraft som man hade hoppats. Olika undersökningar har gjorts, och de tyder samstämmigt på att förhållandevis få invandrare har kommit att utnyttja sina rättigheter enligt lagen. Skälen härtill är flera, men en viktig orsak är att informationen om betydelsen av kunskaper i svenska språket och de lagfästa rättigheterna att skaffa sig sådana kunskaper har varit otillräcklig. Invandrarna känner i många fall inte till sina rättigheter, och omvänt vågar man också påstå att kunskaperna om arbetsgivarnas skyldigheter enligt lagen varit bristfälliga bland flertalet företagare.

I propositionen föreslår statsrådet Leijon att man skall starta en informationskampanj bland invandrarna om deras rättigheter enligt lagen om svenskundervisning. 1 milj. kr. skall, som nämnts, anslås för än-

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Åtgärder för
invandrare*

Fredagen den
7 maj 1976

*Åtgärder för
invandrare*

damålet. Det är tänkt att pengarna skall ställas till de fackliga organisationernas förfogande för att organisationerna skall kunna sprida information genom uppsökande verksamhet ute på arbetsplatserna.

Mot detta har ett par ledamöter från moderata samlingspartiet opponerat sig i en motion till vilken partiets ledamöter i utskottet har anslutit sig genom en reservation till betänkandet. Man är med på att det behövs en uppsökande verksamhet, men man vill inte, som man säger, att de renodlade intresseorganisationerna skall ha hand om informationsverksamheten. Så avstyrker man propositionens förslag och tillägger att informationsinsatserna bör kunna göras genom de reguljära samhällskontakterna mellan invandrarna och deras organisationer. Hur detta skall gå till utvecklas inte, och tydligt är att det inte heller skall anvisas några pengar för den kontaktverksamheten.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att den målgrupp det här rör sig om är invandrare som finns ute på arbetsplatserna. Det gäller då att finna ett lämpligt organ som kan nå ut med den information som även reservanterna anser vara nödvändig. Få organisationer har en sådan lokal spridning som den fackliga rörelsen och, framför allt, de fackliga organisationerna finns ute på arbetsplatserna. Därför anser utskottets majoritet att det är naturligt att den uppsökande verksamheten anförtros de fackliga organisationerna, som dessutom har ett allmänt ansvar för lagens tillämpning.

I motionen, som reservanterna stöder sig på, vänder man sig särskilt mot att de fackliga organisationerna skall få bestämma över hur pengarna skall användas. De menar att det är en myndighets uppgift att förfoga över offentliga medel. Vad motionärerna och reservanterna *inte* tänker på är att vad som här avses är att ge de fackliga organisationerna ett engångsbelopp för en informationsinsats av engångskaraktär. Verksamheten behöver komma i gång snabbt, och självfallet måste man inom olika branscher lägga upp verksamheten på olika sätt. Det måste då finnas frihet för dem som skall göra arbetet att välja mellan olika vägar.

Utskottets majoritet har ansett att propositionens förslag innebär rimliga lösningar. Den har inte kunnat övertygas om att reservanternas resonemang är riktigt.

Jag yrkar därför bifall till propositionens förslag och utskottets hemställan under punkten 4 och därmed också avslag på den vid punkten fogade reservationen av herr Nordgren och fru af Ugglas.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nordgren och fru af Ugglas, och förklarades den

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 38 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nordgren och fru af Ugglas.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	230
Nej	–	43
Avstår	–	1

§ 15 Föredrogs

Inrikesutskottets betänkande

1975/76:39 med anledning av propositionen 1975/76:126 angående vissa av internationella arbetskonferensen år 1975 vid dess sextionde sammanträde fattade beslut

Utskottets hemställan bifölles.

§ 16 Fortsatt valutareglering

Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:36 med anledning av propositionen 1975/76:184 om fortsatt valutareglering jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1975/76:184 (finansdepartementet) dels föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om tillämpning av valutalagen (1939:350),

dels lämnat riksdagen tillfälle att yttra sig över i propositionen framlagt förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen (1959:264).

I propositionen hade föreslagits att valutaregleringen förlängdes att gälla ytterligare ett år, dvs. för tiden den 1 juli 1976–den 30 juni 1977. För riksdagens yttrande framlades samtidigt förslag till bestämmelser om fortsatt giltighet av valutaförordningen under samma tid.

I detta sammanhang hade behandlats de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Fortsatt valutareglering

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

Fortsatt valutareglering

1975/76:391 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade att anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i valutalagen (1939:350), innebärande bl. a.

dels förbud mot investeringar i länder som utövade kolonialt förtryck eller i länder med reaktionära diktaturregimer,

dels vetorätt för de i företaget företrädde fackliga organisationerna i fråga om ansökan om tillstånd för företag att göra direktinvestering utomlands,

1975/76:452 av herr Granstedt m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade hemställa hos regeringen att förslag till sådana ändringar i valutalagstiftningen snarast förelades riksdagen, som gjorde det möjligt att förbjuda investeringar i utlandet vilka kunde

a) bidra till att stärka en regim som utövade rasistiskt eller annat förtryck av folkgrupper,

b) innebära ett otillbörligt utnyttjande av ett lågt löneläge eller andra bristfälliga arbetsvillkor,

c) innebära långsiktigt skadliga effekter på världlandets ekonomi,

1975/76:932 av herr Granstedt m. fl. (c),

1975/76:938 av herr Pettersson i Lund m. fl. (s) och

1975/76:2127 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen begärde uppsägning av Sveriges anslutning till OECD:s kapital-liberaliseringsstadga.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:391,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:938,
3. att riksdagen skulle anta det i propositionen 1975/76:184 framlagda förslaget till lag om tillämpning av valutalagen (1939:350),
4. att riksdagen lämnade utan erinran det i propositionen 1975/76:184 framlagda förslaget till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen (1959:264),
5. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:452,
6. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:932,
7. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2127.

Reservation hade avgivits av herr Hermansson (vpk) som ansett dels att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:391 och med anledning av motionen 1975/76:452 skulle anta av reservanten framlagt förslag till lag om ändring i valutalagen (1939:350), dels att utskottets hemställan under 5 bort utgå, dels att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2127 begärde att regeringen sade upp Sveriges anslutning till OECD:s kapitalliberaliseringsstadga.

Herr CLAESON (vpk):

Fru talman! Med hänvisning till innehållet i C.-H. Hermanssons reservation vid finansutskottets betänkande nr 36 ber jag att få yrka bifall till den reservationen.

Herr ÅSLING (c):

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i finansutskottets betänkande nr 36.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1, 5 och 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hermansson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 1, 5 och 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hermansson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 257
Nej – 15
Avstår – 3

Mom. 2-4 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 17 Stödåtgärder på fiskets område, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1975/76:39 med anledning av propositionen 1975/76:130 om stödåtgärder på fiskets område, m. m. jämte motioner.

Sedan regeringen i propositionen 1975/76:100 bilaga 11 under punkterna E 1-E 3 (s. 60) beräknat medel för nedannämnda ändamål hade

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

regeringen i propositionen 1975/76:130 (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. anta förslag till lag om rätt för erkänd arbetslöshetskassa att pröva fråga om statsbidrag till fiskeföretag,

2. medge att för tiden till utgången av juni 1977 reglering av priserna på fisk m. m. jämte vad därmed hängde samman samt användningen av medel i statens jordbruksnämnds prisregleringskassa för fisk skedde enligt de grunder som förordats i propositionen,

3. medge att lån i samband med internationella överenskommelser om fångstbegränsning lämnades enligt de grunder som förordats i propositionen,

4. medge att stöd till säkerhetsutrustning på fiskefartyg lämnades enligt de grunder som förordats i propositionen,

5. medge att förluster på särskilda lån till fiskeföretag vilka hade lån med statlig lånegaranti fick täckas från förslagsanslaget Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske under nionde huvudtiteln,

6. godkänna de riktlinjer för fiskeristyrelsens organisation som förordats i propositionen,

7. godkänna de riktlinjer för den lokala fiskeadministrationens organisation som förordats i propositionen,

8. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra förslaget till organisation för fiskeristyrelsen och den lokala fiskeadministrationen.

Vidare hade regeringen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1976/77 under nionde huvudtiteln anvisa till Fiskeristyrelsen ett förslagsanslag av 11 703 000 kr., till Fiskeriintendenter ett förslagsanslag av 1 798 000 kr., till Främjande i allmänhet av fiskerinäringen ett reservationsanslag av 800 000 kr. samt till Prisreglerande åtgärder på fiskets område ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen 1975/76:130 väckta motionerna

1975/76:2325 av herrar Elmstedt (c) och Petersson i Ronneby (c), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till kända angelägenheten av att ett starkare gränsskydd för svenskt fiske kom till stånd, enligt vad i motionen anförts,

1975/76:2326 av herrar Johansson i Holmgården (c) och Olsson i Sundsvall (c), vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1975/76:130 beslutade

1. att avslå propositionens förslag beträffande den lokala fiskeadministrationen,

2. att hos regeringen anhålla om förslag till åtgärder för det norrländska fisket, i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975/76:2327 av herr Jonasson (c) och fru Andersson i Hjärtum (c), vari hemställt att riksdagen vid sin behandling av proposition 1975/76:130 uttalade att fiskerinämnarna för Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren borde bestå även i den nya organisationen,

1975/76:2328 av herr Larsson i Borby m. fl. (c), vari hemställt att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1975/76:130 beslutade att

1. UKW-, VHF-anläggningar samt gränsvågsanläggning som godkänts av televerket inbegreps i den stödberättigade säkerhetsutrustningen,

2. till fiskeristyrelsen skulle utses fyra företrädare för fiskerinäringen samt även en företrädare för fiskevattenägarna,

3. till fiskenämnden även skulle utses en företrädare för fiskevattenägarna,

1975/76:2329 av herr Nilsson i Trobro (m), vari hemställt

1. att riksdagen beslutade att avslå propositionen 1975/76:130 såvitt gällde godkännande av riktlinjer för den lokala fiskeadministrationens organisation och bemyndigande för regeringen att vidta de övergångsåtgärder m. m. som behövdes för att genomföra förslaget till organisation för den lokala fiskeadministrationen,

2. att riksdagen uttalade sig för bibehållandet av nuvarande representation för fiskevattenägarna samt för det yrkesmässiga fisket – trålfiske, kustfiske, näringsfiske, ålfiske m. m. – i såväl fiskeristyrelsens styrelse som i de lokala fiskeriorganen,

1975/76:2330 av herr Nilsson i Trobro (m),

1975/76:2331 av herr Nilsson i Trobro (m),

1975/76:2358 av herr Krönmark m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen beslutade

1. att godkänna de i propositionen föreslagna riktlinjerna för fiskeristyrelsens organisation med undantag av förslaget om representation i styrelsen från "allmänintressets" sida,

2. att fiskevattenägarna skulle vara representerade i fiskeristyrelsens styrelse,

3. att fiskerivetenskaplig expertis skulle vara representerad i fiskeristyrelsens styrelse,

4. att godkänna de i propositionen föreslagna åtgärderna för lokal fiskeadministration med undantag av förslaget om representation i fiskenämnden från "allmänintressets" sida,

5. att fiskevattenägarna skulle vara representerade i fiskenämnden,

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:1681 av herr Johansson i Vrångebäck m. fl. (m, c, fp),

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

1975/76:1687 av fru Jonäng m. fl. (c),

1975/76:1696 av herr Lindahl i Hamburgsund m. fl. (fp, m, c),

1975/76:1697 av herr Lindahl i Hamburgsund m. fl. (fp, c),

1975/76:1739 av herr Åberg m. fl. (fp, c, m), vari hemställdes att riksdagen begärde hos regeringen att en utredning verkställdes, innebärande att den svenska fiskerinäringen skulle erhålla samma principiella behandling som jordbruket, och

1975/76:2106 av herr Krönmark m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställdes 1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om

a. att förslag framlades om åtgärder som kunde medverka till en ökad konsumtion av svensktångad fisk till förstahandspriser, vilka medförde en rimlig inkomst för yrkesfiskaren,

b. att ökade möjligheter skapades för ett lönsamt yrkesfiske i våra insjöar,

c. att åtgärder i större omfattning än nu vidtogs för inplantering av ål yngel i insjöar och vid Östersjökusten.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. anse motionerna

a. 1975/76:1739,

b. 1975/76:2106, yrkandena 1 a och 1 b, och

c. 1975/76:2325

besvarade med vad utskottet anfört,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionen 1975/76:2326, yrkandet 2,

3. anta förslaget till lag om rätt för erkänd arbetslöshetskassa att pröva fråga om statsbidrag till fiskeföretag,

4. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:2330 medge att för tiden till utgången av juni 1977 reglering av priserna på fisk m. m. jämte vad därmed hängde samman samt användningen av medel i statens jordbruksnämnds prisregleringskassa för fisk skedde enligt de grunder som i propositionen förordats,

5. medge att lån i samband med internationella överenskommelser om fångstbegränsning lämnades enligt de grunder som i propositionen förordats,

6. medge att stöd till säkerhetsutrustning på fiskefartyg lämnades enligt de grunder som i propositionen förordats,

7. anse motionen 1975/76:2328, yrkandet 1, besvarad med vad utskottet anfört,

8. medge att förluster på särskilda lån till fiskeföretag vilka hade lån med statlig lånegaranti fick täckas från förslagsanslaget Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske under nionde huvudtiteln.

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

9. lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1975/76:1687,
 - b. 1975/76:1696,
 - c. 1975/76:2106, yrkandet 1 c, och
 - d. 1975/76:2331,
10. godkänna de riktlinjer för fiskeristyrelsens organisation som i propositionen förordats,
11. lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1975/76:2328, yrkandet 2,
 - b. 1975/76:2329, såvitt fiskeristyrelsens styrelses sammansättning var i fråga, och
 - c. 1975/76:2358, yrkandena 1–3,
12. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:2326, yrkandet 1, 1975/76:2328, yrkandet 3, 1975/76:2329, såvitt nu var i fråga, och 1975/76:2358, yrkandena 4 och 5, godkänna de riktlinjer för den lokala fiskeadministrationen som förordats i betänkandet,
13. anse motionen 1975/76:2327 besvarad med vad utskottet anfört,
14. bemyndiga regeringen att vidtaga de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra förslaget till organisation för fiskeristyrelsen och den lokala fiskeadministrationen,
15. till Fiskeristyrelsen för budgetåret 1976/77 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 703 000 kr.,
16. lämna utan åtgärd motionerna
 - a. 1975/76:1681 och
 - b. 1975/76:1697,
17. till Fiskeriintendenten m. m. för budgetåret 1976/77 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 798 000 kr.,
18. till Främjande i allmänhet av fiskerinäringen för budgetåret 1976/77 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kr.,
19. till Prisreglerande åtgärder på fiskets område för budgetåret 1976/77 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

angående sammansättningen av fiskeristyrelsens styrelse

1. av herr Jonasson (c), fru Anér (fp) och fru Olsson i Helsingborg (c), herr Johansson i Holmgården (c) samt fru Fredrikson (c) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975/76:2328, yrkandet 2, samt med anledning av motionerna 1975/76:2329, yrkandet 2 såvitt nu var i fråga, och 1975/76:2358, yrkandena 1–3, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört beträffande sammansättningen av fiskeristyrelsens styrelse,

2. av herrar Krönmark (m) och Wachtmeister i Johannishus (m) som

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödtåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975/76:2358, yrkandena 1–3, samt med anledning av motionerna 1975/76:2328, yrkandet 2, och 1975/76:2329, yrkandet 2 såvitt nu var i fråga, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anförde beträffande sammansättningen av fiskeristyrelsens styrelse,

angående den lokala fiskeadministrationen

3. av herr Jonasson (c), fru Anér (fp) och fru Olsson i Helsingborg (c), herr Johansson i Holmgården (c) samt fru Fredrikson (c) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975/76:2328, yrkandet 3, 1975/76:2329, yrkandet 2 i förevarande del, och 1975/76:2358, yrkandet 5, samt med avslag på motionerna 1975/76:2326, yrkandet 1, 1975/76:2329, yrkandet 1, och 1975/76:2358, yrkandet 4, godkänna de riktlinjer för den lokala fiskeadministrationen som förordats i reservationen,

4. av herrar Krönmark (m) och Wachtmeister i Johannishus (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975/76:2328, yrkandet 3, 1975/76:2329, yrkandet 2 i förevarande del och 1975/76:2358, yrkandena 4 och 5, samt med avslag på motionerna 1975/76:2326, yrkandet 1, och 1975/76:2329, yrkandet 1, godkänna de riktlinjer för den lokala fiskeadministrationen som förordats i reservationen.

Herr JONASSON (c):

Fru talman! Jordbruksutskottets betänkande nr 39 behandlar propositionen 130 jämte motioner som väckts i anledning av densamma.

I propositionen föreslås bl. a. att Föreningen Svensk fisk skall få 17 milj. kr. från prisregleringskassan för fisk till sin löpande verksamhet. Till fiskargrupper med särskilt låga inkomster skall av detta 7 milj. kr. gå till särskilda stödtåtgärder som har föreslagits av fiskerikommittén. Det förslaget är välkommet för verksamheten – om detta råder ej delade meningar. Utskottet tillstyrker alltså propositionen.

Fiskarnas alltmer trängda situation från lönsamhetssynpunkt måste beaktas. För de enskilda fiskarna måste kraftigare åtgärder till om de skall kunna överleva inom sin näring. En nödvändig åtgärd är att priserna på fisk förbättras genom ett statligt konsumtionsstöd på fisken efter samma mönster som gäller för jordbrukets baslivsmedel. Detta har vi framhållit i centermotionen 2328. Därigenom skulle en bättre och jämnare avsättning kunna erhållas.

Detta är dock frågor som vi förutsätter skall kunna få sin lösning genom fiskerikommitténs fortsatta arbete och kommande beslut.

Propositionen föreslår vidare bidrag till säkerhetsutrustning på fiske-

fartyg. Bidrag utgår f. n. till radiotelefon och livräddningsflotte. Nu utvidgas stödet till att gälla bl. a. UKW-anläggningar, VHF-anläggningar eller gränsvågsanläggningar. Då propositionen var något oklar på den punkten har vi från centern tagit upp denna fråga i motionen 2328. I utskottets betänkande klarläggs nu att dessa säkerhetsanläggningar skall vara bidragsberättigade, och vi är således överens om detta.

Vad vi däremot inte är överens om är fiskeristyrelsens organisation. Här föreslås i propositionen en inskränkning i fiskerinäringens representation till tre ledamöter. F. n. finns fyra företrädare för yrkesfisket, en från varje förening. Vi har fyra sådana. Ostkustfiskarna, sydkustfiskarna och västkustfiskarna representerar saltsjöfisket, och Sveriges Insjöfiskares riksförbund representerar sötvattenfiskarna.

Enligt vår uppfattning är det högst nödvändigt att varje organisation är representerad. Man talar ofta om samråd och möjligheter till inflytande, och det är behövligt att dessa fyra organisationer får sådana möjligheter genom att de kommer med i styrelsen. Vi har alltså yrkat på att de fyra organisationerna var för sig skall bli representerade – det innebär en utökning med en representant i förhållande till regeringsförslaget. Dessutom bör fiskevattenägarna representeras, har vi sagt i centermotionen.

Utskottsmajoriteten har inte velat vara med på våra förslag, men i reservationen 1 har vi center- och folkpartiledamöter följt upp yrkandet, och jag yrkar bifall till denna reservation.

När det gäller den lokala fiskeadministrationen föreslår departementschefen en samordning av den nuvarande organisationen till en fiskenämnd. Vi anser det vara värdefullt att man behåller anknytningen till varje län och inte för ihop organisationer till nio regionala enheter, som fiskeadministrativa utredningen föreslagit.

Här föreslår vi i centerns motion 2328 att i fiskenämnden skall ingå en representant för fiskevattenägarna utöver representanterna för yrkesfiskarna, fritidsfiskarna och de allmänna intressena. Utskottsmajoriteten har inte heller här följt vårt yrkande.

I reservationen 3 har vi ifrån centern och folkpartiet följt upp motionsyrkandet, och jag yrkar bifall till denna reservation.

Fru talman! Jag yrkar således bifall till reservationerna 1 och 3 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Fru talman! Under den allmänna motionstiden i början av året avlämnade vi två moderatmotioner, där vi framlade våra synpunkter på fiskerinäringen och bl. a. pekade på att fisket är en näring i kris och att därför särskilda åtgärder vore av nöden.

Vi tycker att i vad avser stödåtgärder på fiskets område kan den proposition, som vi nu behandlar, godtas som ett steg på vägen mot bättre förhållanden. Men vi behöver gå vidare på den vägen, och eftersom det förefaller som om man nu i departementet också är fullt på det klara

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område.
m. m.*

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

med lägets allvar har jag här inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag i denna del.

Men det må vara tillåtet att uttrycka den förhoppningen att man efter dagens beslut inte slår sig till ro. Det är många viktiga frågor, t. ex. importskyddet, som pockar på en snar – och jag betonar *snar* – lösning.

Låt mig också påpeka att lantbruksnämnderna visat sig mycket väl kunna sköta sina åligganden på fiskets område. Den indirekta kritik som jag tycker man kan spåra i propositionen, där det mitt på s. 23 talas om nödvändigheten av att snarast möjligt effektivisera arbetet inom den lokala fiskeadministrationen, kan ju inte vara generell. Flaskhalsen vad avser långivningen t. ex. ligger i fiskeristyrelsen och inte på lantbruksnämndsplanet. Men eftersom jag vet att arbetet inte överallt har gått lika bra som i den nämnd som är mig närmast får propositionsförslaget i det här avseendet i helhetens intresse accepteras, och vi får hoppas att det kapacitetsöverskott som uppstår genom att fiskefrågorna tas bort från lantbruksnämnden kan utnyttjas på annat sätt till fromma för jordbruket.

Vi får väl också hoppas att den fiskerikommitté, som man tycks tro skall lösa alla olösta problem, verkligen skall kunna motsvara de förväntningar som man nu ställer på den.

Herr Krönmark och jag har avgivit två reservationer som berör fiskeadministrationen. Den första av dem, reservationen 2, avser fiskeristyrelsens styrelse. Vi kan inte förstå meningen med att ta bort den vetenskapliga representanten. I tider av överfiskning och vattenförstöring är det väl tvärtom viktigare än någonsin att inom styrelsen med full rösträtt finns företrädare för de biologiska vetenskaperna. Den föreslagna rådgivande forskningsnämnden anser vi vara att hälsa med största tillfredsställelse, men vi menar som sagt att forskningsnämnden borde vara företräd i själva styrelsen.

Man skulle kunna lägga andra synpunkter på styrelsens sammansättning också. Propositionen är här mycket försiktigt skriven. Men vi vill från moderat håll att riksdagen skall ge regeringen direktiv så till vida att fiskevattenägarintressena blir företrädde. Med tanke på att det är därifrån som man i mycket stor utsträckning skall svara för tillhandahållandet av fiskevatten för fritidsfisket anser vi det vara betydligt viktigare att fiskevattenägarintressena blir företrädde i styrelsen än att det redan representerade allmänintresset förstärks ytterligare. Några bärande motiv för den förstärkningen har enligt vår mening varken föredragande departementschefen eller utskottet förebragt. Jag yrkar därför bifall till reservationen 2.

Herr Krönmarks och min andra reservation, nr 4, gäller i huvudsak samma frågor som reservationen 2 men på det lokala planet. Jag kan därför fatta mig kort och under hänvisning till den i betänkandet nr 39 intagna texten yrka bifall till reservationen 4. Men därmed kan jag inte helt lämna denna sak.

Propositionen begränsar de lokala fiskenämnderna till fem personer,

men vad skall en sådan begränsning tjäna till? När det gäller fiskeristyrelsens styrelse får ju regeringen bestämma storleken. Varför skall man inte kunna ge länsstyrelserna samma frihet? Här är det ju fråga om ett i huvudsak rådgivande och beredande organ, och då gäller det att få detta organ så allsidigt sammansatt som möjligt med företrädare för såväl yrkesfisket – både det kustnära yrkesfisket och utsjöfisket – som fritidsfisket, fiskevattenägare och allmänna intressen. Vad det sistnämnda beträffar räcker det enligt vår uppfattning med nämndens ordförande, som väl i fortsättningen som hittills kommer att vara en länsstyrelsetjänsteman. Men någon plats för insjöfisket blir det inte i en sådan fiskenämnd och inte heller för speciella lokala fiskarkategorier. Därför tycker jag verkligen inte att vi lagstiftningsvägen har någon anledning att lägga oss i hur många ledamöter nämnderna har. Men nu har ingen av reservanterna – inte vi heller – yrkat på någon ändring i vad gäller antalet ledamöter, och för herr Krönmarks och min del har det varit under den förutsättningen att inte allmänintresset breder ut sig på de mera renodlade fiskeintressenas bekostnad. Dessutom är det här fråga om ett provisorium – som jordbruksministern själv påpekade – och därför tycker vi inte att det finns någon anledning att diskutera den frågan vidare. Jag har bara velat framföra dessa synpunkter och yrkar nu bifall till reservationen 4.

Slutligen är ju de lokala fiskenämnder som det här är fråga om en fortsättning på hushållningssällskapens fiskerinämnder, som har haft den beteckningen sedan mitten på 1800-talet. Vad är det som påkallar att man nu plötsligt skall döpa om dem till fiskenämnder i stället för fiskerinämnder? Är det någon femte byråsekreterare i departementet som tror att han med denna klåfingrighet kan meritera sig till att bli befördrad till fjärde byråsekreterare, så tycker jag verkligen att det är rätt onödigt.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Fru talman! Fisket befinner sig i en krissituation. Det torde inte vara okänt för dem som läser tidningarna. Framför allt är väl västkustfisket hårt trängt. Nyheterna från havsrättskonferensen i New York, som avslutas i dagarna, är inte heller något som direkt bidrar till att man ser ljusare på läget.

Men det är inte bara västkustfisket som är hotat. Man har svårigheter även i Östersjön. Och i insjöarna har man sina speciella problem att brottas med. Det gäller inte bara gränsproblem och utfiskning, utan det är också fråga om att vattnet förgiftas, att reproduktionen av fisk är så liten. Det är allvarliga problem ute på fiskevattnen. Vad beträffar fiskegränsfrågorna och möjligheterna att bibehålla vårt västkustfiske förut-sätter jag att regeringen verkligen gör vad den kan för att se till att det finns fångstvattnen kvar för de svenska fiskarna.

Vidare är det mycket viktigt att vi sköter om fiskevattnen, så att vi verkligen får en reproduktion och inte dödar fisket den vägen. Men även om vi klarade de problemen skulle fisket kanske ändå fortfarande ha

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

svårigheter. Det svenska fisket är nämligen på utdöende av en helt annan orsak. Det är tyvärr bara få unga som vill ta upp yrket. Fiskarkåren börjar bli ålderstigen, och man ser inte några som vill ta vid. Det är ett problem. Att fisket har betydelse för den svenska livsmedelsförsörjningen är ställt utom all diskussion.

Skälen till att de unga inte gärna vill ta vid kan också sägas vara många. Att fiska är ett hårt arbete, som verkligen frestar på. Yrket är osäkert – tryggheten är inte det mest framträdande draget. Skattefrågor och liknande hänger också intimt samman med detta.

Den proposition som betänkandet bygger på är att betrakta delvis som ett provisorium i avvaktan på utredningar som jag hoppas verkligen snabbarbetar – jag antar att de faktiskt gör det – för att lägga fram förslag till lösningar. Det är därför, fru talman, som jag delvis kan acceptera att utskottet inte gått längre. Jag förutsätter att redan nästkommande riksdag skall kunna ta itu med dessa frågor på ett mera grundligt sätt.

Låt mig härutöver bara kommentera fiskerilånen, som i dag kan utgå med högst 200 000 kr. – i speciella fall 300 000. Det har föreslagits i en motion att beloppet skall höjas. Det faktum att man i dagens läge inte kan få högre lån är något som hindrar nyanskaffning. En nybyggd fiskebåt av liten storlek kostar faktiskt långt mer än en miljon.

En annan sak som gjort det svårare för fisket är att man kläms mellan ökade kostnader och en försämrad konkurrenskraft. När det gäller sådana baslivsmedel som kött subventioneras priset, något som inte sker när det gäller fisken. Fisken har alltså relativt sett blivit dyrare, och det har gjort att fiskkonsumtionen här i landet har sjunkit. Att fisken bör betraktas som ett baslivsmedel, som herr Åberg m. fl. anför i motion 1739, tycker jag är självklart. Jag förutsätter att den frågan kommer att lösas i samband med de andra frågorna.

Fru talman! Herrar Jonasson och Wachtmeister har berört fiskeriadministrationen. Låt mig bara citera en rad ur majoritetsbetänkandet: "Skäl kan därför anföras för att inte ändra administrationen i avvaktan på utredningarna". Det är vist sagt av majoriteten. Det kan i och för sig anföras skäl för att ändra den, och det gör majoriteten mycket riktigt. Låt mig bara understryka att jag tycker att det är mycket viktigt att alla fiskets organisationer verkligen är representerade i fiskeristyrelsen. Jag tror det vore mycket olyckligt om anknytningen till länen bröts.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Herr STRÖMBERG i Vretstorp (s):

Fru talman! I det föreliggande utskottsbetänkandet behandlas propositionen om stödåtgärder på fiskets område samt förslag till omorganisation av fiskeristyrelsen och den lokala fiskeadministrationen. Som framgår av betänkandet har utskottet också behandlat de i anslutning till propositionen och de hithörande under den allmänna motionstiden väckta

motionerna.

I fråga om stödet till fiskerinäringen och vissa ändringar i organisationen tillstyrker utskottet enligt de förslag som framläggs i propositionen. Som framgår av utskottets skrivning har utskottet också varit enligt vid behandlingen av de motioner som berör frågor om stöd till fisket och fiskerinäringen. För att spara tid skall jag inte motivera utskottets ställningstagande till motionerna utan hänvisar till utskottets skrivning.

Beträffande förslaget om ändringar av fiskeristyrelsens styrelse är utskottet inte lika enligt. Till utskottets förslag har fogats dels en center- och folktopireservation, dels en reservation från moderaterna. I reservationerna har man tagit fasta på de synpunkter som framförs i motionerna 1975/76:2328, 2329 och 2358.

I center- och folktopireservationen föreslås att det även i fortsättningen skall ingå fyra representanter för fiskerinäringen samt att fiskevattenägarna blir representerade i styrelsen. I moderatreservationen föreslås att förutom fiskevattenägare även fiskevetenskapen i fortsättningen bör vara företräd i styrelsen. Vidare ifrågasätts nödvändigheten av att företrädare för allmänna intressen finns med i styrelsen.

I propositionen föreslås att det bör ankomma på regeringen att besluta om fiskeristyrelsens styrelses storlek och sammansättning.

Utskottsmajoriteten anser att starka skäl talar för att ett sådant förfarande kan vara riktigt. Utredningar pågår f. n. på fiskets område, och i avvaktan på resultatet från bl. a. fiskerikommittén och fiskevattensutredningen, som kan komma att innebära ytterligare förändringar av styrelsen och dess sammansättning, bör inte riksdagen nu låsa fast regeringen vid ett visst mönster. Regeringen bör ges handlingsfrihet att efter samråd med olika intressegrupper utse en styrelse som kan tänkas väl täcka upp de olika intressen som finns på området.

I propositionen föreslås också att en rådgivande forskningsnämnd inrättas som kan biträda styrelsen i fiskerivetenskapliga ärenden. Den föreslagna forskningsnämnden kan tillgodose styrelsens och vetenskapens ömsesidiga behov av kontakter för information och samordning, och detta måste vara ett bättre sätt än det som föreslås i moderatreservationen – att fiskerivetenskapen även i fortsättningen bör vara företräd i styrelsen för fiskeristyrelsen.

Vad gäller förslaget om att företrädare för allmänna intressen skall bli representerade i styrelsen säger utskottet i sin skrivning, att förslaget i propositionen synes ligga väl i linje med den senare tidens strävanden att på olika områden skapa ökade förutsättningar för lekmannainflytande och insyn.

I det avsnitt som berör den lokala fiskeadministrationen har utskottet inte heller kunnat enas i frågan om representanter i fiskerinämnarna. Även här har centern och folktopiet enats i en reservation. Också moderaterna har på denna punkt avgivit en reservation. Man ansluter sig till motionskravet att fiskevattenägarna skall vara representerade i nämnden. Moderaterna kommer i sin reservation tillbaka med kravet på att

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

allmänintressets representation i nämnderna bör ifrågasättas.

Låt mig till detta säga, förutom vad jag tidigare sagt, att enligt min bedömning kan varken fiskerinäringen eller fisket förlora någonting på att allmänintresset kommer med i de bedömningar och avvägningar som görs i olika intressefrågor.

Vad beträffar förslaget i reservationerna om att fiskevattenägarna blir representerade i fiskeristyrelsens styrelse och fiskerinämnderna vill jag framhålla att fiskevattenägarna inte utgör någon enhetlig grupp. Därför måste det anses svårt att skapa en enhetlig representation för dem i styrelsen och nämnderna. Vidare skyddas fiskevattenägarnas intressen i bl. a. fiskelagstiftningen. Denna lagstiftning reglerar ytterst ingående förhållandena i fråga om den enskilda fiskerätten och förekommande inskränkningar i denna. Dessutom ingår det i fiskevattenutredningens arbete att utreda de förhållanden som råder mellan fiskare och fiskevattenägare och framlägga förslag om eventuella ändringar. Därför kan fiskevattenägarnas representation i fiskeristyrelsens styrelse och de lokala fiskerinämnderna f. n. knappast anses behövlig.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr PETERSSON i Ronneby (c):

Fru talman! Får jag bara helt kort lägga några synpunkter på det här ärendet. Jag har tillsammans med herr Elmstedt lagt en motion, 2325, som gäller stödåtgärderna på fiskets område.

Vi har ju i Blekinge anledning att komma i nära kontakt med de problem som verkligen föreligger på fiskets område. Detta gäller inte bara Blekinge utan även landskapen längs hela syd- och ostkusten. Den oro inför framtiden som man hyser inom fiskarkåren har alldeles säkert en reell grund.

Det finns många orsaker till detta, men en av de främsta är gällande skatteregler och regler för avgiftsuttag. Dessa problem delar ju fiskarna med andra småföretagare. De upplevs av fiskarna som högst orättvisa då man gör jämförelser med andra inkomsttagare i motsvarande inkomstläge.

Propositionen innebär en förstärkning av fiskets situation genom ett ökat prisstöd, och det hälsar vi med allra största tillfredsställelse. Men då vi i motionen framhållit att rekryteringen till fiskaryrket är i fara om inte klara besked ges att statsmakterna är beredda att ta det ekonomiska ansvar som krävs för näringens fortbestånd, så har utskottet ansett att de belopp som nu föreslås i propositionen naturligtvis delvis kan ses som ett sådant besked. Vi har ansett det angeläget att riksdagen gör ett klart uttalande att mera permanenta och längre gående åtgärder måste komma. Detta är man alltså inte beredd att tillmötesgå oss med.

Vi har i motionen också påpekat att fiskerinäringens utredningen i sitt betänkande i fjol konstaterade att fiskerinäringen i Sverige har ett i förhållande till andra länders fiske begränsat gränsskydd. Vi hemställer där-

för att riksdagen som sin mening skulle ge regeringen till känna angelägenheten av att ett starkare gränsskydd för svenskt fiske kommer till stånd.

Utskottet har hänvisat till det värdefulla arbete som Svensk fisk utträttat för att stabilisera marknadsförhållandena för fisk och jag instämmer helt i detta konstaterande.

Utskottet har också framhållit att fiskerikommittén har arbetat snabbt och redan framlagt flera förslag i syfte att lösa några av fiskets akuta problem, och det är ju gott och väl. Sedan heter det: "Utskottet finner mot angivna bakgrund anledning anta att de frågor som aktualiserats i nu berörda motioner kommer att ägnas uppmärksamhet vid fiskerikommitténs fortsatta arbete utan särskilt uttalande från riksdagens sida."

Det är väl bara att hoppas att utskottets antagande är riktigt, så att fiskets problem löses även på längre sikt. Men nog hade det varit värdefullt med ett uttalande om att ett starkare gränsskydd för svenskt fiske bör komma till stånd.

Då utskottet är enigt på den här punkten har jag, fru talman, inget yrkande.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Fru talman! Utskottets företrädare har diskuterat de här frågorna. Jag skall inte polemisera mot någon av de talare som här varit uppe, men eftersom fisket står så i fokus i debatten just nu vill jag bara med några ord kommentera dessa frågor och ange regeringens syn på fisket.

Jag noterar med tillfredsställelse den enighet som föreligger i utskottet om regeringens förslag när det gäller stödet till fisket, men också beträffande de åtgärder i övrigt som regeringen vidtagit för att söka lösa näringens problem. Jag syftar då på fiskerikommittén och dess arbete.

Arbetet där lades ju upp i två steg. Dels inriktades det på de mest akuta problemen där kommittén snabbt kom med ett enhälligt förslag som regering och riksdag godtagit, dels på de mera långsiktiga problemen. För att kunna ta ställning till en mer långsiktig fiskeripolitik måste vi veta mera om de framtida resurserna. Här måste vi sålunda få klarhet i vad som slutgiltigt kommer att hända på havsrättskonferensen och vid de internationella överläggningar som kommer som ett resultat av den. Jag kan lugna herr Lindahl i Hamburgsund med att regeringen söker att få alla kontakter som vi bedömer som nödvändiga för att ordentligt bevaka de svenska intressena.

Målsättningen skall vara att vi skall utnyttja de fiskeresurser som kan komma att stå till vårt förfogande. Vi skall fanga, bereda, marknadsföra och distribuera fisken på sådant sätt att vi skapar hyggliga levnadsvillkor och en tryggad försörjning för dem som skall leva på näringen. Jag är överens med Sveriges fiskares riksförbund om uppläggningsen av kommitténs arbete och att fiskarna själva genom sina organisationer måste spela en aktiv roll, inte minst när det gäller att organisera marknadsföring

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

och distribution på ett effektivt sätt. Arbetet i kommittén skall bedrivas så snabbt som möjligt.

Man kan sålunda säga att regeringen i fullt samförstånd med Sveriges fiskares riksförbund på bred front är i gång med att söka lösa fiskerinäringens problem.

Bara några kommentarer när det gäller fiskeristyrelsens sammansättning. Många hänsyn skall tas. I styrelsen skall sitta personer med erfarenhet från fisket och anslutande verksamheter. Allmänintresset betraktar jag som väsentligt. Det skall garantera att fiskefrågorna i styrelsen diskuteras mot bakgrund av samhällsutvecklingen i stort, och omvänt att fiskefrågorna får sin naturliga plats i den allmänna samhällsdebatten och samhällsplaneringen. Det är mitt motiv för allmänrepresentanterna. Styrelsen skall vara arbetsduglig i den meningen att den naturligtvis inte får bli för stor.

Fiskarna har för sin del insett nödvändigheten av att bilda en centralorganisation för näringens gemensamma frågor. Det är då naturligt för regeringen att vända sig till den centrala organisationen när vi diskuterar för näringen gemensamma problem. Lika naturligt blir det för regeringen att vända sig till riksförbundet och diskutera representationen i fiskeristyrelsen med dem. Propositionen har inte låst något förslag på den punkten.

Det vore enligt min mening fel om riksdagen skulle binda sig för att representationen för fisket skall baseras på de regionala förbunden i ett läge där fiskarna själva insett att man måste hålla samman de intressen som gäller fiskerinäringen i stort. Jag tror att det skulle vara till fördel om regeringen hade möjlighet att få diskutera med fiskarnas organisationer om hur vi skall ha det på den här punkten utan att vara bundna av ett riksdagsbeslut.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Fru talman! Vi inom moderata samlingspartiet anser att det är ganska självklart att – åtminstone när det gäller skärgårdsfisket och insjöfisket – ägarna till de vatten som skall utnyttjas också bör vara med i administrationen. Det var bara detta lilla jag hade att säga till jordbruksministern.

Jag vill därefter till herr Strömberg i Vretstorp säga att det är förfärligt svårt att i direktiven till fiskevattensutredningen inläsa någon uppgift för utredningen att undersöka förhållandena mellan fiskevattensägarna och fiskeadministrationen. Den kommittén har inte fått till uppgift att ta hand om den frågan.

Vad sedan gäller herr Strömbergs påstående att det inte skulle gå att samordna fiskevattensägarnas olika kategorier och utse representanter i administrationen är det den obotfärdiges förhinder. Det finns massor av olika kategorier markägare på andra områden som är företrädde t. ex. genom LRF och på annat sätt i olika styrelser. Det går precis lika bra här. Vi har en riksomfattande organisation för fiskevattensägarna och

i den mån man inte anser att den organisationen skall ta hand om detta uppdrag kan det, som sagt, läggas in under LRF. Det behöver inte vara några svårigheter alls.

Vad slutligen beträffar det allmännas representant så är det allmänna redan representerat i fiskeristyrelsens styrelse av den ordförande som utses av regeringen och på det lokala planet av den länsstyrelsetjänsteman som i regel brukar sitta ordförande där. Så fort det rör sig om fiskevattensdiskussion i litet större stil träder kammarkollegium in som representant för det allmänna. Vi kan inte finna att det finns någon anledning att utöka den representationen.

Herr STRÖMBERG i Vretstorp (s):

Fru talman! Jag sade inte att det inte skulle gå. Jag sade att det förefaller svårt, eftersom de inte är en gemensam grupp. Även om de tillhör andra intresseorganisationer är de inte en enskild grupp som fiskevattensägare.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Fru talman! Det är alldeles riktigt. Vill man ingenting, är allting svårt.

Herr JONASSON (c):

Fru talman! Herr Strömberg i Vretstorp säger att man inte skall låsa fast regeringen när det gäller fiskeristyrelsens storlek, men – som jag sade förut – vi har ostkustfiskarna, sydkustfiskarna och västkustfiskarna och även den betydelsefulla gruppen insjöfiskare. Vilken av dessa grupper skall i så fall uteslutas?

Det är en sådan lösning som vi motsätter oss. Jag tycket att det skulle vara till stor nackdel för fiskerinäringen som sådan, om man valde att gå den vägen.

Herr STRÖMBERG i Vretstorp (s):

Fru talman! Utskottets majoritet säger att det ankommer på regeringen att besluta om fiskeristyrelsens styrelses storlek och sammansättning, och att man skall ta hänsyn till de olika intresseområden som finns.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1–10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herr Jonasson m. fl. samt 3:o) reservationen nr 2 av herrar Krönmark och Wachtmeister i Johannishus, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Jonasson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropo-

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

sitionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Wachtmeister i Johannishus begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 11 antar reservationen nr 1 av herr Jonasson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herrar Krönmark och Wachtmeister i Johannishus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wachtmeister i Johannishus begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 101

Nej - 43

Avstår - 122

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 11 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Jonasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 133

Nej - 132

Avstår - 2

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av herr Jonasson m. fl. samt 3:o) reservationen nr 4 av herrar Krönmark och Wachtmeister i Johannishus, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Jonasson begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Wachtmeister i Johannishus begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 12 antar reservationen nr 3 av herr Jonasson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 4 av herrar Krönmark och Wachtmeister i Johannishus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wachtmeister i Johannishus begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 91
Nej - 43
Avstår - 131

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 12 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Jonasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 132
Nej - 131
Avstår - 2

Mom. 13-19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 18 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1975/76:39 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde

Utrikesutskottets betänkande

1975/76:15 med anledning av proposition 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser utrikesdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Stödåtgärder på
fiskets område,
m. m.*

På förslag av fru tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till ett senare sammanträde.

§ 19 Anmälades och bordlades

Proposition

1975/76:178 om ändrade avdragsregler för egenavgifter, m. m.

§ 20 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1975/76:47 med anledning av propositionen 1975/76:100 om anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1976/77 till datainspektionen jämte motioner

1975/76:48 med anledning av propositionen 1975/76:160 om nya grundlagsbestämmelser angående allmänna handlingars offentlighet jämte motioner

1975/76:49 med anledning av propositionen 1975/76:183 om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse

Skatteutskottets betänkande

1975/76:60 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1976/77

Försvarsutskottets betänkande

1975/76:37 med anledning av propositionen 1975/76:134 med förslag om förmåner för värnpliktiga m. fl. samt ändringar i värnpliktslagen, civilförsvarslagen och familjebidragslagen jämte motioner

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1975/76:35 med anledning av motioner om utvidgad ersättningsrätt enligt lagen om allmän försäkring

1975/76:36 med anledning av motioner om vissa handikappfrågor

1975/76:38 med anledning av motioner om pensionspoäng på sidoinkomster för person med partiell förtidspension

Socialutskottets betänkanden

1975/76:38 med anledning av propositionen 1975/76:137 om omdisponering av allmänna barnhusets tillgångar jämte motioner

1975/76:40 med anledning av motioner om vissa arbetsmiljöfrågor

Trafikutskottets betänkanden

1975/76:18 med anledning av motioner angående den statliga trafikpolitiken, m. m.

1975/76:24 med anledning av propositionen 1975/76:201 om överlåtelse av staten tillhörig fast egendom, m. m.

Jordbruksutskottets betänkanden

1975/76:40 med anledning av propositionen 1975/76:154 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. jämte motioner

1975/76:41 med anledning av propositionen 1975/76:132 om skogsstyrelsens organisation, m. m. jämte motioner

Näringsutskottets betänkande

1975/76:59 med anledning av motion om förstärkning av elektronikindustrin

Inrikesutskottets betänkanden

1975/76:40 med anledning av propositionen 1975/76:172 om vissa pensionsfrågor jämte motion

1975/76:41 med anledning av propositionen 1975/76:177 om ändring i lagen (1972:650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svensk undervisning för invandrare jämte motioner

Civilutskottets betänkande

1975/76:27 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

§ 21 Anmälan av interpellation

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 6 maj

1975/76:178 av herr *Rosqvist* (s) till herr kommunikationsministern om övergång till civilbemanning på isbrytare och sjömätningarfartyg:

År 1968 uttalade UH (utredningen om handräckningsvärnpliktiga) att det var principiellt oförenligt med värnpliktstanken att försvarets fredsorganisation med stöd av värnpliktslag m. m. tillförsäkrades viss tillgång till arbetskraft för uppgifter av företrädesvis civil natur. I statsverkspropositionen 1969 sade chefen för försvarsdepartementet att han helt delade denna uppfattning. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande. Det gav anledning till undersökningar angående användningen av värnpliktiga på statens fartyg för isbrytning och sjömätning.

I proposition 1969 angående sjöfartsverkets organisation m. m. sade dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet att ett ställningstagande till bemanningsformen fick anstå till dess utredningen om handräckningsvärnpliktiga lagt fram resultatet av sina undersökningar.

Utredningen har sedermera konstaterat att isbrytningen har en alltigenom civil inriktning och att bruket att i vårt land använda värnpliktiga på isbrytare är mera historiskt än praktiskt betingat. Göromålen ombord på isbrytarna motsvarar i huvudsak dem som förekommer på civila fartyg.

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Anmälan av
interpellation*

Fredagen den
7 maj 1976

*Meddelande om
frågor*

Utredningen kom till den uppfattningen att värnpliktiga inte bör uttas till tjänstgöring på isbrytarna utan ersättas med civil personal ur handelsflottan. Även befälet ombord på isbrytarna borde utgöras av civil personal; dock kunde militär personal i viss utsträckning komma i fråga för övning i navigering, maskintjänst m. m.

Även sjömättningsverksamheten, som till största delen har civil inriktning och som nu bedrivs med militär personal, borde kunna i varje fall till viss del bemannas civilt.

Så långt utredningen om handräckningsvärnpliktiga.

Den svenska isbrytarflottan har under senare år byggts ut kraftigt, och ytterligare isbrytarfartyg har beställts. Statsmakterna har siktat in sig på året-runt-sjöfart även i våra nordligaste farvatten. Även sjömätarflottan står inför en upprustning.

Det har tidigare antytts från olika håll att handelsflottan haft brist på olika personalkategorier, varför tillgänglig personal helt skulle åtgå för bemanningen av denna. Så har dock ej blivit fallet. Arbetslösheten bland svenskt sjöfolk är mycket hög. Några problem med att få sjöfolk av alla behövliga kategorier till isbrytare och eventuella sjömätare torde i dag ej finnas.

Med tanke på den ändrade situation som numera råder vad gäller året-runt-sjöfart även på Bottenviken, den kraftigt utbyggda isbrytarflottan, nyanskaffning av sjömättningsfartyg, de värnpliktigas ändrade tjänstgöringsförhållanden och sist men inte minst angelägenheten av att ge utbildat och erfaret sjöfolk meningsfull och trygg sysselsättning anser jag det vara angeläget att skyndsamt pröva frågan om hur civilbemanning av isbrytare och sjömätare skall organiseras. Uttalandet att det är principiellt oförenligt med värnpliktstanken att nyttja värnpliktiga för uppgifter av civil natur har ju inte ändrats.

Anledningen till att interpellationen framställs nu är den nyligen aviserade försäljningen av 15 svenska fartyg, vilken kan innebära ytterligare försämrade sysselsättning för svenskt sjöfolk.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr kommunikationsministern ställa följande fråga:

Är kommunikationsministern beredd att nu pröva frågan om övergång till civilbemanning på isbrytare och sjömättningsfartyg?

§ 22 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 7 maj

1975/76:357 av herr Nilsson i Agnäs (m) till herr kommunikationsministern om verkningarna av vissa rationaliseringar inom vägverket:

Ett beslut av statsmakterna i syfte att genom rationalisering nedbringa driftkostnader för verksamhet på ett område har ofta visat sig drabba

Fredagen den
7 maj 1976

*Meddelande om
frågor*

den bygd det angår mycket negativt och totalt betunga den samlade budgeten för kommun och stat så att inga positiva verkningar i själva verket kan påvisas. Rationaliseringen innebär en fördyring för det allmänna och därmed för skattebetalarna.

Från centralt håll har i dagarna vägverket aviserat indragning av vissa arbetsområden, bl. a. i Fredrika, en kommun som därigenom mister en viktig del av sitt underlag.

Avser statsrådet att vid beslut i frågan om denna indragning väga in hela samhällskostnaden i kalkylen samt därtill ta hänsyn till den försämrade servicen?

1975/76:358 av herr *Nyhage* (m) till herr arbetsmarknadsministern om tillämpningen av anvisningar till lagen om anställningstrygghet beträffande lärares tilläggstimmar:

Av främst schematekniska skäl är det ganska vanligt att en lärare utöver sin tjänstgöringsskyldighet också har s. k. tilläggstimmar, vilkas antal kan variera såväl under ett läsår som från ett läsår till ett annat. Enligt anvisningarna till lagen om anställningstrygghet (LAS) omfattas också dessa timmar av kravet på varsel och uppsägning från kommunernas sida. Därest sådana åtgärder ej vidtages inom föreskriven tid kan skadeståndskrav resas mot ifrågavarande kommun. I extrema fall kan det vara fråga om att krav på skadestånd reses för 0,5 veckotimmars övertid. En konsekvens av dessa system blir ökad administration och byråkratisering och därmed också ökade kostnader för kommunerna.

Mot bakgrund av vad jag ovan anfört ber jag att till herr arbetsmarknadsministern få ställa följande fråga:

Anser statsrådet att anvisningarna till lagen om anställningstrygghet vad gäller de s. k. tilläggstimmarerna står i överensstämmelse med intentionerna i lagstiftningen?

1975/76:359 av herr *Nygren* (s) till herr socialministern om tandvårdsförsäkringen för vissa handikappgrupper:

I regeringens proposition 1973:45 om allmän tandvårdsförsäkring uttalade departementschefen att en utredning skulle företas om särskilda ersättningsregler för vissa handikappgrupper.

På s. 77 i propositionen utlovades att riksförsäkringsverket skulle få i uppdrag att "i samråd med socialstyrelsen närmare utreda hur man kan avgränsa de olika patientgrupper vilka genom sitt handikapp eller sin allmänsjukdom åsamkas tandskador på ett direkt eller indirekt sätt och på grund därav lämna förslag till de särskilda ersättningsregler som kan anses motiverade".

Med anledning av detta uttalande vill jag till herr socialministern ställa följande fråga:

Har den utlovade utredningen om särskilda ersättningsregler för vissa

Nr 121

Fredagen den
7 maj 1976

*Meddelande
om frågor*

handikappgrupper inom allmänna tandvårdsförsäkringen slutförts och när beräknas i så fall ersättningsregler kunna meddelas?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 17.21.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Sölveig Gemert